

İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

CUMHURİYETİMİZİN
100. YILINDA

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE
Felsefe Eğitimi
Sempozyumu

26 - 28 EKİM 2023

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
FELSEFE BÖLÜMÜ
ZİRAAT BANKASI KÜTÜPHANESİ
KONFERANS SALONLARI

CUMHURİYETİMİZİN
100. YILINDA

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE

Felsefe Eğitimi Sempozyumu

ÖZET KİTAPÇIĞI

26 - 28 EKİM 2023

KURULLAR

ONUR KURULU

BE Prof. Dr. Derya ÖRS

Prof. Dr. Yüksel ÖZGEN

Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı

Türk Tarih Kurumu Başkanı

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Yaylagül CERAN KARATAŞ

(Düzenleme Kurulu Başkanı)

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Eşref ALTAŞ

Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU

Prof. Dr. Mustakim ARICI

Prof. Dr. Oktay TAFTALI

Prof. Dr. Recep ALPYAĞIL

BE Prof. Dr. Mahmud Erol KILIÇ

Doç. Dr. Ahmet KILINÇ

Hüseyin Murat YÜCEL

Doç. Dr. Harun KUŞLU

Doç. Dr. Mustafa GÜNAY

Doç. Dr. N. Petek BOYACI

Dr. Eren TAMER

Dr. İlker KÖMBE

Yük. Kur. Uzm. Uğur ÖZÇELİK

Tarık LİKOĞLU

Murat Fatih YAZICI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi

IRCICA

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Tarih Kurumu

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Çukurova Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Türk Tarih Kurumu

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Ali UTKU	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Aslı YAZICI	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN	Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Can KARABÖCEK	Kırklareli Üniversitesi
Prof. Dr. Celal TÜNER	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Cüneyt KAYA	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Fatmagül BERKTAY	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Işıl BAYAR BRAVO	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Levent BAYRAKTAR	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet VURAL	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Mevlüt ALBAYRAK	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Recep ALPYAĞIL	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tahsin GÖRGÜN	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz UNAT	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Çetin TÜRKYILMAZ	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Çiğdem YAZICI	Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ULUKÜTÜK	Bursa Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Sinem ELKATİP HATİPOĞLU	Marmara Üniversitesi

SEKRETARYA

Uzman Dr. Ebru ONAY	Türk Tarih Kurumu
Uzman Sevilay DEMİREZEN	Türk Tarih Kurumu
Arkeolog Selma EFELER GÜMÜŞKAYA	Türk Tarih Kurumu

İÇİNDEKİLER

Dr. İlker KÖMBE: Darülfünun Felsefe Bölümü'nün Anlamı ve Önemi	10
Prof. Dr. Ayhan BIÇAK: İstanbul Felsefenin Felsefi Kuruluşu	11
Prof. Dr. Ali UTKU: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü	13
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEMİR: Felsefede Hacettepe Ekolü: Tarihçe, Vizyon, Misyon ve Ürünler	14
Doç. Dr. Gamze KESKİN: Ontolojik Bir Problem Olarak Felsefe Bölümlerinde Kadın Akademisyenlerin Varlığı/Yokluğu	15
Prof. Dr. Özgüç GÜVEN: Philosophia Perennis ama Nasıl?	16
Doç. Dr. Toros Güneş ESGÜN: Akademide Felsefe: Engeller, İdealler, Olanaklar	17
Dr. Samet BÜYÜKADA: Felsefe Bölümü Özelinde – Öncesi ve Sonrası İle Akademik Kadrolar Üzerine	18
Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP: Epistemik Kesinlikten Ontolojik Farka: 21. Yüzyılda Felsefenin Konumunu Yeniden Düşünmek	19
Prof. Dr. Ömer TÜRKER: Taşradan Merkeze İlerleme Çabasında İslam Felsefesi Çalışmalarının Geleceği	20
Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL: 21. Yüzyılda Niçin, Kime ve Neye Karşı Felsefe Eğitimi?	22
Prof. Dr. Mevlüt ALBAYRAK: 21. Yüzyılda Felsefe Öğretimi ya da Eğitimi	23
Prof. Dr. Recep ALPYAĞIL: Türkçe Felsefe Terimleri Üzerinden Yapılan Kadim Bir Münâkaşa: "Kabahat Okuyanda mı Yazanda mı?"	24
A. Kadir ÇÜÇEN: Cumhuriyetimizin 100. Yılında Türkiye'de Mantık Çalışmaları	25
Doç. Dr. Mehmet ULUKÜTÜK: Cumhuriyet Dönemi Akademi Dünyasında Mantık Çalışmalarının Seyri: Yönelimler, Tercihler ve Değişimler	26
Doç. Dr. Elif GÜLTEKİN: Tıpta Felsefi Düşüncenin Kökenleri ve Günümüz Tıp Eğitiminde Felsefenin Yeri	27
Doç. Dr. Sercan GÜRLER: Süreklilik mi, Kopuş mu? (<i>Hikmet-i Hukuk'tan Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine'ye: Osmanlı-Türk Hukuk Felsefesi Eğitimi Ders Kitapları Üzerinden Okumak</i>)	28
Arş. Gör. Ali ERDOĞAN: Hukukun Bittiği Yerde Hukuk Felsefesi Başlar!	30
Dr. Engin ARIKAN: Hukuk Gerçekten Sadece Yasaların Uygulanmasından mı İbaret?	31
Arş. Gör. Abdullah ERYİĞİT: Belirlen(e)memiş Hukukun Alanı	32
Prof. Dr. Ahmet Ulvi TÜRKBAĞ: Hakları Korumak İçin Bir Hukuk Fakültesinde Ne Öğretilmelidir?	33
Prof. Dr. Uğur EKREN: Konservatuarlarda Felsefe Eğitimi	34
Dr. Emin Selçuk TAŞAR: Kavramsal Yolculuğun İzleri: Felsefe mi Mimarlık mı?	35
Prof. Dr. Çiğdem YAZICI: Felsefede Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları	37
Prof. Dr. Kevser ÇELİK: 21. Yüzyılda Din Felsefesinin Kavramsal Kökeni Üzerine Bir Sorgulama: Batılı Olmayan Bir Kavram Olarak "Felasifet'üd-Din"	38

Prof. Dr. M. Fatih BİRGÜL: İlahiyatlarda Felsefi Derslerin Serencamı: Tarihçe ve Problemler -----	40
Prof. Dr. Eşref ALTAŞ: Felsefe Bölümlerinde Türk İslam Felsefesi Eğitiminin Nicelik ve Nitelik Açısından Dünü Bugünü Yarını -----	41
Prof. Dr. Ateş USLU: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümlerinde Felsefe Eğitimi -----	42
Dr. Yurdagül KILINÇ: Felsefe Bölümleri Siyaset Felsefesi Ders Grubunda Okutulan Ders Kitapları ve Bir Öneri Olarak İnteraktif-Açıklamalı Ders Kitabı -----	43
Dr. Ömer KIZILTAN: Çukurova Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı Yeni Lisans Programının İncelenmesi -----	45
Dr. Eren TAMER: Müziğin Felsefedeki Yeri -----	47
Dr. Şeyma KÖMÜRCÜOĞLU: Yükseköğretimde Mitoloji Felsefenin Neresinde: Müfredat ve Lisansüstü Tezler Üzerinden Bir Takip -----	49
Doç. Dr. Mustafa YAVUZ & Elfin ÖZET: Türkiyede Biyoloji Felsefesi Müfredatı -----	50
Nuran DİREK: Çocuklar İçin Felsefe Eğitiminin Kazanımı Nedir? -----	52
Doç. Dr. Nihal Petek BOYACI: <i>Çocuklar İçin Felsefe'nin İşlerliği İçin Ebeveyn/ Bakım Veren Farkındalığı</i> -----	53
Dr. Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR: Öğretmenlerin Gözünden Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları: Sorunlar ve Çözümler -----	54
Dr. Sena İŞIKGİL: Çocuklar İçin Felsefenin Önemine Dair Bir İnceleme: Eleştirel ve Gerekçeli Düşünme Biçimi Üzerine -----	55
Prof. Dr. Tahsin GÖRGÜN: Türkiye'de Felsefe'nin Alımlanışı Üzerine -----	56
Prof. Dr. Ayhan BIÇAK: Felsefe Anlayışımızda <i>Filozof Sorunu</i> -----	58
Prof. Dr. M. Ertan KARDEŞ: Felsefe Öğretimine Dair İki Kurumsallaşma: V. Cousin'in Mirası ve M. Gökberk'in Dili -----	60
Prof. Dr. Mehmet VURAL: Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Filozof: Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken -----	61
Doç. Dr. Sibel KİBAR: Felsefenin ve Mezunlarının Geleceğini Savunmak için Öneriler -----	62
Arş. Gör. Sinem ÖNDEŞ: Çankırı Karatekin Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde Yüksek Lisansını Tamamlayan Öğrencilerin Sorunları, Beklentileri ve Kazanımlarına Dair Bir Çalışma -----	64
Dr. Özgür UÇAR: Türkiye'de Felsefeciler Arasındaki Dayanışmanın Önemi ve Gerekliliği -----	66
Aleyna YETKİN: Felsefe Mezunu Olmak Meslek Sahibi Olmak Anlamına Gelmiyor! -----	68
Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ: Felsefe Grubu Eğitimi: Felsefe-Mantık-Psikoloji-Sosyoloji- Eğitim Bağıntısında Artılar ve Zorluklar -----	70
Prof. Dr. Mehmet Ali DOMBAYCI: Eğitim Bilimleri Sınırında Felsefe Öğretmeni Yetiştirmek -----	71
Doç. Dr. Mustafa GÜNAY: Felsefe Grubu Öğretmeni mi Felsefe Öğretmeni mi? -----	72

Doç. Dr. Zafer YILMAZ: Felsefe Grubu Eğitime Yönelik İlgi Eksikliği ve Nedenleri - - - - -	73
Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN: Türkiye’de Felsefe Bölümlerinin Yapılandırılması - - - - -	74
Prof. Dr. Hakan POYRAZ: Türkiye’de Felsefe Eğitimi: Kriz Niçin Fırsat Olmuyor? - - - - -	75
Prof. Dr. Işıl BAYAR BRAVO: Felsefe Bölümlerinin Yapılandırılması Üstüne Düşünceler - - - -	76
Prof. Dr. İhsan FAZLIOĞLU: Bir Gelecek Tasarımı: Disiplin ve Yöntem Olarak Felsefenin Eğitim-Öğretimdeki Yeri - - - - -	78
Dr. Ekin ÖYKEN: Savaş Sonrası Türkiye’inde Savaş Karşıtı Bir İtalyan Aydınının Dille ve Latince Öğretimiyle İlgili Görüşlerine Yeni Bir Bakış - - - - -	79
Doç. Dr. Eyüp ÇORAKLI: <i>Ecquid Forte Roma Novi?</i> – Eski Yunanca ve Latince Felsefi Metinlerin Çevirisi Üzerine Bir Değerlendirme - - - - -	80
Doç. Dr. Cahid ŞENEL: Felsefe Tercümelelerinde Dil-Düşünce İlişkisi - - - - -	81
Dr. Pelin ERÇELİK: Latince Öğrenimi ve Felsefe Üzerine Bir Deneme - - - - -	82
Prof. Dr. Kurtul GÜLENC: Çocuklarla Felsefe Oturumlarında Soruşturma – Diyalog Değerlendirme - - - - -	83
Meryem AFACAN: Sokrates, Çocuklar İçin Felsefe ve Biz Eğitimciler - - - - -	84
Dr. Özge ÖZDEMİR: Nasıl İyi Soru Sorarız? Çocuklar İçin Felsefe Yönteminin Bir Kazanımı - - - - -	85
Sümeyye SEL ODABAŞ: Çocuklar İçin Felsefe Pratiği Bağlamında Felsefi Soruşturmanın İmkânı - - - - -	86
Prof. Dr. Zeynep DİREK: Türkiye’de Fransız Felsefesi - - - - -	88
Prof. Dr. MANUEL KNOLL: The Role of German Philosophers in the Development of the Study of Philosophy in Türkiye and Their Legacy - - - - -	89
Doç. Dr. Barış PARKAN: Türk Üniversitelerindeki Felsefe Eğitiminde Amerikan Ekolünün Etkisi - - - - -	90
Arş. Gör. Salih DOĞU & Prof. Dr. Mustakim ARICI: Türkiye’de İslam Felsefesi Çalışmaları Lisansüstü Tezlerin İstatistiksel Veriler Üzerinden Tahlili - - - - -	92
Dr. Ömür KARSLI: Türkiye’de Felsefe Anabilim Dalında Yazılmış Estetik/Sanat Felsefesi Konulu Tezlerin (1923-2022) İstatistiksel Analizi ve Değerlendirilmesi - - - - -	93
İclal BAĞCI: Türkiye’de Felsefe Bölümlerinde Kadın Çalışmaları Konusunda Üretilen Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme - - - - -	94
Tufan ÖZHAN & Ece Nur KUŞ & Esmanur İMAMOĞLU: Felsefe Bölümlerinde Lisans Düzeyinde Yapılan Tezlere Dair Bir Değerlendirme (Lisans Tezleri /Bitirme Çalışmaları) - - - - -	96

Dr. Ferhat YÖNEY: Türkiye'deki Din Felsefesi Çalışmalarının Ulusal ve Uluslararası Yansımaları --	97
Prof. Dr. Emre ŞAN: Türkiye'de Fenomenoloji -----	98
Dr. Selami VARLIK: Başkalık Figürü Olarak Türkiye'de Hermeneutiğin Temellükü -----	99
Doç. Dr. Yaylagül Ceran KARATAŞ: Türkiye'de Felsefi Antropoloji Bir İh(-ti-)mal!-----	100
Arş. Gör. Çağla ÖZCAN & Doç. Dr. Murad OMAY: <i>Felsefe Arkivi'nin Serüveni</i> -----	102
Doç. Dr. Mustafa GÜNAY: <i>Özne Dergisi</i> -----	104
Dr. Murat ÇELİK: Türkiye'de Akademik Dergi Yayıncılığı: <i>Posseible</i> Deneyimi Üzerinden Bir Dertleşme -----	105
Doç. Dr. Toros Güneş ESGÜN & Dr. Özgür UÇAR: <i>Viraverita'nın 10 Yılı: Felsefe ve Sosyal Bilimlerin Bir Aradalığı</i> -----	106
Prof. Dr. Mustafa ÇEVİK: <i>Alice Harikalar Diyarında</i> 'ki Felsefeden Kime Ne?-----	107
Prof. Dr. Aslı YAZICI & Prof. Dr. Sedat YAZICI: Felsefe Eğitiminde Yeni Konular -----	108
Prof. Dr. Halil Rahman AÇAR: Felsefe Bölümlerinde Felsefe Nasıl Yapılabilir? -----	110
Prof. Dr. Murat ARICI: Türk Felsefi Çevrelerinde Ortak Zihinsel Ağların Kurulamamasının Neden ve Sonuçları: Zihinsel Ağ İnşası İçin Epistemik-Aksiyolojik Çözüm Önerileri -----	111
Doç. Dr. Mehmet ULUKÜTÜK: Türkiye'ye Özgü Bir İbn Sina Tasavvurundan Söz Edilebilir mi? Bir Asırlık Hasılatın Bakiyesi Üzerine Bir Tahlit -----	113
Dr. Adalet ASLAN: Türkiye'de İbn Rüşd Okumaları Üzerine Bir İnceleme -----	114
Dr. Ahmet SÜRURİ: Türkiye'de Kelam Kitaplarının Yüz Yıllık Serüveni (1923-2023) -----	115
Doç. Dr. Harun KUŞLU: Türkiye'de İslam Mantık Tarihine Dair Yaklaşımlar -----	116
Arş. Gör. Sümeyra TAŞDEMİR: Felsefe Bölümlerindeki Süreli Yayınlar, Dizinler ve İndeks İlişkisi Üzerine -----	117
Dr. Eylem YOLSAL-MURTEZA: Cumhuriyet'ten Günümüze Üniversitelerin Felsefe Dergileri -----	118
Doç. Dr. İbrahim Halil ÜÇER: İslam Felsefe-Bilim Tarihini Düşünce Tarihi İçinde Konumlandırmak: Felsefe Bilim Tarihi Yazımında Süreklilik Sorunu -----	119
Dr. Serdal TÜMKAYA: Türkiye Felsefe Bölümlerinde, "AHCI ve SSCI Veritabanlarında İndekslenen Dergilerde Tek Kişilik Özgün Araştırma Makalesi" Yayınlamış Olmak Öğretim Üyelğine Atanmak İçin Zorunlu Olmalı mıdır? -----	120

DARÜLFÜNUN FELSEFE BÖLÜMÜ'NÜN ANLAMI VE ÖNEMİ

DR. İLKER KÖMBE
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Bu tebliğin konusu, bizzat devlet eliyle batılı tarzda kurulmak istenen ilk modern üniversite olan Darülfünunda felsefe bölümünün oluşumu ve gelişimidir. Darülfünunun üç aşamasından bahsedilebilir: Tanzimat'ta, 1846'da kurulmasına karar verilip 1863 ve 1869'da uygulamaya geçilen fakat başarısız olunan birinci dönem. İkinci aşaması, Birinci Meşrutiyet'te 1900'de Darülfünun-ı Şahane adıyla yeniden açıldığı ve nispeten daha kalıcı olduğu ikinci dönem. Üçüncü aşaması ise, İkinci Meşrutiyet'te, Darülfünun-ı Osmanî adıyla yenilenip Cumhuriyet Dönemi'nde de bir süre devam eden üçüncü dönemdir. Bu tebliğde, daha ziyade, üçüncü dönemi ifade eden Osmanlı veya İstanbul Darülfünun felsefe bölümü odak noktasına alınacaktır. Bu tebliğin amacı, felsefe bölümünü kuranların kimler olduklarını, bölümün kurulmasında rol oynayan etkenler ile kuruluşunu zorunlu kılan ihtiyaçları açıklamaktır. Darülfünun felsefe bölümünü konu edinmenin önemi, onun, Cumhuriyet Türkiye'sinde üniversitelerdeki felsefe bölümlerinin pek çoğuna model olmasıdır. Bu çerçevede, öne çıkarılmak istenen bazı sorular şunlardır: Tanzimat, Birinci Meşrutiyet ve İkinci Meşrutiyet'te hangi ihtiyaca binaen modern anlamda fen bilimlerini öne çıkaran bir üniversite olarak Darülfünun kuruldu? Batılı tarzda modern bir üniversite olması istenen Darülfünunda niçin hem Batı felsefesini hem de İslam felsefesini kuşatacak biçimde bir felsefe bölümü oluşturuldu? Felsefe bölümlerini kuran felsefeciler belirli bir felsefe akımını referans olarak almışlar mıdır? Farklı dönemlerde yapılan üniversite reformları ile siyasi-toplumsal dönüşümler felsefe bölümü üzerinde nasıl bir etkiye sahip olmuştur?

İSTANBUL FELSEFENİN FELSEFİ KURULUŞU

PROF. DR. AYHAN BIÇAK
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Felsefe Bölümü'nün felsefi kuruluşu, hocalarının felsefe problemleri kurmalarıyla gerçekleşen bir süreçtir. Düşünce üretmek ve öğretmekle yükümlü kurum olan üniversitenin kuruluşu da bilim yapma, düşünce üretme ve öğretme yükümlülüklerini yerine getirmekle başlar. Üniversitenin birimlerinden biri olan Felsefe Bölümü, kimliğini felsefeci hocaların ürettikleri düşüncelerle kazanmaktadır. Aynı zamanda hocalar da felsefeciliklerini Bölüm ortamında öğrendikleriyle ve araştırdıkları konularda kendi düşüncelerini ürettikleride ölçüde geliştirebilmektedir. Felsefeci olmak, araştırdığı konularda kendi düşüncelerini üst seviyede geliştirmek anlamında felsefe yapmaktır. Felsefe yapmak içselleştirilen felsefi düşünce tarzını kullanarak, araştırılan konunun temel ilkeleri ile kavramlarının anlam katmanlarını açmak, bunlar arasındaki ilişkileri yeniden kurmak, alana ilişkin düşüncelerin eleştirisini yaparak eksikliklerini göstermek, geliştirilen düşünceleri kurgulayarak temellendirmektir. Araştırma konusunu geniş çerçevede ele alıp konunun komşu alanlarıyla ilişkilerini betimlemek, felsefe problemi kurmak anlamına gelmektedir. İstanbul Felsefe Bölümü'nde Darülfünunun ilk hocalarından itibaren felsefe yapılmakta ve felsefe problemi kurulmaktadır.

İstanbul Felsefe Bölümü'nün hocaları yönlemsizliği eleştirmişler (Filibeli); Türkiye şartlarında toplumsal düzeni yeniden kurgulamışlar (Gökalp); filozof betimlemesi yapmışlar (Erişirgil); insanın ahlaki kurgusu, siyasi kurgusu, toplumsal kurgusunu çalışmışlar (Ülken); insanın yetileri ile ürettiklerinin temellendirmişler (Mengüşoğlu); estetik temellendirmelerinde önemli mesafeler alınmıştır (Tunalı); felsefi düşünce tarzının kurgusu enine boyuna tartışılmıştır (Uygur); etik ve insan hakları sorunları irdelenmiştir (Kuçuradi); metafiziğin yolu açılmıştır (Ülken, Duralı); varlık sorunları çeşitli yönleriyle incelenmiştir (Ülken, Mengüşoğlu); bilgi problemi çeşitli bağlamlarda geliştirilmiştir (Uygur, Grünberg). Sıralanan araştırma alanlarının her birinde Bölüm hocaları önemli metinler üretmişlerdir.

İstanbul Felsefe Bölümü'nün önemli kusurları vardır ve bunlar dört başlık altında toplanabilir: (i) Felsefeciler, felsefe yapmanın temel gerekliliklerinden olan eleştiri değerini kendi ortamlarında kullanmaktan kaçınmış ve birbirlerinin düşüncelerini eleştirmemişlerdir. Felsefenin can damarlarından biri olan diyalektik ilişkiyi oluşturamamışlardır. Ayrıca felsefeciler Türkiye'deki felsefenin eleştirisini yapmadıklarından ya da yapamadıklarından hem kendi felsefecilikleri hem de Türkiye'deki felsefe hakkındaki tasavvurları çok zayıf kalmıştır. (ii) Felsefeciler, felsefenin zayıflıkları ile sorunlarını öne çıkararak felsefeye karşı olan sorumluluklarından kaçmak için psikolojik mazeretler üretmektedirler. (iii) Felsefecilerin felsefe yapan ve felsefe problemi kuran filozoflarımız ile felsefecilerimizi görmezlikten gelmeleri, Türkiye'de felsefenin gelişmesini istemedikleri izlenimi vermektedir. (iv) Kişiler felsefeye karşı sorumluluklarını yerine getirmediklerinde ve Türkçe üretilmiş metinleri eleştirip değerlendirmediklerinde felsefe yapan felsefeci olamayacaklarının bilincine varmalıdırlar.

Türkiye'de kuramsal düşünce ile felsefenin istenilen seviyelerde gelişebilmesi için İstanbul Üniversitesi'nin fakülteleri ile İstanbul Felsefe Bölümü'nü sorgulamalı ve bu kurumlarda üretilen düşüncelerin felsefi eleştirilerinin yapılması şarttır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ FELSEFE BÖLÜMÜ

PROF. DR. ALİ UTKU ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, yükseköğretimin genel amaçları doğrultusunda, Türk fikir hayatına katkıda bulunabilecek akademik formasyona sahip felsefe insanı yetiştirmek üzere 1975 yılında kurulmuştur. Kuruluş tarihi itibarıyla dördüncü sırada yer aldığı göz önüne alınırsa Türkiye'nin en eski ve köklü felsefe bölümlerinden biridir. Bölümü'nün kurucu başkanı, Prof. Dr. Kaya Bilgegil'dir. Kuruluş yıllarında örgütlenme ve program geliştirme süreçlerinde Prof. Dr. Kemal Aytaç, Prof. Dr. Necati Öner ve Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay gibi akademisyenler katkılarda bulunmuşlardır. Bölümümüzün 50. yılına yaklaşmakta olan akademik faaliyetlerinde Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan, Prof. Dr. Muhittin Aşkın, Prof. Dr. Kenan Gürsoy, Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu, Prof. Dr. Sabahattin Güllülü, Prof. Dr. Hüseyin Akyüz, Prof. Dr. Necmettin Tozlu, Prof. Dr. Mehmet Akgün, Prof. Dr. Abdulkuddus Bingöl, Prof. Dr. Mustafa Yıldırım, Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan, Prof. Dr. Abamüslim Akdemir, Prof. Dr. Nurten Gökalp'in de aralarında yer aldığı birçok akademisyen görev yapmıştır. Bölümümüz 1977-1978 eğitim-öğretim yılından itibaren Lisans, 1984-1985 eğitim-öğretim yılından itibaren de Yüksek Lisans ve Doktora programlarına öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Bugün, Felsefe Tarihi, Sistemik Felsefe ve Mantık, Türk-İslam Düşünce Tarihi ve Bilim Tarihi olmak üzere dört ana bilim dalında on beş öğretim elemanı ile eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir. Lisans programımızda genel felsefe formasyonu kazandıracak nitelikte zorunlu ve seçmeli derslerden oluşan bir müfredat programı uygulanmaktadır. Bölümümüz 25.03.2023 tarihinde FEDEK tarafından akredite edilmiştir. Bildirimizde, Atatürk Üniversitesi'nin "Yeni Nesil Üniversite Tasarım ve Dönüşüm Projesi" kapsamında kurumsal yapısı ve akademik faaliyetleri yeniden gözden geçirilen bölümümüzü değişen Dünya ve Türkiye şartları çerçevesinde ve yükseköğretimde felsefe eğitiminin temel sorunları bağlamında değerlendireceğiz.

FELSEFEDE HACETTEPE EKOLÜ: TARİHÇE, VİZYON, MİSYON VE ÜRÜNLER

DOÇ. DR. MUHAMMET ÖZDEMİR
MERSİN ÜNİVERSİTESİ

1969 yılında Ankara'da Hacettepe Üniversitesi bünyesinde ve Prof. Dr. İonna Kuçuradi'nin başkanlığında kurulmuş olan Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nün Türkiye'de kendine has bir tarzı ve felsefe politikası olmuştur. İmmanuel Kant felsefesi, etik ve insan hakları çerçevesinde Ankara'da ve tüm Türkiye'de etkili olan felsefe çalışmalarını başlatıp günümüze değin devam ettirmiş olan bu felsefe bölümü, ülkenin felsefeyle ilişkisinde ve felsefe tarihinde kendine saygıdeğer bir konum edinmeyi başarmıştır. Bu bildiri, Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nün tarihçe, vizyon, misyon ve ürünler bağlamında bir ekol olarak incelenmesine yoğunlaşmaktadır. Bunun için öncelikle Hacettepe Üniversitesi'nin tarihçesine yer verilecek, ardından emek vermiş öğretim elemanları ve hâlihazırda görev yapmaya devam eden öğretim elemanlarının Türkiye'de otorite oldukları, uzman oldukları ve ilgi duydukları felsefe konularına temas edilecek ve nihayet bu felsefe bölümünde yapılmış proje, yüksek lisans ve doktora tezlerinin konularından söz edilecektir. İmmanuel Kant'ın 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısında tüm dünyada yaygınlaşan popülaritesi ile Amerikan pragmatizmi arasındaki ilişki, Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nün Kant yorumunu da etkilemiş benzetmektedir. Her ne kadar Hacettepe Felsefe ekolü Kıta Avrupası filozoflarına yakın görünüyorsa da bu vakıa modern dönem için geçerlidir. Çağdaş felsefe söz konusu olduğunda Hacettepe Felsefe ekolünün evrensel nitelikte ve özellikle etikte karar kıldığı saptanabilir. Türkiye'de bazı felsefe bölümleri veya ekolleri Anglosakson felsefe, diğer bazıları Kıta Avrupası felsefesi ve başka bazıları da İslam felsefesi çalışmalarıyla tanınmaktadır. Hacettepe Felsefe ekolünü öne çıkartan ilk kavram etikdir. Etiğin ve onun bir yansıması olarak insan hakları çerçevesinin öne çıkması Prof. Dr. İonna Kuçuradi'nin bu ekolün kurucusu olmasına ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dünya konjonktürüne dayanmaktadır. Bu bağlamda Hacettepe Felsefe ekolünün dünyadaki karşılığı üzerine de bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

ONTOLOJİK BİR PROBLEM OLARAK FELSEFE BÖLÜMLERİNDE KADIN AKADEMİSYENLERİN VARLIĞI/YOKLUĞU

**DOÇ. DR. GAMZE KESKİN
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ**

Hannah Arendt, İnsanlık Durumu adlı eserinde kamusal alandan uzakta, özel alanda yaşamını sürdürenlerin başkaları tarafından görülmenin ve duyulmanın sağladığı gerçeklikten; başkalarıyla müşterek bir şeyler dünyası aracılığıyla birleşmenin ve ayrılmanın sağladığı “nesnel” bir ilişkiden, yaşamın kendinden daha kalıcı bir şeyler başarma olanağından yoksun kaldığını belirtir. (2013; 104) Kadınların kamusal alandaki varlıkları, erkeklerin varlıkları ile denkmiş gibi görünse de aslında durum böyle değildir. Bu dengesizlik kadınların, politik olanda daha az söz sahibi olmasının sebebiyken sistemin eril yanını pekiştirir. Eril düzenin içinde görülmeyen ve duyulmayan bir kesim olarak kadınlarının varlığını kısır bir döngüsellğe iter.

Daha dar bir örnek olarak akademinin durumu incelendiğinde, kadın akademisyenlerin, erkek akademisyenlere oranla çalışma ortamlarında sayısal olarak azınlıkta kaldıkları görülebilir. Her ne kadar bu durum ‘aşikâr’mış gibi olsa da Türkiye’deki felsefe bölümlerinde bir ‘sorun’ olarak görülmemektedir. Bu bakımdan sorunu görünür kılmak adına bu çalışmayla Türkiye’deki felsefe bölümlerinde çalışan hocaların kadın/erkek olarak sayıları YÖK veri tabanından alınarak tablolar hâlinde sunulacak ve görünmezliğin perdesi bir nebze de olsa kaldırılmaya çalışılacaktır. Bu sorunun yalnızca ‘bir kadın sorunu’ olarak görmezden gelinmesi eleştirilecek, kadın akademisyenlerin kamusal alanda var olma çabalarının eril sistem içerisinde nasıl mümkün olabileceğinin yolları aranacak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin Türkiye’deki felsefe bölümlerinde Cumhuriyet’in 100. yılında ne kadar sağlanmış olduğu tartışılmaya çalışılacaktır.

PHILOSOPHIA PERENNIS AMA NASIL?

PROF. DR. ÖZGÜÇ GÜVEN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Bu konuşmada Cumhuriyet'in yüzüncü yılına girerken yurdumuzdaki felsefe bölümlerinde yaşanan sorunları çeşitli bakımlardan ele alacağız. İlk genel olarak üniversitelerin neo-liberal dünyada karşı karşıya kaldığı çıkmazları, piyasalaşma, emeğin durumu ve toplumsal dinamikler üstünden tartışacağız. Bu bölümde ideal bir üniversitenin yapısı, özellikleri ve ilkeleri konusunda da görüşler sunacağız. Daha sonra, özel olarak felsefe bölümlerinin söz konusu piyasacı koşullardaki konumuna ve hâlihazırdaki üniversite yapılanmasındaki yerine odaklanacağız. Bu bölümde ayrıca felsefe bölümlerine son yıllarda kayıt olan öğrencilerin özelliklerine ilişkin saptamalara da yer vereceğiz.

İkinci olarak felsefe okuyan bir öğrencinin karşı karşıya kaldığı durumları irdeleyeceğiz. Yaşanan ekonomik krizin felsefe bölümü öğrencilerine olumsuz etkilerini özel olarak anacağız. Küresel salgın sonrasında ağırlaşan ekonomik ve toplumsal koşulların, öğrencilerin gelecek tasarımlarını, kendilerini konumlandıkları bağlamları ve kendilerini gerçekleştirme çabalarını nasıl etkilediğine ilişkin gözlemlerimizi paylaşacağız.

Üçüncü olarak öğretim üyeleri ve öğretimdeki diğer bileşenlerin karşı karşıya kaldığı güçlükleri değerlendireceğiz. Öğretim üyeleri açısından sağlıklı öğretim koşullarının oluşmasındaki bireysel ve kurumsal engelleri sıralamaya çalışacağız.

AKADEMİDE FELSEFE: ENGELLER, İDEALLER, OLANAKLAR

DOÇ. DR. TOROS GÜNEŞ ESGÜN
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Türkiye’de yükseköğrenim kurumlarındaki felsefe eğitiminin son yirmi yılının Ankara’daki felsefe bölümleri kerteriz alınarak değerlendirileceği bu konuşmada lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki programlar üzerinden araştırma ve felsefi bilgi birikimi oluşturma süreçleri, öğreticilerin ve öğrencilerin profilleri, müfredatlar, tez ve makale yazımı ile ilgili sorunlar, kaynak erişimi, mezunların istihdam durumları, idari uygulamalar ile sivil toplum kuruluşları ve akademi dışı toplulukların etkileri, iş yükleri ve akademik yükselme kriterleri gibi konular etrafında öncelikle akademik felsefenin mevcut durumunu ve gelişmesinin önündeki engelleri masaya yatırarak gözlem, deneyim ve tespitlerimizi paylaşacağız. Mevcut problemlere dair bu genel krokiden sonra söz konusu engellerin olmadığı “ideal” durumu tahayyül ederek ülkemizdeki felsefe eğitimine dair olması gerektiğini düşündüğümüz fakat gerçekleştirilebilir bulduğumuz unsurları belirteceğiz. Son olarak engeller ile idealler arasında bölümlerde hâlihazırda var olan fakat pek bilinmeyen, gelenekler içinde yerini korumuş veya yeni ortaya çıkan olanaklara dikkat çekerek, vurguladığımız problemlere dair çözüm yolları ve son yıllarda ülkemizde felsefeye yönelik artan ilgi temelinde akademik felsefenin hayli yüksek potansiyelinin gerçekleştirilebilmesinin koşulları hakkında beraber düşüneceğiz. Bildiri, büyükşehirler dışındaki birçok ile sayısız öğretim elemanı yetiştiren ve bu bakımdan Türkiye’de akademik felsefenin geleneği ve yayılımı açısından belirleyici rol üstlenen Ankara’daki felsefe bölümlerini örneklem olarak alacak olsa da genel olarak Türkiye’deki akademik felsefenin geçmişi, mevcut durumu ve geleceği hakkındaki görüşleri dile getirmeyi hedeflemektedir.

FELSEFE BÖLÜMÜ ÖZELİNDE – ÖNCESİ VE SONRASI İLE AKADEMİK KADROLAR ÜZERİNE

**DR. SAMET BÜYÜKADA
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ**

Türkiye'de 2023 yılı itibariyle faal 64 felsefe bölümü, bünyelerinde yer alan 453 öğretim üyesi (öğretim elemanları hariç), sayıları 11 bine yaklaşan kayıtlı örgün öğretim öğrencileri (açık öğretim fakültesine kayıtlı öğrenciler hariç), bu yıl itibariyle kayıt yaptıracak 3 binden fazla yeni öğrencisi ve sayıları on binleri geçen mezunları ile tıpkı diğer pek çok bölüm gibi istihdam mevzusu ile yüzleşmektedir. Söz konusu istihdam sadece lisans öğrencilerini değil, aynı zamanda felsefe öğrenimine lisansüstünde devam eden öğrenciler ve mevcut kadrolardaki öğretim üyesi ve elemanları da farklı süreçlerden geçerek akademik kadronun devamlılığı ve sonrasında gerek üniversitelerin gerek ÜAK'ın yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Lisans öğrenciliğinden bir akademik kadroya uzanan yolda belirli eşikler vardır. Mezun öğrencinin devlet-özel sektör tercihiinde akademiden yana tavır alması ile başlayan ve lisansüstü eğitimdeki tez yorgunluğu, akademisyenliğin ilk adımı araştırma görevliliği ve doktora bitinceye kadar süren talim, kabul gören ilk unvan doktor öğretim üyeliği ile atama yükseltme kriterleri ve doçentlik dosyası ile devam eden akademik kadro süreci ile mukayese edilebilecek belki de yegâne konu bir kadronun ilan edilebilmesi süreci ve sonrasındaki yükümlülükleridir. Sıraladığım hususlar doğrultusunda bu çalışmadaki amacım, bir akademisyenin -kadro sahibi olmasından önce ve sonra- yaşayabileceği ekonomik, ders yükümlülükleri, atama-yükseltme kriterleri, tayin ve denklik gibi sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üzerine tartışmaktır.

EPISTEMİK KESİNLİKTEN ONTOLOJİK FARKA: 21. YÜZYILDA FELSEFENİN KONUMUNU YENİDEN DÜŞÜNMEK

PROF. DR. KASIM KÜÇÜKALP
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Günümüz felsefelerine kabaca bir göz atıldığında, hemen tüm felsefi problemlerin büyük ölçüde, hümanistik bir mahiyet arz eden metafiziksel düşünme biçimleri tarafından benimsenen varlık ve hakikat kavrayışının çözümlü değer kaybına uğramasına paralel olarak zuhura geldiği söylenebilir. 19. yüzyılın sonundan itibaren başlayan ve bilhassa 20. yüzyılda daha da radikalleşen eleştirilerin sonucu olarak logos-çökmesi veya nihilizmle ilişkilendirilen bu çağın en belirgin alamet-i farikası, sübjektivite metafiziklerinin çöküşüyle bağlantılı olarak felsefenin büyük ölçüde kimlik ve farklılık tartışmalarının zuhura geldiği bir fark veya farklılık felsefesi olmasıdır.

Felsefenin etik ve politik bir muhteva kazanmasına bağlı olarak farka ihtimamın ön plana taşınmasının kaynağında ise, tüm yerleşik Arşimet noktası hüviyeti taşıyan zeminlerin nihayetinde gerek doğa gerekse insan üzerindeki tahakkümü meşrulaştıran boyutlarının açığa çıkmasına bağlı olarak, rasyonel hakikat iddialarının sarsılması ve stabil bir varlık anlayışı yerine, olumsal bir varlık anlayışına vücut verecek şekilde, oluş veya süreç kavramlarının merkezi konuma taşınması bulunmaktadır. Öyle ki, birbirinden farklı düşünce gelenekleri içerisinde yer alan düşünürler dahi, modern zamanlarda hümanist ve sübjektivist bir düşünce tarzı içerisinde şekillenen ilişki biçimlerinin nihayetinde nihilizme, araçsal rasyonalizmin çeşitli tahakküm biçimlerine, bilgi-iktidar ilişkisi çerçevesinde şekillenen ve farklılıklara yönelik baskıcı ve dışlayıcı bir karakter arz eden iktidar düzeneklerine ve farklılık etiği başlığında zikredilebilecek daha birçok etik-politik problemlere yol açtığı konusunda hemfikirdirler.

TAŞRADAN MERKEZE İLERLEME ÇABASINDA İSLAM FELSEFESİ ÇALIŞMALARININ GELECEĞİ

PROF. DR. ÖMER TÜRKER
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

İslam felsefesi çalışmaları geçen yüzyılda bir düşünce tarihi işçiliği olarak ortaya çıkmıştır. Şimdiye kadar önemli ölçüde bu karakterini muhafaza ettiği söylenebilir. Her ne kadar “İslam felsefesi” terkindeki “İslam” kelimesi, hususen bir din olarak İslam’ı değil, milâdî sekizinci yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar insanlık tarihine damgasını vuran büyük bir medeni havzada üretilmiş felsefi birikimi ifade ediyor olsa da söz konusu medeni havza İslam’la ilişkili olduğu ölçüde bu felsefi birikim de İslam’a ilişkili olarak doğup gelişmiştir. Bu sebeple modern dönemde Müslümanlar varlık iddialarıyla irtibatlı şekilde İslam döneminin felsefi birikimini de seferber etmeye yönelmişlerdir. Bu durum, İslam felsefesini sadece bir düşünce tarihi konusu olarak ele alan yaklaşımı tadil ederek bir yandan düşünce tarihçiliğini derinleştirmeyi diğer yandan da İslam filozoflarıyla irtibatın karakterini değiştirmeyi gerektirmektedir. Yirmi birinci yüzyılın ilerleyen safhalarında İslam felsefesi çalışmalarının geleceğine yön verecek asıl motivasyonun yaklaşım olduğu söylenebilir. Hem dünyada felsefi tefekkürün merkezinde Batı’nın bulunması ve hâkim görüş ve teorilerin Batı’da ortaya çıkması hem de Türkiye ve diğer Müslüman ülkelerde Batılılaşma veya modernleşme süreçlerinin hâlâ devam ediyor olması, İslam’ın felsefi mirasının düşüncenin taşrasında kalmasına sebep olmaktadır. Lakin özellikle Türkiye’de son otuz yılda yapılan çalışmaların yekûnu, çağdaş felsefi meseleler ile İslam felsefesinin meseleleri arasında irtibat kurabilecek veya bu gayeye yönelebilecek bir epistemik cemaatin teşekkül etmeye başlaması, nihayet Batı düşüncesinin ezici baskınlığı karşısında genelde İslam düşüncesinin, özelde İslam felsefesinin özgürleştirici karakteri hem İslam felsefesine ilgiyi artırmakta hem de bu felsefeden

hareketle çağdaş sorunları ele alma çabasını doğurmaktadır. Bu bakımdan önümüzdeki yıllarda İslam felsefesinin artan bir ivmeyle düşüncenin merkezine doğru hareket edeceği söylenebilir. Fakat bunun en temel şartı, İslam düşüncesi tarihine dair anlatının tamlığa doğru ilerlemesi ve sorunların sadece çözümünde değil, tespit ve tahlilinde de İslam felsefi birikiminin seferber edilebilmesidir. Sunumun elli yıl önce düşüncenin taşrasında bile bulunmayan İslam felsefesi mirasının taşraya taşınması, ardından merkeze doğru ilerleme süreci tahlil edilecektir.

21. YÜZYILDA NİÇİN, KİME VE NEYE KARŞI FELSEFE EĞİTİMİ?

PROF. DR. AHMET AYHAN ÇİTİL
29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Bildiri, “21. Yüzyılda felsefe eğitimi nasıl verilmeli?” sorusuna öncelikle üç farklı bakış açısından yaklaşmayı deniyor. Bu bakış açılarından ilki insanlar / insanlık için felsefenin işlevinin geçmişte ve günümüzde ne olduğu; ikincisi felsefede kimi hangi amaçla eğitmeye çalıştığımız; üçüncüsü ise çağın beraberinde neler getirdiği ve felsefe eğitimi alanların edindikleri formasyonu hangi konularla veya sorunlarla uğraşmak üzere kullanacakları. Bildiri daha sonra bu üç bakış açısını dikkate alarak örgün – yaygın felsefe eğitimi, felsefe eğitiminde teknolojiye yer verme -vermemeyi tercih etme, ideolojik belirlenimleri pekiştirme – bu belirlenimleri aşma, belirli bir usulü – ekolü – biçimi öne çıkarma – çıkarmama vb. karşıtlıkları tartışmaya açıyor.

21. YÜZYILDA FELSEFE ÖĞRETİMİ YA DA EĞİTİMİ

PROF. DR. MEVLÜT ALBAYRAK
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Öğretmek ya da eğitmek kavramları, belirlenmiş içeriğiyle disiplinli bir düşünsel yapılanmayı resmeder. Felsefe bu resimde geçmiş yüzyılların sunduğu imkânların bir toplamı olarak bir yerin felsefesi olarak içeriğini açar. Bu da 21. yüzyılda Felsefe eğitimi üzerine konuşabilmenin bize ait boyutunu problem hâline getirir. Bu bağlamda “felsefe eğitimi” adlandırmasının birbiriyle bağlantılı birden fazla içeriği dikkate alması kaçınılmaz görülmektedir. Felsefe yeni bir yüzyılın ilk çeyreğinde varoluşsal serüvenini olumlayarak hafızasını korumakta ısrarcıdır. Geçen yüzyılda olduğu gibi, bu yüzyılda da her bir düşünce alanı kendisini iki yönlü tanımlamadan hareketle ortaya koyabilmektedir. Bu iki yön birbirini tamamlayan bir yapının işlevselliğini var eder. Bu yönlerden biri kurumsal işleviyle fiili varlığıyla üniversite, diğeri de burada konuşlanmış insan tipolojisidir. Hakkında konuşulacak konu ya da problem, bu iki olgudan hareketle ele alınacaktır.

Türkiye’de üniversitelerin görev ve sorumlulukları, üniversite kavramının anlam ve içeriğiyle sınırlandırılarak belirlenmekten ziyade, politik-ideolojik mühendislik aracı olarak işlevselleştirilmiş bir algıyı temsil eder görünmektedir. Diğer bir deyişle onun amacı tam da politik araçsallık olarak işlev görmektedir. Onda yer alan insan karakteri ise toplumsal yapının bir parçasından ibarettir. Toplumda kendi kapalı yapısı içinde homojen bir şekilde yaşayan birey, toplum içinde herhangi yaratıcı bir etkide bulunmadan yaşayıp gider. Onu aktif hâle getiren ve öz güvenini sağlayan bağlı bulunduğu politik erkin egemen gücünün tüm toplum üzerinde hissedilmeye başladığında görünür olduğunu düşünmeye başladığı anda ortaya çıkar ancak bu bireyin kendi öz-karakterinin bir devinimi değil, politik erkten kaynaklı bir aidiyet oluşumunun sonucunda erkin gölgesinde gelişen *öz-gün* olmayan bir karakterden kaynaklıdır. Öz-gün olma zamana göre tavır geliştirme durumunu tanımlar. Bu durum dikkate alındığında düşünce üretim aşaması da günlük olay ve durumların yönlendirmesinin sınırlarını aşamaz. Düşünce burada şimdinin yakın geçmişiyle hesaplaşmayı ilke edinen tahrip edici bir ruh ve zihin hâline yönelik bir hâl alırken, karşısında konumlanan ya bu ötekileştirici ve yok edici ruh ve zihin hâline karşı aşırı tepkisel ve tahrip edici bir tavır geliştirir ve onu tamamen öteki olarak tanımlar ya da olan biten karşısında bir sükût hâline bürünerek kendi vaktinin gelme hesabını yapar. İlk grupta yer alanlar kendilerince büyük bir muzafferiyetin tüm imkânlarını kendi lehlerine kullanırken, aynı zamanda sürekli tetikte olmayı da kendi karakterleri hâline getirirler. Bu grupta yer alanlar sürekli geçmişin işe yaradığı düşünülen fikir ve eylem biçimlerini keşfettikleri düşüncesiyle yeni ve kurtarıcı bir *misyon* rolüne bürünürler. Bu, eğitimde disiplinli bir düşünsel yapının kendi içinde sorunlar içermesi anlamına gelir. Bu da hakkında eğitimi düşünülen şeyi, kendinde problemlili bir alan olarak algılanmasına neden olur.

TÜRKÇE FELSEFE TERİMLERİ ÜZERİNDEN YAPILAN KADİM BİR MÜNÂKAŞA: “KABAHAH OKUYANDA MI YAZANDA MI?”

PROF. DR. RECEP ALPYAĞIL
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Her seviyeden okuru, bugünkü Türkçede kaleme alınan felsefe metinlerinin zorluğundan şikâyet ederken bulmak mümkün. Acaba zorluk, eserin dilinden mi yoksa konudan mı kaynaklanmaktadır? Bu, esasında yeni bir sorun değil; felsefe dili olarak Türkçenin gelişimi kadar kadim bir mesele. Bu tebliğde, bir asır öncesine ait olmasına rağmen adeta bugün yapılmışçasına güncel olan felsefi bir tartışmayı ele alacağız. Tartışma, Ahmet Haşim'in kaleme aldığı “Filozofun Lisanı” (1928) makalesi ile başlıyor. O, kendi döneminde yazılmış olan felsefe makaleleri üzerinden bir müşahedesini paylaşıyor: “... göz ... bir felsefe makalesinin lisanına takılıyor ve birden, keskin bir törpüye sürünmüş gibi okuduğu metinden kaçıyor. Yeni Türk filozofunun lisanı, fikir etrafında gerilmiş bir dikenli tel gibi, yaklaşmak isteyen hüsn-i niyeti ürkütüyor!..” Devamla şu soruyu yöneltiyor: “İlim ve felsefe lisanımızın böyle kirpi gibi dikenli ve korkunç olmasına acaba ne lüzum var?” Bu makalenin ardından, Mehmet Emin Erişirgil'in “Lisanı mı Mevzû mu Vahşi Geliyor?” yazısı sorunun bir başka yönüne değiniyor. Hâliyle tartışma, yeni isimlerin de dahil olmasıyla gelişiyor. Tebliğimizde bu tartışma ekseninde, felsefe terimlerinde yaşanan karmaşanın aslında okuru da öğrenciyi ve hatta hocayı da ciddi bir güçlkle karşı karşıya bıraktığına işaret edeceğiz ve bunun aşılması yolunda bazı önerilerde bulunacağız.

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA TÜRKİYE'DE MANTIK ÇALIŞMALARI

PROF. DR. A. KADİR ÇÜÇEN
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'deki mantık çalışmaları gerçek anlamıyla 19. yüzyılda, özellikle de Tanzimat hareketiyle oluşan Batı etkisiyle başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet'e kadar olan dönemde Farabi ve İbni Sina geleneğine ve aynı zamanda Batı'ya uygun biçimde yazılan mantık kitapları ve çalışmalar mevcuttur. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki mantık çalışmalarının arasında Hasan Ali Yücel ve Ağaoğlu Tezer'in liseler için 1929'da yazdıkları kitapları görmekteyiz. 1930 ve 1932 tarihleri arasında Kerim Erim ve 1935 yılında Nusret Hızır yazdıkları veya çevirdikleri makalelerle modern mantığı tanıttılar. İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında ülkemize gelen Alman bilim adamları arasında olan Hans Reichenbach, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde verdiği lojistik derslerle Türkiye'deki mantık çalışmalarında yeni bir dönem açmıştır. Türkiye'deki son kırk yıllık mantık çalışmalarını iki boyutta ele alabiliriz. (i) Klasik mantık çalışmaları: Necati Öner ve öğrencileri. (ii) Modern mantık çalışmaları: Teo Grünberg ve arkadaşları. 1961-1962 yıllarından itibaren Teo Grünberg ile Hüseyin Batuhan birlikte çalışmaya başladılar. 1966 yılında aynı ekip Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne geçerek orada hem felsefe bölümünü kurmaya çalıştılar hem de Türkiye'deki son otuz yılın modern mantık çalışmalarına damgalarını vurdular. Türkiye'deki son on yılın mantık çalışmalarına bakarsak, üzümlere göreceğiz ki çok az sayıda yayın vardır. Lise ders kitaplarında Teo Grünberg ve Necati Öner'in etkisi hâlen devam etmektedir. Daha doğrusu onların çalışması üzerine yeni bir katkı yapılamamıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ AKADEMİ DÜNYASINDA MANTIK ÇALIŞMALARININ SEYRİ: YÖNELİMLER, TERCİHLER VE DEĞİŞİMLER

DOÇ. DR. MEHMET ULUKÜTÜK
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

İslam mantık geleneğinin tekâmülü ve devamı olarak Osmanlı mantık çalışmaları teliflerin yanı sıra özellikle şerh geleneğiyle kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte politik bir sistem ve rejim değişikliğinin yanında bilimsel ve felsefi gelenekte de bazı değişimler yaşanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde medreselerin yerini üniversitelere bırakması ile birlikte bilimsel ve felsefi çalışmalar üniversite çatısı altında icra edilmeye başlanmıştır. Bu tebliğde Cumhuriyet Dönemi'nde akademi dünyasında mantık çalışmalarının seyrine yönelik bibliyografik ve tematik analiz yapılmaya çalışılacaktır. Cumhuriyet Dönemi akademisinde 1923 ile 2023 yıllarını kapsayan bir asırlık zaman diliminde yüksek lisans ve doktora tezlerinin kronolojik ve tematik tasviri yapılmaya çalışılacaktır. Akademik tezlerin yanında ders kitapları, araştırma inceleme tarzı çalışmalar, mantık sözlükleri ve başka dillerden Türkçeye tercüme edilmiş kitapların kronolojik ve tematik manzarası ortaya konulacaktır. Bir asırlık bir zaman diliminde mantık alanında yapılan çalışmalarda hangi yönelimlerin ağır bastığını, tercihlerin zaman içinde nasıl ve neden değiştiği izah edilmeye çalışılacaktır. Tebliğimizde mantık alanında yapılan çalışmaların bibliyografik ve tematik analizi sonucunda ulaştığımız bazı sonuçlar hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Kısaca belirtmek gerekirse, mantık alanında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırma-inceleme kitapları ve tercüme özellikle son yirmi yılda hem nicelik hem de konu çeşitliliği olarak geçmişe göre büyük bir ivme kazanmıştır. Akademik olarak mantık çalışmalarının ağırlıklı olarak ilahiyat/İslami ilimler fakülteleri ve felsefe bölümlerinde yoğunlaşmakla birlikte üniversitelerin farklı anabilim dallarında da hatırı sayılır çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. İlahiyat/İslami ilimler fakülteleri ve felsefe bölümlerinde yapılan mantık çalışmaları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların nedenleri anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılmıştır. Tercüme olarak ise ağırlıklı olarak Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine sadeleştirmelerin yapıldığını, Arapça ve İngilizceden bazı kitapların Türkçeye tercüme edildiğini, bu diller dışında yapılan tercüme çalışmalarının ise yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Son olarak mantık alanında yapılan çalışmaların imkânlarına ve zaafalarına yönelik bir durum değerlendirilmesi yapılacak ve gelecekte yapılacak çalışmalar hakkında bazı tekliflerde bulunulacaktır.

TIPTA FELSEFİ DÜŞÜNCENİN KÖKENLERİ VE GÜNÜMÜZ TIP EĞİTİMİNDE FELSEFENİN YERİ

DOÇ. DR. ELİF GÜLTEKİN
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Tıpta felsefi düşüncenin kökenleri Mısır ve Hint medeniyetlerine kadar uzanmaktadır ancak genel kabullere göre tıp felsefesinin sistemli bir hâl alması, akılcı tıbbın öncüsü olarak kabul edilen Hipokrat ile gerçekleşmiştir. Hipokrat'ın hastalık ve sağlık durumlarını açıklamak üzere ileri sürdüğü hıtlar nazariyesi, antik Yunan dönemindeki doğa felsefesinin bir uzantısı olarak gelişmiştir. Daha sonraki dönemlerde hastalık ve sağlık durumlarını açıklamak üzere yine doğa felsefesi tartışmaları bağlamında atomculuk gibi görüşleri savunan hekimler de olmuştur. İnsan tabiatını ve beden işleyişini açıklamak üzere geliştirilen kuramsal yaklaşımlar XIX. yüzyıla kadar doğa felsefesi bağlamında sürdürülürken bu dönemden itibaren deneysel fizyoloji gelişmiş ve organizmanın tüm işleyişi deneyler vasıtasıyla şüpheye yer kalmayacak şekilde aydınlatılmıştır. XIX. yüzyıldan itibaren tıpta deney yönteminin öncelenmesi ile felsefe geri planda kalmış görünse de Osmanlı dönemi modern tıp eğitimi kurumlarında fizik derslerine karşılık olarak seçilen hikmet kelimesi, aslında modern fizik bilgisinin kökenine işaret etmektedir. Öte yandan tıbbi uygulamalarda önemli bir yere sahip olan ahlak felsefesi, doğa felsefesi gibi akılcı tıbbın en önemli konularından biri olmuştur. Günümüzde de ahlak felsefesi tıp eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada geçmişten günümüze tıpta felsefi düşüncenin kökenlerini ve günümüz tıp eğitiminde felsefenin yeri tartışılmıştır.

SÜREKLİLİK Mİ, KOPUŞ MU? (HİKMET-İ HUKUK'TAN HUKUK VE HUKUK BİLİMİ ÜZERİNE'YE: OSMANLI-TÜRK HUKUK FELSEFESİ EĞİTİMİNİ DERS KİTAPLARI ÜZERİNDEN OKUMAK)

**DOÇ. DR. SERCAN GÜRLER
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ**

Bir toplumda yüksek bir hukuk bilincinin gelişmesi ve yerleşmesi, her şeyden önce güçlü bir hukuk doktrininin varlığına bağlıdır. Hukuk doktrininin güçlü olduğu toplumlar ise hukuka dair felsefi düşünmeyi mümkün kılan bir hukuk tasavvurunun mevcut olduğu ve hayatın her sahasına tatbik edildiği bir hukuk kültürüne sahip toplumlardır. Hukukun felsefileştirildiği bu tür bir hukuk kültürü ise amaca uygun bir hukuk eğitime dayanır. Zira bir kültürün sonraki nesillere aktarılması olarak tanımlanabilecek genel anlamdaki eğitime paralel şekilde hukuk ve hukuk felsefesi eğitimi de hukuk kültürü ve bu kültüre dayanak oluşturan bir hukuk bilincinin sonraki nesillere aktarılmasının ve böylece gündelik yaşamında karşılaşılan hukuki meselelerin adalete uygun çözülmesinde sürekliliğin sağlanmasının zorunlu koşuludur.

Nitekim bu tebliğin konusunu da Osmanlı Devleti'nin son dönemiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze değin hukuk felsefesi eğitiminde okutulmuş ders kitapları oluşturmaktadır. Modern anlamda ilk hukuk felsefesi kitabımız diyebileceğimiz Münif Paşa'nın *Hikmet-i Hukuk* isimli kitabından başlamak suretiyle ilk baskısı 1970'lerde yapılan ve günümüzde hukuk fakültelerinde "Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi" derslerinde hâlâ okutulan Vecdi Aral'ın *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine* kitabına kadar, Türkçe yazılmış veya tercüme edilmiş hukuk felsefesi ders kitaplarının ele alınacağı bu tebliğ, Türkiye'deki hukuk felsefesi eğitiminin bir sürekliliği olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Keza yine Münif Paşa'dan başlamak suretiyle bugün büyük ölçüde devam eden "Hukuk Başlangıcı" derslerinin hukuk felsefecileri tarafından verilmesi yönündeki teamüle dikkat çekmekle bu tebliğ ayrıca, hukuk felsefesinin Türk hukuk eğitiminde nasıl alımlandığını ve ne tür bir işlev yüklendiğini de kendisine mesele edinmektedir.

Nihayet, modern öncesi hukuk tasavvurumuzu belirleyen Fıkıh ve Fıkıh Usulü eğitimi ile bugünkü hukuk eğitimi arasında bir irtibat kurulup kurulamayacağının da yine ders kitaplarından hareketle tartışılacağı bu tebliğ boyunca, yukarıda adı geçen eserler başta olmak üzere bugüne kadar hukuk fakültelerinde okutulan telif ve tercüme ders kitapları hakkında genel bir malûmat verilecek, gerek içerik gerek şekil açısından mezkûr kitaplar arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Yukarıda bahsettiğimiz konu ve amaçlar çerçevesinde bu tebliğin, Türkiye'de bir hukuk felsefesi kanununun imkânının en azından ders kitapları veçhesiyle tartışılmasına mütevazı bir katkı sağlaması temenni edilmektedir.

HUKUKUN BİTTİĞİ YERDE HUKUK FELSEFESİ BAŞLAR!

ARŞ. GÖR. ALİ ERDOĞAN
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

Normal zamanlarda herhangi bir konunun anlatılması, öğretilmesi söz konusu olduğunda hem kaynaklarda hem de anlatım planlarında işin “mutfağından” yani felsefesinden başlanmakta ve bu tarz genel olarak kullanılmaktadır. Bu genel kabul ile beraber başlığa bakıldığında ise acaba bir yanlışlık mı var diye sorgulamak da çok olasıdır.

Aslında bir yanlışlık yok: Hukukun bittiği yerde hukuk felsefesi başlar! Burada hukukun bittiği yer, diye tarif edilen nokta geleneksel olarak günümüze gelmiş tüm hukuki birikimin ve bu birikimin ilgili hukuk profesyonellerine aktarılması, öğretilmesinin sonrasında özellikle karar verici konumunda olanların ve diğerlerinin de önlerine gelen Ronald Dworkin'in tabiriyle “zor davalarda” yapılacak herhangi bir eylemin olmamasıdır. Özellikle yazılı hukuk kaynaklarının, devamında içtihatların ve pek tabii diğer tüm kaynakların; hatta onlar da yetersiz kaldığında hâkimin vicdani kanaati ve takdirinin dahi cevap bulmakta zorlandığı davalar, teknolojinin de gelişmesiyle beraber artmaya başlamıştır. Günbegün artan örnekleriyle beraber bu davalara bir cevap arandığında ise cevapların bir bölümünün hukuk felsefesinin içerisinde bulunduğunu gözlemleyebilmekteyiz.

Peki hukuk felsefesi böylesine kilit bir noktada yer alırken hukuk felsefesi eğitimini bizler bu cevapları ortaya çıkarabilecek seviyede verebiliyor muyuz? Bu tebliğ içerisinde tabiri caizse çuvaldızı kendimize batırarak hem hukuk felsefesi eğitime dair eleştiriler ortaya koyulacak hem de hukuk felsefesi eğitimi ile bu eğitimin ayrılmaz bir parçası olan ölçme ve değerlendirme süreçlerinde eleştirileri ortadan kaldırmak adına ne gibi çözüm yöntemlerinin tavsiye edildiği paylaşılacaktır. Tüm bunlar sayesinde hukuk felsefesi eğitiminin aslında kazandırması gereken ancak bu konuda şüphelerin olduğu, “eleştirebilme, sorgulayabilme” yeteneklerinin layıkıyla yerine getirilmesi arzulanmaktadır.

HUKUK GERÇEKTEN SADECE YASALARIN UYGULANMASINDAN MI İBARET?

DR. ENGİN ARIKAN
TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ

Günümüz hukuk eğitiminin yasal kaynaklar odaklı olması beklenmedik bir durum değildir. Neticede hukuk, kaynak temelli bir normlar sistemidir. Öte yandan hukukun *sadece* yasaların uygulanmasından ibaret olduğunu iddia etmek daha zordur. Hukukçular kadar hukukçu olmayan insanlar da hukukçuların yasal kaynaklara hâkim olmaları kadar başka yetilere ve niteliklere sahip olmalarını bekler. Örneğin, iyi bir hukukçunun yasal kaynakları bilmesi ve uygulaması kadar, makul bir insan olmasını, ahlak ve vicdan sahibi olmasını, içinde yaşadığı toplumdan ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olmasını bekleriz. Bu olağan beklentiler karşısında hukuk eğitiminin bu beklentileri karşıladığını ve daha da kötüsü karşılama imkânının olduğunu söylemek oldukça zordur. Her ne kadar hukuk, sadece mevcut yasaların uygulanmasından ibaret olmasa da hukuk eğitimi hukuk öğrencilere neredeyse sadece mevcut yasaları ve bunların uygulama biçimlerini öğretmektedir.

Hukuk felsefesi ve sosyolojisi anabilim dalı bir taraftan “hukuk nedir” gibi oldukça kavramsal ve doğrudan hukukun uygulamasından uzak sorulara eğilmekte, diğer taraftan diğer anabilim dallarının ve derslerin eğilmediği başka konuları kendisine ayrılan sınırlı süre dâhilinde hukuk fakültesi öğrencilerine sunmaktadır. Bu ders kapsamında sunulan pek çok düşünür, hukukun “klasik” hukuk eğitiminde farz edildiği gibi sadece yasal kaynakların tespiti (öğrenilmesi) ve vakaya uygulanması şeklinde anlaşılamayacağını, bunun yanında pek çok girift ve önemli unsurun dikkate alınması gerektiğini oldukça güçlü argümanlarla temellendirmişlerdir. Yurtdışında bu derse ülkemizde olduğundan daha fazla değer verildiği gibi, diğer anabilim dallarının öğretim görevlileri de çalışmalarında ve derslerinde felsefe ve sosyolojiden daha fazla yararlanmaktadır.

Ülkemizdeki bu eksikliğin sadece felsefe derslerinin veya sempozyumların artırılması gibi teselli armağanları ile çözüleceğini beklemek zordur. İlk olarak, öğrencilerin üniversite eğitiminden önceki formasyonlarının eksikliği en baştan hem hukuk felsefecilerini hem de diğer dogmatik hukuk dallarının kısıtlamaktadır. Öğrencilerin bilgi birikimlerinin, öğrenme istek ve yetilerinin yeterli seviyede olmaması bu alanda kayda değer bir ilerleme gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan hukuk felsefesi dışındaki anabilim dallarının kendi derslerinde hiçbir formasyon değişikliğine gitmemeleri de bu tablonun değişmesini imkânsız hâle getirmektedir.

BELİRLEN(E)MEMİŞ HUKUKUN ALANI

ARŞ. GÖR. ABDULLAH ERYİĞİT
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

Türkiye’de hukuk felsefesi ve eğitimi, Cumhuriyet tarihi boyunca Batı hukuk felsefesi geleneğiyle örtüşecek biçimde iki temel çizgiyi takip etmiştir. Bu iki hat, tekil bilimsel mizaçlarıyla genel çizginin dışına çıkan hocaları zikretmek imkânına karşılık, çok uzun bir süre doğal hukuk mirasından beslenen İstanbul Üniversitesi ve pozitivist görüşü benimseyen Ankara Üniversitesi ana akımlarından teşekkül eder. Elbette hukuk lisans ve yüksek lisans eğitimi veren üniversitelerin sayısındaki artışla birlikte hem tutum çeşitliliği hem de bu eğitimin yaygınlaşmasından söz etmek mümkündür. Bu çalışmada kısaca yukarıda zikredilen verasete değinilecek, ardından daha en başında bu ayrımın zannedildiği kadar keskin bir kopuş olup olmadığına değinilecektir. Nitekim 16. ve 17. yüzyıldaki bilimsel devrimin ardından hayatın her alanında olduğu gibi hukukta da bilimselleşme, hukuku da bir bilim olarak zikretme ihtiyacından söz etmek mümkündür. İlk dönem hukuki pozitivistlere baktığımızda temel ve hayati amaçlardan birinin hukukun kendine özgü alanını, kendi kavramlarını ve yöntemini kurmak olduğunu söyleyebiliriz. İşte çalışmada hedeflenen bu amacın hangi temellerden beslendiğini, doğal hukuka karşı çıkarken kullanılan argümanların neler olduğunu kabaca tespit etmek ve buradan hareketle hemen yukarıda sayılan argümanların bizzat hukuki pozitivism eleştirel mahiyette gerisin geriye yönlendirilebileceğidir. Dolayısıyla hem dünyada hem de ülkemizde doğal hukuk ve hukuki pozitivism şeklinde çatallanan yolun sırf yol olmak bakımından aynı zorluklara gebe olduğu aynı dikenlerle kaplı bulunduğu söylenebilir. Hâlihazırdaki iddiayı ispat için izlenecek yöntem hukuki pozitivismin ortaya çıkış şartlarını açıklayacak temel kaynakları incelemektir. Burada özellikle İngiliz ampirist geleneğin rolünü ıskalamamak elzemdir. Bu amaçla tüketilmesi gereken birçok isim bulunur: Francis Bacon, Berkeley, Hume vd. peşi sıra ilk dönem pozitivistlerin tutumlarının kendi dayanaklarıyla çelişip çelişmediği ortaya koyulmalıdır. Bunun için ise Thomas Hobbes, Jeremy Bentham, John Austin, Hans Kelsen gibi düşünürlerin; Leviathan, De Cive, Yasamanın İlkeleri, Hukukun Belirlenmiş Alanı, Saf Hukuk Kuramı gibi opus magnum eserlerine başvurulmalıdır. Eğer varsa açığa çıkan tutarsızlığın doğal hukuk ve hukuki pozitivism arasında bir ayrılık yerine bir benzerlik biçiminde yorumlanması mümkün müdür?

HAKLARI KORUMAK İÇİN BİR HUKUK FAKÜLTESİNDE NE ÖĞRETİLMELİDİR?

**PROF. DR. AHMET ULVİ TÜRKBAĞ
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ**

Üniversitelerimizdeki Hukuk Felsefesi derslerinde ne öğretmeliyiz? Hukuk felsefesi dersleri hakkındaki çözülmesi gereken temel soru budur. Hukuk fakültelerinde ya da hukuk camiasında, tüm fakültelerde yer alan hukuk felsefesi ve sosyolojisi dersinin önemsiz bir ders olduğuna dair tartışılmaz bir önyargı vardır. Bir genç herhangi hukuk fakültesine girdiğinde, bu önyargı gence dayatılır ve hocaların alaycı bakışlarıyla pekiştirilir. Bu önyargı, 4 yıllık hukuk eğitiminde, özellikle devam konusunda belirleyici bir rol oynar. Dahası herkes bu önyargılı bakış açısıyla ve hukuk anlayışıyla mutludur(!), ta ki hâkim, savcı ya da avukat olarak hukuki bir konuya ilişkin gerekçe yazmak zorunda kalana kadar. Yalnızca bu durumda sorunun ne olduğunu ya da olmadığını anlayabilirler.

Bu sorunla karşılaşınca, bir şeylerin ters gittiğini anlarlar. Ardından hukuk mantığını ya da iyi bir hukuki gerekçelendirmeyi bilmeleri gerektiğine inanırlar ve hukuk mantığını ya da hukuk metodolojisini öğrenmeye çalışırlar. Elbette hukuk metodolojisi yararlıdır, ancak sorun hukuki muhakeme ile sınırlı değildir, tam tersine normların amaçları (telos) ile ilgilidir. Hukuk uygulamasındaki her hukukçunun, amaçları ve amaçların altındaki derin değerlerin mantıksal ve hiyerarşik ilişkilerini açıkça bilmesi, belirlemesi gerekir.

Nasıl, ne tür bir hukuk eğitimi öğrencilere bu tür bir yetkinlik sağlayabilir? Cevap açıktır: Hukuk felsefesi eğitimi, öğrencilere felsefi bir bakış açısı kazandırır ki bununla hukuka çok daha geniş bir perspektiften bakabilirler. Bu hedefe ulaşmak için ilk öğretilmesi gereken şey, en yüksek hukuk ilkelerinin gerçek manalarıdır. Tüm hukuk öğrencilerinin bu ilkelerin sadece önemini kavraması ve idrak etmesi değil, aynı zamanda ilkelerin uzun hak mücadeleleri tarihi boyunca kazandıkları anlamlarını ve işlevlerini tam olarak öğrendikleri için onlara inanmaları da gerekir. Sadece temel ilkelerden birkaç örnek vermek istenirse şunlar söylenebilir: özgürlük, eşitlik, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü (rechtsstaat). Bu bildirinin iddiası, bir hukuk fakültesinden mezun olduğunda bu tür ilkeleri kavrayan, aynı zamanda bunlara inanan her hukukçu, hakların korunması ve savunulması için yeterince iyi bir hukukçu olduğudur.

KONSERVATUARLARDA FELSEFE EĞİTİMİ

PROF. DR. UĞUR EKREN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Konservatuvarlarımızda Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne icra, bestecilik ve orkestra şefliği eğitimi açısından gerekli teknik donanımı en üst düzeyde sağlayacak teorik ve pratik dersler programlanmış ve bu alanlarda çok başarılı isimler yetiştirilmiştir ancak müzik sanatının müzik bilgisiyle sınırlı olmadığı kısa zamanda fark edilmiş ve kimi konservatuvarlarımızda öncü olacak bir şekilde müzik tarihi, estetik, mitoloji gibi dersler de verilmeye başlanmıştır. Tüm bu girişimler içinde "müzik felsefesi" derslerine hiç yer verilmemiş olmasının bu alanda özellikle Batı çoksesli klasik müziğindeki gelişmeler izlendiğinde büyük bir eksikliğe sebep olduğu görülmüştür. Bizzat bestecilerin ve müzik teorisyenlerinin Barok dönemden bu yana felsefeyle kurduğu bağlar göz ardı edilmiş ve özellikle Wagner'den bu yana modern müziğin tamamen felsefe temelinde inşa edildiği gerçeği atlanmıştır. Başta Adorno olmak üzere birçok besteci ve filozofun çalışmaları müzik için felsefe eğitiminin artık olmazsa olmaz olduğunu açık bir şekilde göstermiştir. Bizde de örneğin tasavvuf müziğinin tasavvuf felsefesini bilmeden nasıl anlaşılacağı yolu sorusu yetesiye işlenmiş ve yanıtlanmış değildir. Özetle; müzik sadece müzik bilgisinin yeterli olmadığı bir sanattır. Anlam ve yorum merkezli bir etkinlik olan felsefeyle iç içe geçmesi kaçınılmaz olan müzik sanatı ile ilgili nasıl bir felsefe eğitiminin gerekli olduğu üzerinde de dikkatle durulmalıdır.

KAVRAMSAL YOLCULUĞUN İZLERİ: FELSEFE Mİ MİMARLIK MI?

DR. EMİN SELÇUK TAŞAR
SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışma mimarlık ve felsefe arasındaki iletişimin doğasına ve felsefenin mimari üretim süreçlerine olan etkilerini incelemektedir. Çalışmada ele alınacak sorulardan bazıları şunlardır: Mimarlık düşüncesinde müşterek noktalar açısından felsefe ve mimarlık nasıl kesişmektedir? Felsefe, mimarlığa yeni kavramlar kazandırabilir mi? Felsefe, mimariyi daha “yaratıcı”, “özgün”, “eleştirel” ya da “duyarlı” hâle getirebilir mi?

Çalışmanın temel amacı, felsefe ve mimarlık ara kesitindeki kavramsal ilişki yumağını inceleyerek mimarinin söylemsel veya pratik inşasına olan etkilerini belirlemektir. Ayrıca, felsefe ve mimarlık arasında zuhur eden çeşitli problemleri de incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu sorunlardan en önemlilerinden biri, farklı disiplinlerde kendilerine yer bulan müşterek kavramların anlam düzlemlerinde nasıl ayrıştığıdır. Açığa çıkacak kavramsal ilişkiler yumağı içinde, farklı kavramsal düzenlerin ara kesit içerisine sızma olasılığı dikkat çekicidir. Çalışmada, mimarinin söylemsel üretiminde kullanılan ve mimarinin temelini teşkil ettiği düşünülen kavramların diğer disiplinlerle olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Kavram arkeolojisi bağlamında örnekler üzerinden kavramların tarihini çıkarmak, ilgili kavramların Cumhuriyet Dönemi boyunca mezkûr tarihin ülke mimarlık gündeminde hangi dönemlerle temas ettiğini tespit etmeyi amaçlar. Bu hem felsefe mimarlık ilişkisinin ülke tarihi açısından önemine hem de “temel” kavramların tarih üstü olduğu yanılmasıyla kurtulup farklı bir anlamlandırma sürecine gidilebileceği gerçeğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, genelde dönemin bazı kaynaklarından faydalanacak özelde ise önemli mimarlık dergilerinden çıkarımlar yapılacaktır.

Çalışmada, mimarlık ve felsefeyi birbirine yakınlaştıran mimarlık düşüncesinin diğer disiplinlerden özelde ise felsefeden nasıl beslendiği vurgulanmaktadır. Felsefi yaklaşımların mimariyi ne şekilde etkilediği hem mesleki pratik hem de mesleki eğitimde nasıl bir bakış sunduğu incelenecektir.

Çalışma bu yönüyle, mimarlık disiplinin diğer disiplinlerle iletişiminde farklı bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Felsefe-mimarlık arasındaki kavramsal etkileşimin anlaşılması, günümüzde mimari bir üretim biçimi olan mimarlık metinlerinin toplumsal, kültürel ve akademik bağlamda nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, mimarlık eğitimine bu disiplinler arası ilişkinin entegrasyonunun bazı dokunulmaz kavramların mimarlık düşüncesine ket vurmasının önünün açılmasına katkı sağlayacaktır. Gelecekteki çalışmalarda ise cumhuriyet tarihinin farklı dönem ve kültürel ortamlarında felsefe ve mimarlık ilişkisi üzerine çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

FELSEFEDE TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI

PROF. DR. ÇİĞDEM YAZICI
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

Eğer varoluşumuzu tüm kapsayıcılığıyla anlamak istiyorsak, yaklaşık 2500 yıllık tarihine ulaşabildiğimiz felsefenin yüzyıllardır süregelen hakikat arayışının, cinsiyetli varoluşumuzu da ontolojik, epistemolojik, metafizik, etik ve/veya siyasi boyutlarda anlamaya ya da anlamlandırmaya çalışmasını bekleriz ancak 20. yüzyıldan önce felsefe tarihinde böyle bir çabaya net bir biçimde rastlamıyoruz. Beauvoir'ın dediği gibi felsefe tarihinde *ne*'lik sorusu insan sorusunu sadece soyut biçimde ele almış; onu varoluşsal olarak cinsiyetiyle birlikte tartışmamızı engellemiş ve bizi bir çeşit nominalizmle sınırlamıştır. Zira toplumsal cinsiyet insanın evrensel değil sosyal ve kültürel bir yanıdır. Bu sebeple, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal cinsiyet sosyal bir olgu olarak sosyoloji ve psikoloji gibi alanlarda çalışılsa da felsefe alanında hâlâ yadırganan bir çalışma alanıdır. Ancak son yıllarda felsefe bölümlerinde de toplumsal cinsiyet alanında felsefe dersleri açılmakta, tezler yazılmakta ve yayınlar yapılmaktadır. Belki de Cumhuriyet'in 100. yılında felsefe alanında da toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen çalışmalardaki artışı tüm eksiklere rağmen ele almak daha manidar olacaktır. Bu sunumda, son yıllarda felsefe alanında toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların genellikle önünü kapatanlar kadar önünü açan ve bu alanda en sık beliren felsefi soruların ve tartışmaların neler olduğu ele alınacaktır.

21. YÜZYILDA DİN FELSEFESİNİN KAVRAMSAL KÖKENİ ÜZERİNE BİR SORGULAMA: BATILI OLMAYAN BİR KAVRAM OLARAK “FELASİFET’ÜD-DİN”

PROF. DR. KEVSER ÇELİK
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Kavram yaratmada güçlü olan düşünce dünyasını, dolayısıyla bilim ve felsefe dünyasını yönetir. Bu bakımdan Batı, uzun zamandır bu gücünü korumaktadır. Bunun örneklerinden biri “din felsefesi” kavramıdır. Kavram yaratma, ad vermedir. Bu, insan varlığına aslında uzak değildir; insanın en temel özelliğidir. Müslüman düşünürler için Kur’an bir bilgi kaynağıdır ve onda geçen her bir ayet bir argüman olarak kendini tüm zamanlara açarak süreklilik sağlar. Kur’an’a göre Allah/Tanrı ilk insan modeli olarak Adem’i yarattıktan sonra ondan şeylere, mevcudata ad vermesini öğretir. Bu, aynı zamanda onun her şeyle bağ kurması, deneyim dünyasına dâhil etmesi anlamına da gelmektedir. Diğer bir deyişle bu öğretmen ve öğrenen ilişkisi açısından, insan aklının ayrıcalığının dış dünya ile kurduğu ve onu kendisiyle bir diyaloga soktuğu ilk eylem biçimidir. Bu ilk eylem ya da ilkeden hareketle insanın şeyler, mevcudat üzerine düşünmesi ve konuşması doğasının bir özelliği olarak vurgulanır olmuştur. Şeyleri adlandırma ve kavram üretme insana aittir. İslam dünya tasavvuru kavram üretimi hususunda fikir dünyasında üretken bir dönem yaşamıştır. *Felasifet’üd-Din* bu üretimlerden en dikkat çeken kavramdır.

Din felsefesi ile ilgili tarihsel metinlerde gerek Batılı gerekse ülkemizdeki “din felsefesi” adlandırması, Hegel’le birlikte felsefe literatürüne girdiği kabul edilmektedir. Bu kabulde aslında kavramın Batılı olduğu onaylanmaktadır. Ancak bu genel kabulün aksine felsefenin bir disiplini olması anlamında din felsefesinin kavramsal kökeni bizim düşünce geleneğimizde bulunmaktadır. Bu nedenle modern akademik dünyada Hegel’e referansla hakkında konuşulan din felsefesi, bu çalışmada 12. yüzyılda yaşamış İbn Hamis’e referansla verilecektir. İslam düşüncesinin beslendiği

kaynakların çokluğu dikkate alınınca, 21. yüzyılda bu tarihsel başlangıç öyküsüne vurgu önemli ve dikkat çekici görülmelidir. Din felsefesinin, birçok din felsefecisi tarafından Tanrı ve din üzerine düşünme olarak tanımlandığı dikkate alınınca, İbn Hamis'in tanımlaması günümüz din felsefesi yapma biçimleri üzerine yapılan tüm başlangıçları yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. İbn Hamis, *Felasifet'üd-Din* kavramını tarihte ilk defa bu alanın konusunun sınırlarını tanımlarken kullanır. Felsefe, Tanrı hakkında konuşurken, aynı zamanda onun vahyi olan din hakkında konuşmaktadır. İbn Hamis, bu adlandırmanın geçtiği yerde, Tanrı'ya yakın olmanın imkânını tartışmaktadır. Konunun başlığında yer alan "Yakın Olma", O'na ulaşmanın imkânına vurgudur. Bu imkân din felsefesi yoluyla filozofun düşünme biçimini, yani yönteminin önemini

İLAHİYATLARDA FELSEFİ DERSLERİN SERENCAMI: TARİHÇE VE PROBLEMLER

PROF. DR. M. FATİH BİRGÜL
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

İlahiyat -ve son dönemde eklenen İslami İlimler- fakülteleri, ülkemiz yükseköğrenimi içinde mantık, felsefe tarihi, İslam felsefesi, din felsefesi gibi felsefi derslerin tedris edildiği müesseselerdir. Nitekim memleketimizde çeşitli tefekkür ve tercüme ürünleri vermiş birçok önemli felsefecinin, ilahiyat fakülteleriyle doğrudan veya dolaylı münasebeti mevcuttur. O hâlde, Cumhuriyetimizin, yükseköğretim düzeyindeki felsefe eğitiminin ilk asrının muhasebesi, ilahiyat fakülteleri dâhil edilmediğinde eksik kalacaktır.

Türkiye'de her şeyin siyasetle ilgisi vardır ve öğretim kurumlarının müfredat ve eğitim politikaları da bu ilgiden vareste değildir. Dolayısıyla ilahiyat fakültelerinde tedris edilen felsefi derslerin müfredat, mahiyet ve konum bakımından siyasi kırılmalardan etkilendiği rahatça gözlenebilmektedir. İlahiyat fakültelerinde tedris edilen felsefi derslerin, aldığı formasyon üzerinden mezun tipine etkisi de ayrıca hesaba katılmalıdır. Sunulması planlanan tebliğde, ilki 1949'da açılan ilahiyat fakülteleri odak alınarak ülkemizdeki felsefe eğitiminin macerasına dair bu minvalde bazı tahliller takdim edilecektir.

FELSEFE BÖLÜMLERİNDE TÜRK İSLAM FELSEFESİ EĞİTİMİNİN NİCELİK VE NİTELİK AÇISINDAN DÜNÜ BUGÜNÜ YARINI

PROF. DR. EŞREF ALTAŞ
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Bu tebliğ devlet üniversitelerinin felsefe bölümlerinde Türk İslam Düşüncesi, Türk İslam Felsefesi, Türk İslam Düşünce Tarihi ve İslam Felsefesi gibi adlar taşıyan anabilim dalları üzerine odaklanacaktır. Bu çerçevede bildirinin ilk kısmında bu ana bilim dalının kuruluş hikayesi ve kuruluş kapsamında yürütülen öncü çalışmalar hakkında bilgi verilecektir. Tebliğin ikinci kısmında ise felsefe bölümlerinde bu anabilim dalının kurulup kurulmadığı belirlenecek, ardından anabilim dalının nasıl isimlendirildiği tespit edilecektir. Burada birçok bölümde ilgili anabilim dalının yer almama sebepleri ve Türk İslam Düşüncesi, Türk İslam Düşünce Tarihi, Türk İslam Felsefesi Tarihi, Din Felsefesi, Türk Düşüncesi Tarihi, İslam Felsefesi, İslam Felsefesi gibi farklı adlar kullanılmasının yorumuna odaklanılacaktır. Ayrıca felsefe bölümlerinde Türk İslam Düşüncesi anabilim dalında bulunan öğretim üyelerinin sayısı, unvanları ve genel öğretim üyelerine oranı istatistiksel olarak tespit edilecektir. Türk İslam Düşüncesi anabilim dalları tarafından verilen derslerin adları belirlenecek, muhtevası incelenecek ve alandaki zorunlu derslere oranı tespit edilecektir. Makalenin ikinci ana kısmı ise sadece felsefe bölümlerinde Türk İslam Düşüncesi ile ilgili yürütülen tezlerin nicelik ve niteliğine odaklanacaktır. Bu kısımda Türk ve İslam felsefesi hakkında yapılmış tezlerin önce istatistikleri çıkarılacak, bu tezlerin Türk İslam düşüncesini ortaya çıkarmadaki rollerine ilişkin tartışma yürütülecektir. Öznel yorum ve değerlendirmelerden sakınmak için her türlü yorum ve tartışma <https://yokatlas.yok.gov.tr>, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> ve bölümlerin kendi sayfalarından derlenecek veriler üzerine bina edilecektir.

SIYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMLERİNDE FELSEFE EĞİTİMİ

PROF. DR. ATEŞ USLU
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Siyaset felsefesine dair dersler cumhuriyetin ilk yıllarında hukuk fakültelerinde, “genel kamu hukuku” kürsülerinde veriliyordu; Mekteb-i Mülkiye’de de “devlet nazariyeleri” dersleri hukuk alanında uzmanlığı olan öğretim üyeleri tarafından üstleniliyordu. Yavuz Abadan gibi hukuk profesörlerinin 1950’lerden itibaren ortaya koydukları çabalarla siyasal düşünceler ve siyaset felsefesi tarihinin genel kamu hukukundan ayrışması süreci başladı; 1980’li yıllardan itibaren siyaset felsefesinin klasik ve çağdaş temel metinlerinin çevirilerinin sayısının artmasıyla siyaset felsefesi öğretiminde yeni bir yönelime girildi.

Bu bildiride, cumhuriyetin yüz yılında siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde siyaset felsefesi öğretiminin üç temel sorunu tespit edilecektir. İlk sorun, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde felsefe eğitiminin “siyaset felsefesi” ile sınırlı olması ve bu şekilde felsefenin ontoloji, epistemoloji ve etik gibi diğer alanlarıyla olan yoğun bağlantılarının gözden kaçmasıdır. İkinci sorun, ders kitaplarının çoğunlukla önceki dönemlerde yapılmış olan (ve çoğu zaman yeni araştırmalar tarafından aşılış olan) sentezlerin bir özeti olmaktan öteye geçmemesi, araştırmacıların güncel bulgularının ders kitaplarına dahil edilmemesidir. Üçüncü temel sorun, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde siyaset felsefesi ders ve araştırmalarının büyük ölçüde Batı merkezli bir yaklaşımla sınırlı kalması, karşılaştırmalı ya da küresel düşünce tarihi perspektifinin sunduğu imkânların derslerde değerlendirilememesidir.

Bu sunumda, Cumhuriyet Dönemi’nde siyaset felsefesi eğitiminin tarihsel birikimi, bu sorunlar ışığında değerlendirilecek, gelecekte bu sorunların nasıl aşılabileceğine dair bir sorgulama ortaya konacaktır.

FELSEFE BÖLÜMLERİ SİYASET FELSEFESİ DERS GRUBUNDA OKUTULAN DERS KİTAPLARI VE BİR ÖNERİ OLARAK İTERAKTİF-AÇIKLAMALI DERS KİTABI

**DR. YURDAGÜL KILINÇ
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**

Bu çalışma, Türkiye'deki felsefe bölümlerinin lisans programlarında okutulan siyaset felsefesi grubu ders kitaplarının, interaktif-açıklamalı ve akran eğitimi modellerine uygun olmadığı tespitinde bulunmakta ve ders materyallerinde güncelleme yapmanın gerekliliğini savunmaktadır. 2023 verilerine göre felsefe bölümü taban puanları en düşük 194,73827, en yüksek 473,38274'tür. Felsefe bölümü 2023 başarı sıralaması en düşük 994.567, en yüksek 2.723'tür. Giriş puanları ve başarı sıralaması dikkate alındığında klasik ders işleme metotları ve materyallerinde güncelleme yapılmadığı sürece ya da gerçek hayat olaylarıyla ilişkilendirilen etkileşimli özellikler olmadan, öğrenciler felsefi kavramların pratik sonuçlarını ve pratikliğini görmekte zorluk çekebilirler. Bu durum hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin derse yönelik motivasyonlarında düşüş meydana getirir.

Felsefe programlarının başlıca ders materyali, kitaplardır. Felsefe eğitiminde ders kitaplarının önemi, öğretim yaklaşımına, dersin hedeflerine, eğitmen ile öğrencilerin tercihlerine bağlıdır. Bazı eğitimciler birincil metinlere öncelik verip bağımsız araştırmayı teşvik ederken, diğerleri temel kaynak olarak ders kitaplarına daha fazla dayanabilir. Filozofların orijinal metinlerini doğrudan okumak suretiyle dersi yürütmek mümkün olmakla birlikte özellikle siyaset felsefesi grubu derslerinde aktif öğrenmeyi, eleştirel düşünmeyi, sınıf katılımını ve akran eğitimi kolaylaştıracak türden ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü siyaset felsefesi sadece teorik bir disiplin değildir; aynı zamanda politikalar, pratik uygulamalar ve gerçek dünya durumlarıyla ilgilidir. Siyaset felsefesi güç, iktidar, adalet, haklar ve yönetimle ilgili karmaşık kavram ve teorileri kapsar. Bununla birlikte siyaset felsefesinin, siyasi sistemler ve sosyal meseleler üzerinde de doğrudan etkileri vardır. Bu sebeple siyaset felsefesi, öğrencilerin eleştirel düşüncelerini,

argümanları analiz etmelerini, teorileri değerlendirmelerini ve kendi bakış açılarını ifade etmelerini gerektirir. Ancak nitelikli ders materyali olmadan, akademisyenler öğrencileri, filozofların metinleri ile etkin olarak ilgilenmeye, argümanı takip etmeye, tartışmalara veya etkinliklere katılmaya teşvik etmekte zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durum, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini sınırlamakta ve dinamik olmayan bir sınıf ortamına neden olmaktadır. Dezavantajlar, sadece öğrenciler değil akademisyenler açısından da söz konusudur. İnteraktif-açıklamalı bir ders kitabı olmadan, akademisyenlerin ek materyaller, okumalar, görsel ve multimedya içeriği dahil olmak üzere ilgili kaynaklara erişmesi daha fazla zaman gerektirmektedir. Bu tür kitaplar, anında geri bildirim ve öğrencinin değerlendirilmesine olanak tanıyan sorular içerir. Geri bildirim sağlamak suretiyle öğrencilerin güçlü ve zayıf oldukları yönleri ve daha fazla derinleşme gerektiren alanları belirlemelerine olanak tanınabilir. Böylece, akademisyenlerin öğrencilerin kavrayış ve ilerlemesini sadece sınav zamanlarında değil aynı zamanda dönem süresince akran eğitimini de teşvik ederek değerlendirmeleri mümkün olur. Öte yandan argüman oluşturma ve muhakeme yapma gibi eleştirel düşünmeyi teşvik eden aktiviteler içerdiği için öğrencilerin siyasi fikirleri eleştirel bir şekilde analiz etme ve kendi bakış açılarını geliştirme becerilerini geliştirir. Öğrencilerin karmaşık felsefi fikirleri takip etmesi ve bunları kavramalarına yardımcı olacak açıklamalar, yorumlar ve örnekler sağlar. Vaka çalışmaları ve görseller gibi unsurlarla, öğrencilerin siyaset felsefesinin canlılığı hususundaki farkındalığı artırılır. Görseller, tablolar, film ve videolara referanslar yoluyla, siyaset felsefesi kavramlarının daha iyi anlaşılması ve erişilebilirliği kolaylaştırılabilir. Bu çalışmada Türkiye'deki felsefe bölümlerinden siyaset felsefesi grubu derslerinde okutulan kitapların verisi alındıktan sonra interaktif-açıklamalı bir ders kitabının organizasyonuna ilişkin bir örnek paylaşılacaktır.

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI YENİ LİSANS PROGRAMININ İNCELENMESİ

DR. ÖMER KIZILTAN
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

Felsefe grubu eğitiminin yükseköğrenim kademesinde kendine özgü bir alan olarak ortaya çıkması 1984 yılına dayanmaktadır. İlk kez Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde "Felsefe Grubu Öğretmenliği" adıyla karşımıza çıkan bu alan felsefe, sosyoloji, psikoloji ve mantık disiplinlerini içermektedir. Ayrıca konu alanı itibariyle genel kültür konuları ile iç içedir. Bu yönüyle; insana, doğaya, topluma ilişkin pek çok konu ile insanın kendisini tanımasında ve eğitilmesinde önemli katkılar sunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak öğretmenliğin kendine has genel becerileri ve alana özgü özel beceriler felsefe grubu eğitimi içerisinde yer almaktadır. Bu beceri öğretmenlik meslek bilgisi ile kazandırılmaya çalışılmaktadır. Tüm bu beceriler planlı ve bütün olarak felsefe grubu eğitimi lisans programı içerisinde harmanlanmaktadır.

Felsefe grubu alanının programları incelendiğinde bugüne kadar dört defa program değişikliği gerçekleştiği görülmektedir. Bunlardan ilki 1991 yılında "Dünya Bankası" ile "Millî Eğitim Bakanlığı" arasında yapılan iş birliğinin bir uzantısı olarak öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri yerli ve yabancı uzmanların çalışmaları doğrultusunda eğitim fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılanma içerisinde lisans programları da değişikliğe uğramıştır. Böylece 1998 yılından itibaren Felsefe grubu eğitimi anabilim dalı, "Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümleri"ne bağlanmış, lisans programı da beş yıla çıkarılmıştır. İlk yedi yarıyıl alan ve genel kültür dersleri gören öğrenciler, son üç yarıyıl da öğretmenlik meslek bilgisine yönelik dersler almışlardır. 2005 yılında YÖK, eğitim fakültelerinin programlarının uygulanması sürecinde ortaya çıkan sorunları düzeltmek amacıyla bazı yeni kararlar almıştır. Alınan kararlar doğrultusunda 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere yeni bir lisans programına geçilmiştir. Bir sonraki değişiklik 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu yıl da lisans programları dört yıla

indirilmiştir. Yeni hazırlanan programda ana bilim dalları kendi çalışmaları doğrultusunda mevcut lisans programlarında güncellemeler yapmışlardır. 2016 yılında felsefe grubu eğitimleri “Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi” bölümü altında bir ana bilim dalına dönüştürülmüştür. İki yıl sonra 2018 yılında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 12.04.2018 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul Toplantısı'nda kabul edilen Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Uygulama Esasları gereğince 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren yeni lisans programına geçilmiştir. Bu programın YÖK tarafından merkezî olarak belirlendiğini belirtmek gerekmektedir. Son olarak felsefe grubu eğitimi ana bilim dalında lisans değişikliği 2023-2024 yılında uygulanacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik YÖK'ün 20.08.2020 tarihli “Eğitim Fakültelerine Yetki Devri Kararı” alması sonucunda her ana bilim dalının kendi lisans programını yapmaya imkân tanınması sonucunda gerçekleşmiştir. Bu çalışmada uygulamaya geçecek felsefe grubu lisans programının incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

MÜZİĞİN FELSEFEDEKİ YERİ

DR. EREN TAMER
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Collingwood *Kısaca Sanat Felsefesi* adlı kitabının sonunda yaptığı okuma önerilerine şöyle başlar: “Şu iki meziyetiniz olmadan sanat felsefesinde iyice yetkin hâle gelmeniz olanaksızdır: Sanat eğitimi ve felsefe eğitimi” (Collingwood,109). Yine aynı yazının ilerleyen bölümlerinde şunu da ifade eder; “Öte yandan sanat deneyimi derin olan insanlar tarafından yazılmış kitaplar da genellikle felsefi düşünce eğitimi eksikliğinden dolayı başarıya ulaşamazlar” (Collingwood,109). Bu çalışma, filozofun bu iki tespitinden yola çıkarak 100 yılda, felsefe bölümlerinde genelde sanat ve özelde de müzik konusunda verilen eğitimlerin ne derece tatmin edici boyutta olduğunu tartışmaya açmayı planlamaktadır. Bunun için ülkemizin önde gelen üniversitelerinin felsefe bölüm müfredatlarındaki sanat temalı dersler incelenmiş ve istatistiki veriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öte yandan sanat temalı felsefe müfredatları içinde müzik sanatına özel bir ders ya da çalışma sahası ayrılıp ayrılmadığı bu çalışmanın ana sorularından birini oluşturmaktadır. Bu bakımdan felsefe içinde müziğin önemi, varsa da bunların ne kadar başarılı aktarıldığı üzerinde durulması planlanmaktadır.

YÜKSEKÖĞRETİMDE MITOLOJİ FELSEFENİN NERESİNDE: MÜFREDAT VE LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNDEN BİR TAKİP

DR. ŞEYMA KÖMÜRCÜOĞLU
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Tanzimat'tan itibaren Osmanlı aydınında Batı'ya yönelik olarak gelişen ilgi ve merak Batı mitolojisine yönelik bir ilgiyi de beraberinde getirmiştir. İslam dünyasında bu tarihten çok önce de Batı felsefesine ilgi söz konusu ise de doğrudan mitolojiye yönelik alaka daha sonraları ortaya çıkmıştır. Tanzimat öncesinde Batı'nın mitolojik kaynaklarından bahseden ilk eser Kâtip Çelebi'nin *Tarih-i Frengi* adlı eseridir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise önceleri Türk mitolojisine yönelik olarak başlayan ilgi, köken arayışının Batı'ya yönelmesi sonucunda Batı mitolojisine yönelik bir alakaya, Batı mitolojisiyle ilgili eserlerin Türkçeye çevrilmesine dönük bir çabaya dönüşmüştür. Tanzimat'tan Cumhuriyet'in ilk yıllarına, oradan da günümüze değin mitolojiye yönelik ilgi, artan ve azalan şekilde var olmaya devam etmiştir. Bu bildiride, bu geniş literatürü, felsefe bölümlerinin lisans müfredatları ve yine felsefe bölümlerinde tamamlanmış ve devam eden lisansüstü tez çalışmaları bağlamında sınırlandırarak ele alacağız.

“Yükseköğretimde Mitoloji Felsefenin Neresinde” başlıklı bu bildiri, felsefe bölümlerinde mitoloji eğitiminin yerini incelemeyi hedeflemektedir ve iki ana bölümden oluşmaktadır. İlki felsefe bölümlerinin müfredatlarında mitolojiye ayrılan yeri incelemeye

ve bununla ilgili istatistiki bilgileri analiz etmeye yöneliktir. İkinci bölüm ise, felsefe bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerde mitoloji, mit, felsefe-mit ilişkisi gibi konulara ayrılan yer ve tezlerde benimsenen yaklaşımları analiz etme amacını taşımaktadır. Müfredat ve lisansüstü tezlerden oluşan bu iki veri grubundan hareketle, felsefe bölümlerindeki felsefe-mitoloji ilişkisi ve bu alanın geleceği üzerine öneriler tartışılacaktır.

TÜRKİYEDE BİYOLOJİ FELSEFESİ MÜFREDATI

DOÇ. DR. MUSTAFA YAVUZ
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
&
YL ÖĞRENCİSİ ELFİN ÖZET
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Biyoloji, canlıları inceleyen bir bilimdir. Kökleri şimdilik Aristoteles'in çalışmalarına kadar uzanıyor görünse de modern anlamda biyolojinin bir bilim hâline geliş süreci XIX. asrın ikinci yarısından başlatılır. Bu yüzyılda hem biyolojik evrimle ilgili birtakım teoriler ortaya atılmış, hem de bilimlerin yeniden tasnifi sonucunda yeni bilimler türe(til)miştir. Biyoloji bunlardan en geniş kapsamlısı ve içinde en fazla çeşitlilik barındıranlardan biridir. Carolus Linnaeus ile zirveye çıkan canlılara ad verme (tesmiye, nomenclature) eylemi, XVIII yy. çalışmalarının temelini oluşturur. Bu bir yönüyle insanın gayriinsani canlılara tahakkümünün bir göstergesidir. Sonraki yarım yüzyılda giderek artan sayıda çalışmayla organizmaların işleyişleri yani fizyolojileri araştırılmıştır. Böylelikle kabaca 1750'lerden 1850'lere kadar olan dönem, modern biyolojinin temelini atıldığı, klasik anlamda sadece botanik ve zooloji değil, fizyoloji, taksonomi, anatomi, mikrobiyoloji ve kısmen de evrim gibi alt dallarda bilimsel bilginin ivmeli bir şekilde üretildiği bir zaman dilimidir. Nihayet uzun çalışmalar sonucunda Charles Darwin'in *Türlerin Kökenine Dair* adlı eseri yayıma girer. Başlangıçta büyük sansasyon yaratan bu eserle -yaygın kanaate göre- biyoloji bilimi modern bir hüviyete bürünür. Bu yüzden de ki biyoloji felsefesinin neliği sorunsalına yaklaşımda, Biyolojik Evrim Teorisi (BET) ciddi bir yer tutar ancak bu durum, zaman zaman biyoloji felsefesini evrim felsefesine indirgemeye yol açabilmektedir. Dolayısıyla hem biyoloji hem de biyoloji felsefesi alanları ele alındığında, sınırlama, terimleme ve dönemlendirme sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada ülkemiz genelinde faaliyet gösteren felsefe bölümleri irdelenmiştir. Öncelikle bölümler lisans ve lisansüstü eğitim veriyor olmalarına göre gruplanmıştır. Ardından bu bölümlerin farklı seviyedeki müfredatları taranmış ve önce bilim felsefesiyle, ardından biyolojik bilimlerle ilgili bir felsefe dersi aranmıştır. Yükseköğretim Program Atlası verilerine göre Türkiye'de lisans ve lisansüstü eğitim veren 8'i vakıf 57'si devlet, toplamda 65 üniversite programı bulunmaktadır. Bu

bölümlerin 12'si İstanbul'daki, 7'si Ankara'daki, 3'ü de İzmir'deki üniversitelerdedir. Bu programlarda 'Bilim Felsefesi' alanıyla ilgili olarak 'Bilim Felsefesi Sorunları', 'Felsefede Güncel Tartışmalar' gibi derslerin yer aldığı görülmüştür. Müfredatın akışı ise genel olarak; *bilimsel akıl yürütme, Viyana Çevresi, Popper, Empirizm, Kuhn, Feyerabend, Çağdaş Tartışmalar* şeklinde seyretmektedir. Biyolojiyle ilgili olarak; başta Biyoloji Felsefesi olmak üzere, Ekofelsefe, Felsefi Ekoloji, Ekoloji Felsefesi ve Çevre Felsefesi başlıklarıyla genel anlamda insan ve doğa ilişkisini ele alan dersler mevcuttur. Bu derslerde farklı kültürlerde çevre, doğa ve insan ilişkisinin ele alınışı tarihsel bir şekilde aktarılır. Güncel çevre problemlerine ve felsefi açıklamalarına da yer verilir. Bazı üniversitelerde bu dersler seçmeli ders havuzunda bulunsa da pratikte aktif olarak işlenmemektedir. Bu sebeple bu başlığa sahip ders programlarının işleyişi ile ilgili olarak elimizde az sayıda bilgi mevcuttur. Genel olarak üniversiteler, kadroların yetkinliğine ve öğrencilerin ilgi alanına bağlı olacak şekilde seçmeli ders oluşturduğundan, söz konusu dersler üniversitenin vizyonuna göre şekillenmektedir. Bilimsel düşünceye yenilik getirmenin, bilimsel olarak zenginleşme faaliyetinin -geçmişte olduğu gibi- günümüzde de multidisipliner çabalarla ortaya konabileceğine inanıyoruz. Bu sebeple çalışmamızın biyoloji felsefesinin görünürlüğünü arttıracaklarını hem bilim insanlarına hem de felsefecilere katkı sunacağını öne sürüyoruz.

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE EĞİTİMİNİN KAZANIMI NEDİR?

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE BİRİM BAŞKANI NURAN DİREK TÜRKİYE FELSEFE KURUMU DERNEĞİ

Çocuklar İçin Felsefe, gerekçeli düşünme eğitimidir:

Bir konuda ben böyle düşünüyorum demek yetmez. Düşüncenin hesabını bilgisel temelde vermek gerekir. Kavramlarla konuşur, kavramlarla düşünürüz. Aynı kavramlardan farklı şeyleri anladığımız zaman gerçek bir tartışma olmaz, sözel bir çekişme olur. *Çocuklar İçin Felsefe*'nin başlıca işi, çocukların hayatında önemli olan kavramlar üzerinde sınıf içi diyaloglar ve tartışmalar aracılığıyla bilgisel bir aydınlanma sağlamaktır. Böylece çocuklar, tartıştıkları kavramın sınırlarını keşfederler. Sokrates'in bize öğrettiği en önemli şey, kavramlar hakkındaki bilgiyi tartışmaya başlamanın ön koşulu olduğudur. İkinci koşul ise düşüncelerinin hesabını verebilmek, yani temellendirmektir.

Çocuklar İçin Felsefe, okuduğunu anlama ve sorgulama eğitimidir:

Çocuklar, ancak yaşama dünyalarına uyumlu, sorgulamaya elverişli, belli bir görüşü dayatmayan, estetik değeri ve felsefi özü olan yazınsal metinleri okuyup birlikte tartışarak düşünen öznelere hâline gelebilirler. Bu aydınlanma, yaşam dünyalarına yaslanan, değerlere, sorunlara ilişkin temel kavramlar üzerinde tartışarak sağlanır. Tartışmalar, düzeye uygun felsefe metinleriyle ya da bilgisel metinlerle ilişkilendirilerek zenginleştirilebilir. Bu sorgulamalarda öğretmen kolaylaştırıcı rolündedir. Başlıca işi tartışmaları yönetmek ve ortaya çıkan düşünceleri toparlayıp çerçevelemektir çünkü "öğretmen" görüşünü bildirirse tartışma biter. Bu, yapılan çalışmanın bir gevezelikten ibaret olduğu anlamına gelmez. Tartışmaların bir bilgi çıkışı oluşturacak şekilde yönetilmesi ve soruların öğretmenden çok öğrencilerden gelmesini sağlamak anlamına gelir.

Çocuklar İçin Felsefe, bir fırsat eğitimidir:

Çocukların, gündelik yaşamda karşılaştıkları problemlerin etik boyutunu fark etmelerini sağlar. Çocuğun zihin sağlığının, genellemeler, kalıp yargılar, ön yargılar ve saf satalarla karartılmadan korunmasını sağlar. Bilgi olanla olmayana ayırt edebilir böylece ezbere yaşama tehlikesi önlenmiş olur. Descartes'in dediği gibi "Felsefesiz yaşamak, açmağa çalışmadan gözü kapalı yaşamaktır." Çünkü görme yalnız gözle değil, gördüklerinden sonuçlar çıkarabilen akıl ile olur.

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE'NİN İŞLERLİĞİ İÇİN EBEVEYN/BAKIM VEREN FARKINDALIĞI

DOÇ. DR. NİHAL PETEK BOYACI
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Çocuklar için Felsefe (P4C) çocukların felsefi veya eleştirel düşünebilmesinin önünü açar. Hayat boyu sorgulama, bir tartışma sırasında farklı fikirleri dinleyip, göz önüne alıp üzerine konuşabilme, daha derinlikli (felsefi) sorular üretebilme, empati yeteneğinin gelişmesi ve zamanla kavramsal analiz yapabilme P4C uygulamalarının ortaya çıkaracağı önemli kazanımlardır. P4C'de eleştirel düşünmenin oluşumu için en temelde iki unsur gereklidir. Öncelikli olarak eğitim almış uygulamayı yapan kolaylaştırıcı ve çocuklarla birlikte yapılan uygulamadır ancak bu eğitimin hem daha nitelikli olması hem de yaşam boyu sürmesi için kolaylaştırıcı-çocuklar veya öğretmen-öğrenciler ikililerinin haricinde okul dışında vakit geçirdikleri ebeveynlerin veya bakım verenlerin de sürece katılım göstermesini sağlamak P4C'nin içselleştirilmesi ve ömür boyu sürebilmesi için önemlidir. Bu, ebeveynleri P4C hakkında bilgilendirmenin, çocuklarla neler yapıldığını anlatmanın, bir bilgi aktarımının ötesine geçmeli ve onları bir biçimiyle çocuklarıyla birlikte düşünmeye davet etmek anlamına gelmelidir ancak bu sadece topluluklarla felsefede olduğu gibi kolaylaştırıcının çocuklarla yaptığı şekilde ebeveynler/bakım verenlerle felsefe oturumları yapması üzerinden değil, okul kapısından başlayarak ev içi ufak projelerle onları bir biçimiyle bu düşünüşe katmayı içermelidir. Bunu yaparken ebeveynlerin istek ve çabaları ya da felsefeye olan bakış açılarının ne şekilde olduğunun ele alınması, felsefeye mesafeli olan ebeveynlerin P4C ile nasıl tanıştırılması gerektiği veya konuyla yakından ilgilenenlerle nasıl iş birliği yapılacağına yolları üzerinde düşünmek ve bunun için bir yöntem belirlemek önemlidir. Bu çalışmada, P4C hakkında nasıl bilgilendirilecekleri, ebeveyn veya bakım verenlerin sürece ne şekilde katılabilecekleri ele alınacak ve bu konuyla ilgili P4C uygulamalarında ebeveyn ve bakım verenlerin rolleri üzerinde durulacaktır.

ÖĞRETMENLERİN GÖZÜNDEN ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE UYGULAMALARI: SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

DR. NİHAN AKKOCAOĞLU ÇAYIR
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Çocuklar için felsefenin tanınması, doğru anlaşılması ve yaygınlaşmasıyla ilgili yaşanan sorunları tespit etmek için öncelikle sesini duymamız gerekenler, *Çocuklar İçin Felsefe*'nin uygulayıcısı olan öğretmenlerdir. Bu konuşmanın çerçevesini, öğretmenlerin çocuklarla felsefe yaparken yaşadıkları sorunlara odaklanan bir araştırma oluşturmaktadır. Öğretmenlere, çocuklarla felsefi tartışmalar yürütürken yaşadıkları sorunlar, sorunların kaynakları ve bu sorunlarına ilişkin çözüm önerileri sorulmuştur. Yazılı görüşlerin alındığı ve bireysel görüşmelerin gerçekleştiği bu süreç, çocuklar için felsefenin amacına ulaşması önündeki engeller hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Öğretmenler, özellikle tartışmayı derinleştirmede, soru sormakta ve tarafsız olmakta güçlük çekmektedirler. Öğretmenlere göre çocuklar en çok tartışmaya odaklanmakta, derin düşünmekte ve birbirlerini dinlemekte zorlanmaktadırlar. Öğretmenler *Çocuklar İçin Felsefe*'nin yeterince tanınmamasını ve önemsenmemesini de sorun olarak görmektedirler. Ayrıca sınıfların kalabalık olması ve *Çocuklar İçin Felsefe*'ye okullarda yeterli süre ayrılmaması da problemler arasındadır. Katılımcılara göre bu sorunların kaynakları ise daha çok geleneksel eğitim sistemine dayanmaktadır. Çocukların gelişimsel özellikleri, öğretmenlerin yetersiz deneyimleri, etkili olmayan *Çocuklar İçin Felsefe* öğretmen eğitimleri ve felsefeye yönelik olumsuz algılar da bu kaynaklardandır. Öğretmenlere göre *Çocuklar İçin Felsefe* sadece sosyo-ekonomik koşulları iyi olan öğretmenlerin ve çocukların ulaşabilmesi ise eşitsiz eğitim düzeninin bir sonucudur.

Bu oturumda, öğretmenlerin sözü edilen kritik sorunlara ve bunların kaynaklarına ilişkin deneyimleri dinleyicilere sunulacak, bu sorunlara ilişkin çözümler ise öğretmenlerin önerileri eşliğinde tartışılarak paylaşılacaktır.

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFENİN ÖNEMİNE DAİR BİR İNCELEME: ELEŞTİREL VE GEREKÇELİ DÜŞÜNME BİÇİMİ ÜZERİNE

DR. SENA IŞIKGİL
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Çocuklar için felsefe eğitiminin önemine dair inceleme, ilk olarak 1970'li yıllarda Amerikalı filozof Matthew Lipman'ın yükseköğretimde ders verirken öğrencilerinde fark ettiği düşünme/akıl yürütme becerisindeki eksiklikten yola çıkarak yapmış olduğu sorgulamanın günümüze uzanmış hâlidir. Türkiye'de felsefe eğitimi, müfredatta kısmi olarak lisede giriş yapmaktadır. Diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de lise öncesi müfredatta felsefeye yer verilmemesinin en etkin nedenleri arasında felsefi düşünme etkinliğinin henüz ergenlik çağına gelmemiş çocuklar için uygun olmadığı düşüncesi ve kesin cevaplara direnen felsefi problemlerin çocukların bilişsel düzeyini aştığı inancı gösterilmektedir. Oysa bu yaygın inancın çocukların bilişsel yeteneklerini oldukça hafife aldığı, çok küçük yaşlardaki çocukların felsefesi sorgulamaya ilişkin doğal bir yeteneğinin olduğuna dair yapılan gözlemlerle gözler önüne serilmiştir. Küçük yaşlardaki çocuklarda hâlihazırda var olan sorgulama yeteneği, ilk ve orta düzeydeki eğitim müfredatının felsefe derslerinden yoksun olması sebebiyle giderek körelmektedir. Lise düzeyinde verilen temel felsefe dersleri yetersiz gelmekte ve tüm bunların doğal bir sonucu olarak yükseköğretimde çoğunlukla eleştirel düşünme ve gerekçelendirmeli açıklama yapma yetisi düşük gençler karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı çocuklar için felsefe eğitiminin önemini, çocuklara eleştirel ve gerekçeli düşünme biçimi kazandırma açısından ele almak ve çocukların bilişsel aktivitelerini nasıl etkilediğine dair tespitleri ortaya koymaktır.

TÜRKİYE'DE FELSEFE'NİN ALIMLANIŞI ÜZERİNE

PROF. DR. TAHSİN GÖRGÜN
29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

1. Türkiye'de "Felsefe" son asırda büyük harfle yazılıp "Medeniyet" gibi, batıya özgü bir meta/ nesne olarak kabul edilerek, alınabilir ve kullanılabilir bir "şey" olarak görülmüşe benzetilmektedir. Bu durum genel olarak Üniversite'nin, özel olarak da devletin "misyonu" ile alakalı daha üst bir tavır, "modernleş/tir/me- ilerleme" ile isimlendirilebilecek bir yöneliş, ile doğrudan alakalıdır. Bu durum kendisini hemen bütün alanlarda göstermektedir: siyasi düzen, Batı'da mevcut olan; hukuk veya evrensel hukuk, Batı'da mevcut olan; evrensel müzik, Batı müziği (diğeri halk müziği); evrensel spor, Batı sporu (diğerleri "etnospor"); kültür, Batı kültürü (diğeri folklor); bilim Batı'da olan (sosyal, tabii ve ilahiyat dahil manevi ilimlerin tamamı için geçerli); sanat, Batı'da olan olarak kabul edildiği için, mesele sadece felsefe ve felsefe eğitimi için geçerli değildir. İstisna galiba sadece sanatın bir alanında kendisini göstermektedir: şiir. Sadece şiir, şairlere bağlı ve şairlerle kaim bir alan olarak nispeten korunaklı bir konum kazanmışa benzetilmektedir.

2. Bu yönelişin asli mi arızı mi olduğuna dair bir belirsizlik olduğu için, Türkiye bu belirsizliğin sağladığı siyasallaşma sebebi ile (veya aksi; siyasallaşmanın ortaya çıkarmış olduğu belirsizlik sebebi ile) felsefe eğitiminde de bir cihetten bir netlik varsayılırken, başka bir cihetten yoğun bir belirsizlik etkin olmaya devam etmiştir. Günümüze geldiğimizde artık Batı'da felsefe adına ne varsa, neredeyse hepsi, tercüme edilmiş ve hemen her batılı filozof hakkında çalışma yapılmış ve yaptırılmıştır. Bu durum kısmen İslam Medeniyet birikimi içinde de artarak geçerlilik kazanmaya başlamıştır.

3. Artık felsefe tabirinin bileşik bir kelime olduğu ve bir tarafında ve esasında "sofya/sophia"nın, yani "Hikmet" in bulunduğu; bu hikmete sahip olmayanların konumunu ise "filo/philo" kısmının ifade ettiğini dikkate alarak, yani hikmete sahip olmayanların ancak ona ulaşmaya yönelebileceği, bu yönelişin en sahih hâlinin de "muhabbet/sevgi" olduğu dikkate alınarak, meselenin hikmet ile alakalı

olduğunun hatırlanması; hikmetin ise hiçbir zaman ve dönemde herhangi bir topluma, dolayısı ile batıya özgü olmadığı; bütün insan topluluklarının bir şekilde hikmet ile irtibatlı olarak varlıklarını sürdürdüklerini hatırlamak ve buradan başlamak gerekmektedir.

4. Bir husus oldukça önemlidir: Türkiye’de çok yönlü ve çok önemli bir birikim sağlanmıştır; şimdi bu birikimin, her türlü kompleksten uzak bir şekilde, sahih/sahici bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Hilmi Ziya Ülken “uyanış dönemlerinde tercüme” önemli bir rolü olduğunu söylerken aslında Türkiye’de bir bütün olarak toplumun hâline tercüman olmuş idi. Son yüz, yüz elli yıllık dönemin, bir cihetten bir arayış, başka bir cihetten de uyanış dönemi olduğu dikkate alındığında, yapılanların boşuna olmadığı düşünülebilir bir hâle gelmektedir. Dolayısıyla bu dönemde felsefenin (diğer alanlarda olduğu gibi), çok katmanlı ve çok yönlü yaygın bir tercüme ve aktarma hareketinin gerçekleştiği bir “alan”ı isimlendirmesi, anlaşılabilir bir hâl olarak kavranabilir.

5. Heidegger’in dediği gibi, Türkiye’de de belirli bir anlamda kullanılan, “Felsefe”nin sonuna gelinmiştir; artık düşünme zamanıdır. Düşünme, bireysel ve toplumsal varlık ve kendilik bilincini iktiza eder. Bildiride ana hatları ile bu süreç müzakere edilerek, bugün ve gelecek ile ilgili bazı teklifler yapılacaktır.

FELSEFE ANLAYIŞIMIZDA FİLOZOF SORUNU

PROF. DR. AYHAN BIÇAK
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Felsefe anlayışımızın çıkmazlarından biri felsefecilerin zihinlerinde dolaşan ulaşılamaz filozof *tasavvurudur*. Filozofun nasıl yetiştiği, hangi üretimleri yaptığı, felsefecinin hangi aşamadan sonra filozof olabildiği, ne tür özelliklere sahip olduğu, filozof metnlerinin felsefeci metinlerinden nasıl ayrıldığı soruları araştırılmadan ve tartışılmadan en kolay cevap verilmektedir: *Bizde Filozof yoktur*. Filozofun yüceltilmesinde önemli sorun filozofun düşüncelerinin hakikati içerdiği sanıdır. Bu sanı felsefede ve felsefecide olmamalıdır. Ayrıca felsefenin Batılı dört beş toplumun diliyle yapıldığı da kabuller arasındadır. Batı dili olmadığından *Türkçeyle felsefe yapılamaz*. Dolayısıyla da bazı felsefecilerin ileri sürdükleri gibi *Türkiye’de felsefe yapılmamaktadır*. Türkiye’de felsefe yüzyıldır bu yargıların gölgesinde emeklemektedir. Bu anlayış yanlıştır. Öncelikle toplumda filozof yetişmemişse ve felsefe yapmak için birinci dereceden şartsa, felsefeciler kendi anlayışları doğrultusunda toplumun ilk filozofları olmak için neden uğraşmıyorlar? Olumsuz yargıları önemsememek gerekir. Filozof olmadan da Türkçede felsefe yapılmaktadır. Filozof olmak için felsefe yapmak, problem kurmak gerektiğinden ve filozofumuz vardır. Sorunumuz felsefecilerin felsefeyi, felsefe yapmayı, felsefeciyi, filozofu, felsefi düşünce üretimini araştırıp tartışmamak ve hocaların felsefi düşüncelerini eleştirmemektir. Bunlar yapıldığında filozoflar görülebilmektedir.

“Filozofluk” felsefecinin araştırmalarında ürettiği düşüncelerin sonucunda edinilen onursal bir unvandır. Öğrencilik yıllarında filozofu yüceltir ve onların düşüncelerini tanımaya çalışırız. Doktorayla birlikte filozofların düşüncelerini eleştirmeye ve tartışmaya geçmeliyiz. Olgunluk yaşlarımızda uğraştığımız alanlarla ilgili kendi düşüncelerimizi geliştirmeliyiz. Alanımızdaki süregiden araştırmalarımızı yayınladıkça filozofluk merdivenlerinde yol alırız. Filozofluk önemliyse her felsefeci filozof olmayı amaç edinmelidir. O çalışmanın, emeğin, işçiliğin, denemelerin, sürenin ürünüdür.

Felsefeci olma süreci, kişinin felsefeyi yüksek lisans ya da doktora programına katılmasıyla başlar. Felsefeci olmak için öncelikle *felsefi düşünce tarzı* öğrenilmelidir. Felsefe metinleriyle diğer araştırma alanlarında üretilen metinler arasındaki farklar kavranılmalıdır. Kişi kendi *felsefe sorusunu* oluşturup peşinden gider. Felsefe sorusunu kişi kendine sorar ve cevaplar. *Düşünce özgürlüğü* geliştirilmeli, doğru sanılan düşünceleriyle yüzleşmelidir. Felsefenin esası olan *araştırmacılık* sürekli yeni bilgiler ve yeni sorular, yeni kurgular, yeni temellendirmeler yapmayı gerektirir. *Savaşçılık* araştırma alanına ait düşüncelerdeki eksiklikleri, yanlışları, bulanıklıkları, hataları tartışmak ve konularla ilgili yeni açıklamalar getirmektir. Aynı zamanda doğruluklarından şüphe edilmeyen toplumun değer sistemlerini sorgulamaktır. *Temellendirme* araştırmaların, çatışmaların, eleştirilerin sonuçlarını bütünlüklü bir şekilde kurgulayarak geliştirilen düşüncelerin yayınlanmasıdır. Sıralanan bu unsurlar felsefeci olmanın şartlarıdır. Aynı zamanda felsefeci olma sürecini ve felsefeye karşı sorumluluklarımızı da içermektedir. Kendimizi *araştırıp eleştirmedığımız* sürece felsefedeki durumumuzu kişisel, kabilece ve toplumsal olarak bilemeyeceğiz. Kişisel mağaralarımızda filozofların gölgeleriyle oylanarak öğrencilere allamelik gösterileri yapacağız.

Felsefe bölümleri *allame* yetiştirme sevdasından vazgeçip *felsefi düşünce tarzını* öğreten ve uygulamakânı olan programlar geliştirmelidirler. Felsefeci olmanın ve felsefe yapmanın özellikleri betimlenmeli ve tartışılmalıdır. Lisansüstü öğrencisi kendine ve felsefeye karşı sorumluluklarını yerine getirecek şekilde yetiştirilmelidir. Filozofluk basamaklarında çıkması için her türden desteği hocalarından ve kurumlardan almalıdır. Bunlar yapılırsa orta vadede (20-30 yılda) filozoflarımızın sayısı beşe katlanır.

FELSEFE ÖĞRETİMİNE DAİR İKİ KURUMSALLAŞMA: V. COUSIN'IN MİRASI ve M. GÖKBERK'İN DİLİ

**PROF. DR. M. ERTAN KARDEŞ
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ**

Bu bildiri iki tarihsel örnek üzerinden felsefe öğretiminin kurumsallaşmasına dair iki modeli ele alacaktır: Fransız 3.Cumhuriyet'inde felsefenin liselerde diğer disiplinler arasında "taçlandırılması" [discipline de couronnement] ile İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü özelinde Macit Gökberk öncülüğünde felsefenin kurumsallaşması modelleri incelenecektir. Buna göre felsefecilerin altın çağı olarak 3.Cumhuriyet ve Victor Cousin geleneği, akademisyen-yazar modelinin doğmasına imkân tanımıştır. Felsefenin kurumsallaşmasına olanak tanıyan cumhuriyetçi mitin felsefe anlayışı ise, sonraki süreçte yetişen filozoflar tarafından eleştirilmiş ve öğretim usulleri farklı yöntem ve içeriklerle geliştirilmiştir. Diğer taraftan, Cumhuriyet bünyesinde Türkçe felsefenin bağımsız bir disiplin olarak tesis edilmesindeki kurucu ismi Macit Gökberk, "Türkiye'de Felsefe Dilinin Gelişmesi" ve birçok makalesinde ortaya koyduğu gibi yeni devletin varoluş kaygısını taşımaktadır. Ancak Gökberk, bürokrasiye uygun hareket etme fikrinin ötesinde Türkçenin ulusal birikimini geliştirmesinin evrensel ve tarihsel bir zorunluluk olduğu düşüncesindedir. Gökberk'in Türkçe felsefe konusundaki meydan okuması hem kurumsallaşmanın yerleşikliği hem de dilin 60'lardan itibaren benimsenerek yeniden üretilmesi açılarından başarılı olmuştur. Bununla birlikte akademik kurumsallaşmanın, bürokrat-hoca figürünü yerleşik hâle getirmesi felsefenin eleştirel gereklilikleri açısından da çelişik bir duruma yol açmıştır. Bu iki modelin başarıları ve açmazları üzerinden karşılaştırmalı bir bakış sunulacaktır.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE BİR FİLOZOF: ORD. PROF. HİLMİ ZİYA ÜLKEN

PROF. DR. MEHMET VURAL
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken (1901-1974), yeni kurulan Cumhuriyet'in düşünce hayatına derin izler bırakmış, yetkinliği ve birikimiyle sosyal bilimlerin pek çok alanında öne çıkmış önemli bir düşündürdür. Sosyal bilimlerin pek çok alanına ilgi duymasına karşın, felsefe, sosyoloji ve Türk düşünce tarihi alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmıştır.

Ele aldığı problemleri olabildiğince analiz eden, konuları bütün yönleriyle ele almaya çalışan ve farklı düşünceler arasında bağlantılar kurmaya çalışan bir düşünür olan Ülken'in, yeni kurulan Cumhuriyetle birlikte geçmişteki birikimin aktarılması, tercüme edilmesi ve bunlar üzerinde felsefi bir faaliyet yürütülmesi noktasında büyük gayret ve emekleri olmuştur.

Ülken'in akademik çalışmaları bir bütün olarak ele alındığında, 1944-1960 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde görev yaptığı, Gökalp'ten sonra Türkiye'de sosyolojinin ikinci kurucusu sayıldığı Sosyoloji Kürsüsündeki çalışmaları onun ilk dönemi sayılabilir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yaptığı 1960 yılından vefatına (1974) kadar ki Ankara dönemi olarak adlandırılabilir ikinci döneminde ise, ağırlıklı olarak felsefe ve Türk düşünce tarihi alanındaki çalışmalarıyla düşünce tarihimizde silinmez izler bırakmıştır.

Cumhuriyet Dönemi bilim ve düşünce hayatımızın çok üretken (velûd/polimat) bir düşünürü olan Ülken'in başta sosyoloji ve felsefe olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında çok sayıda eser kaleme almıştır. Bilindiği kadarıyla Ülken'in, 5'i yabancı dilde 60 telif eseri ve 11 tercüme eseri olmak üzere toplam 71 kitabı dışında, 55 dergide, tespit edebildiğimiz kadarıyla 1280'in üzerinde makalesi yayınlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde felsefenin kurumsallaşmasında büyük emekleri olan Ülken'in düşünceleri ile Batılı anlamda bir "filozof" olduğu da söylenebilir. Bu tebliğimizde onun felsefeye bakışı, özgün yönleri ve düşünce hayatımızdaki yeri üzerine görüşlerimizi sunmaya çalışacağız.

FELSEFENİN VE MEZUNLARININ GELECEĞİNİ SAVUNMAK İÇİN ÖNERİLER

DOÇ. DR. SİBEL KİBAR
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

Neredeyse tüm dünyada üniversiteler bilgi ekonomisinin merkezinde yer alabilecekleri şekilde yaklaşık 30 senedir neoliberal bir dönüşüm sürecinden geçiyorlar. Bu dönüşümün bir parçası olarak kuramsal ve klasik disiplinlerin ağırlıkta olduğu programlar, bölümler kapatılıyor. Türkiye'deki üniversiteler de benzeri bir dönüşüme tabi kılınmasına karşın yeni felsefe bölümleri açılıyor. Ancak Türkiye'de felsefe bölümlerinin açılmasının sebebi felsefeye verilen önemden değil, felsefe bölümü açmanın maliyetsiz oluşundan kaynaklanıyor. Son yıllarda felsefe bölümlerine olan talepte ciddi bir düşüş yaşanmaktadır. Bölümlerin ve mezunlarının geleceğini ilgilendiren merkezi bir planlamadan ziyade piyasanın gizli elinin piyasanın ihtiyaçlarıyla mezun sayılarını dengeleyeceği varsayılmaktadır. Ancak bu süreç sadece mezunlarını değil felsefe bölümlerinin varlığını da tehdit eder hâle gelmiştir.

Üniversitelerin eleştirel düşünmenin gerçekleştiği entelektüel bir alan sağlamaya devam etmeleri önemlidir. Entelektüel bir atmosferin sağlanabilmesi, bilginin kendisi uğruna yapılan "saf" araştırmanın sürdürülebilmesi, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve daha pek çok amaç için üniversitelerde felsefe bölümlerinin gerekliliği elzemdir. Felsefeciler felsefenin önemini, gerekliliğini her fırsatta anlatmasına karşın her tür hipotezin nicel verilerle desteklenmesinin beklendiği bir çağda, felsefecilerin bu çabası karşılık bulmamaktadır. Bu nedenle felsefenin öneminin başka yollarla kanıtlanması ve akademik otoritelere ve toplumun geri kalanına anlatılabilmesi gerekmektedir.

Felsefecilerin kendi disiplinlerine ve dünyaya karşı sorumlulukları, içerisinde yaşadıkları toplumu ve mezunlarını da kapsmalıdır. Dolayısıyla felsefe bölümlerinin felsefenin gerekliliği

ortaya koyacak bir takım adımlar atması gerekmektedir: açık öğretim fakültelerindeki felsefe bölümlerinin kapatılması; eleştirel düşünme, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği içerikli ilk ve orta öğretim derslerinin felsefe öğretmenleri tarafından verilmesi için bir faaliyet yürütülmesi; felsefe bölümlerinden mezun olanların istihdamına ilişkin veri toplanması ve istihdam edilebilecekleri alanların öne çıkarılması; felsefenin diğer disiplinlerle bağının daha açık bir şekilde görülebileceği disiplinler arası çalışmalar yapılması; vb. Bu çaba felsefe bölümlerinin piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılması olarak anlaşılmalıdır. Aksine bu çalışmalar felsefenin yaygınlaşmasına ve değerinin toplumun farklı kesimlerin tarafından anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ FELSEFE BÖLÜMÜ'NDE YÜKSEK LİSANSINI TAMAMLAYAN ÖĞRENCİLERİN SORUNLARI, BEKLENTİLERİ VE KAZANIMLARINA DAİR BİR ÇALIŞMA

ARŞ. GÖR. SİNEM ÖNDEŞ
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'deki yüksek lisans öğrencilerinin akademik eğitimleri esnasında sorunlar yaşadığı herkesçe bilinen bir durumdur. Bu sorunları yaratan önemli faktörler bulunmakla birlikte bunların başında gelen husus, lisansüstü eğitiminin lisanstan yönetsel olarak farklı oluşu ve öğrencilerin adaptasyon sorunu yaşamalarıdır. Konuların çok daha derinlemesine incelenmesi, sınavdan ziyade makale çalışmalarının değerlendirilmeye alınması sonucu öğrencilerin özgün konu ya da makale bulmakta güçlük yaşamaları, toplum içinde zor bir alan olarak kabul edilen ve belli bir kesime hitap ettiği düşünülen felsefeyi de kapsamaktadır. Felsefenin sorunlarını açığa çıkararak bunlara çözüm önerileri üretmek, üretilen bu çözümleri hayata geçirerek felsefeye sağlam temeller oluşturabilmek felsefe ile uzaktan yakından ilgilenen herkesin görev edinmesi gereken bir husustur. Bu sebeple daha çok işin içinde olanlarla başlamak gerektiği düşüncesinden yola çıkarak yüksek lisansını tamamlayan öğrencilerle görüşme yapma fikri hâsıl olmuştur. Örnek olarak da taşrada yer alan bir üniversite olan Çankırı Karatekin Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde yüksek lisansını tamamlayan öğrenciler seçilmiştir. Seçilen öğrencilerin lisansüstü eğitimleri sırasında yaşadıkları, olumlu ya da olumsuz durumlara ilişkin, sorun teşkil edebilecek ne varsa anlatmalarının istendiği bu çalışmada; öğrencilerin isimleri filtreleme yöntemiyle YÖKTEZ'den alınmış olup mezun olanların sayısının üçte birine tekabül eden 12 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Rastgele seçilen bu öğrencilerle yapılan görüşmelerde, daha çok öğrencilerin konuşması sağlanmış olup anket tarzında tek tek soru sorulmamıştır. 12 öğrencinin tamamı ile görüşme sağlandıktan sonra neticede ortaya çıkan veriler, tarafımızca soruşturulmuş, altına öğrencilerden alınan rastgele cevaplar düzenlenerek yazılmıştır. Cevaplara göre ortaya çıkan sorular şu şekildedir: 1) Neden felsefe bölümünde yüksek lisans yapmayı seçtiniz? 2) Yüksek lisans mülakat süreciniz nasıl geçti? 3) Bilimsel hazırlık derslerini alırken en

zorlandığınız husus neydi? 4) Ders döneminize dair yaşadığınız olumlu ya da olumsuz durumlar oldu mu? 5) Tez konunuzu kendiniz mi seçtiniz yoksa hocanız mı ısrarcı oldu? 6) Tez danışmanınızın tez sürecinizdeki tutumu nasıldı? 7) Tez yazım süreci nasıl geçti, hangi sorunları yaşadınız? 8) Tez savunma sürecinde herhangi bir olumsuzluk yaşadınız mı? 9) Tamamlamış olduğunuz yüksek lisans sürecinde, edinmiş olduğunuz bilgileri göz önünde bulundurarak felsefenin size ne kazandırdığını ve beklentilerinizi açıklayabilir misiniz? 10) Doktoraya devam edecek misiniz? Edecekseniz neden, etmeyecekseniz neden?

Soruhâline getirilmiş cevaplar ışığında, öğrencilerin felsefe eğitimlerini değerlendirdiğimizde Türkiye'de felsefenin olması gereken yerde olmadığına fakat buna rağmen felsefeye derin bir muhabbetin olduğuna dair bir vurgu ile karşılaşırız. Öğrencilerin felsefe eğitimine devam etmek istediği, fakat felsefe atamalarının az olması, ekonomik sıkıntılar çekme, bazen danışman desteğinin olmaması bazen de aile desteği görememe gibi sebeplerle uzaklaşma eğiliminde oldukları da yapılan vurgular arasındadır.

TÜRKİYE'DE FELSEFECİLER ARASINDAKİ DAYANIŞMANIN ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ

DR. ÖZGÜR UÇAR
MARTİN LUTHER UNIVERSTAET-HALLE-WITTENBERG

Farklı insan gruplarını bir arada tutan şeyi, bunların nasıl birlikte yaşayabileceğini, başka bir ifadeyle de dayanışmanın nasıl kurulup sürdürülebileceğini anlamaya ve açıklamaya çalışmak sosyal bilimler ve felsefenin önemli gündem maddelerinden biridir. Politik-pratik felsefe, sosyoloji, sosyal antropoloji, sosyal psikoloji ve siyaset bilimi literatürünü dayanışma nosyonundan hareketle incelemek ve de böylece bir grubu ve bir toplumu bir arada tutan temel motifleri bu aynı nosyon üzerinden tartışmak mümkündür. Durkheim tarafından sosyal bilimler yazınında görünür kılınan *dayanışma* kavramı, sanayileşme ile birlikte dönüşen, çözülen toplumsal kurum-yapı ve dinamikleri analiz etme, bunları yeni ve güçlü alternatiflerle ikame etme çabasının bir yansımasıdır. Çeşitli nedenlerle, zayıflayan, gücünü yitiren, yıkılan ya da çözülen bir toplumsal yapı içinde ve toplumsal alanda ortaya çıkan belirsizliğin yoğun olarak yaşandığı zamanlarda dayanışmanın nasıl inşa edilebileceği daha da önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

İçinde yaşamakta olduğumuz dönemi kutuplaşmanın, farklı insan grupları arasındaki ayrışma ve çatışmanın çok yoğun yaşandığı bir dönem olarak tanımlayabiliriz. Kutuplaşmanın, farklı insan grupları arasındaki ayrışma ve çatışmanın giderek arttığı bu zaman periyodunda, küresel iklim krizi, düzensiz göçler, derin yoksulluk ve savaşlar gibi dünya problemleriyle birlikte dayanışmaya duyulan ihtiyaç hem toplumsal alanda hem de sosyal bilimlerde önemli sorun hâline gelmiştir. Dayanışma nosyonunun kuramsal çerçevesinden hareket eden bu çalışmada, ilgili nosyonun uygulamaları tarihsel örneklerinden hareketle incelenmiştir. Dayanışma nosyonunun Türkiye'deki uygulamalarına odaklanılan bu incelemede söz konusu uygulamalarının organik ve organik olmayan yaklaşımlar biçiminde incelenebileceği öne sürülmüştür. Bu iki farklı yaklaşım çeşitli tarihsel örneklerden hareketle incelenmiştir. Türkiye'de birçok dayanışma pratiği özellikle son 20-30 yıllık süreçte doğal

afetlerin ardından ortaya çıkmıştır ve bu pratikler genellikle organik dayanışma uygulaması olarak değerlendirilebilirler. Çeşitli tarihsel örnekler ve kuramsal tartışmadan hareketle, farklı insan gruplarının bir arada yaşama olanağının genişlemesi ve toplumsal alanda yaşanan kutuplaşmaların aşılabilmesi için dayanışma uygulamalarının çoğaltılmasını gerekli olduğu ifade edilmiştir.

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin önemli bir bölümünü etkileyen deprem sonrasında da, yine birçok dayanışma pratiği kurulmuş ve harekete geçmiştir. Bunlardan biri olan Felsefeciler Dayanışma Ağı, depremden etkilenmiş felsefe alanındaki öğrenci, akademisyen mezunların deprem sonrasındaki ihtiyaçlarını gidermek amacıyla depremin ardından kurulmuştur.

Bu uygulamadan hareketle, Türkiye'deki felsefecilerin mesleki dayanışmasının geçtiğimiz yüzyıl içindeki gelişimi incelenmiş ve buradan hareketle felsefeciler arasındaki yeni dayanışma biçimlerine olan ihtiyaç tartışılmıştır. Türkiye'deki felsefecilerin bir araya gelmelerini, sorunlarına çareler aramalarını olanaklı kılacak bir kurumsal yapının eksikliği varsayımından hareket eden bu tartışma ile Türkiye'deki felsefecilerin ihtiyaç duydukları dayanışmanın yeni biçimlerini tartışmanın önemi ve gerekliliği incelenmiştir.

FELSEFE MEZUNU OLMAK MESLEK SAHİBİ OLMAK ANLAMINA GELMİYOR!

ALEYNA YETKİN (MEZUN ÖĞRENCİ) İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Felsefe, olgu ve olayları soru sorarak ve neden-sonuç ilişkisi kurarak değerlendirmeyi önceleyen bir disiplin olarak bütün bilme faaliyetlerinin temelinde yer almaktadır. İnsanın bilgi edinmeye, dünya ve doğadaki konumunu, üretim ilişkilerini, var olanlarla ilişki ve iletişim kurma biçimini adım adım farkındalık düzeyini artırarak kurmasını ve öğrenmesini sağlayan bir kılavuzdur. Fakat dünya genelinde ve ülkemizde felsefenin yaşama ve eylemeye dayalı bu çerçevesi yükseköğretimde lisans programlarında felsefe öğretimine döndüğünde felsefenin tarihine, filozofların metinlerine ve dile yönelerek sınıflandırılmış, daraltılarak “üzerinde çalışılan” bir temaya dönüşmüştür. Bununla birlikte üniversitelerde felsefe bölümleri kariyer planlamada meslek edindirme misyonunu önceleyerek kurumsallaştırılmadıkları için mezuniyet sonrası süreçlerde sorunlarla karşılaşmaktadır. İMÜ Felsefe Bölümü mezunlarına yönelik yaptığımız araştırmanın bir kısmında bölümü zorunlu ya da bilinçli tercihlerinin sonunda öğrencilerin, bizlerin karşılaştıkları sorunlar özellikle şu iki nedenin kesişiminde ortaya çıktığını gördük. Bunlardan ilki, felsefe formasyonu ile ilgilidir. Öğrencilerin “gündelik yaşamıma felsefenin nasıl bir etkisi vardır?” sorusuna soyut olarak “kendini bilmek ve kendini bulmak” olarak cevap verilse de üretim süreçlerine katılması, kayıtlı işgücü olarak tanımlanması gibi doğrudan temel ihtiyaçlarına açık ve seçik bir yanıt verilmemektedir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde zirve olan kendini gerçekleştirme temel ihtiyaçların tamamlanmasının ardından gelen ve belirli bir neden-sonuç ilişkisi içinde ele alınırken öğrencilerin temel ihtiyaçları giderilmiş kendini gerçekleştirme süreçlerine başlamış bir birey olarak kabul edilmesi Türkiye’de öğrenci olmanın gerçekliğini görmezden gelmek demektir. Bu durum büyük oranda felsefe eğitiminin kurgulanması, ders müfredatları ve akademik kadrolarla ilgilidir. Başka bir ifadeyle, “neden felsefe bölümü?” sorusuna eleştirel düşünme, sorgulama, düşüncelerini sistematik bir şekilde ve argümanlar geliştirerek konuşabilme ve yazabilme

beceriler kazandıracığı cevabı kısmen verilmektedir. Fakat bu kazanımların kariyer planlamasında somut çıktıları üzerinde durulmamaktadır. İkinci sorun ise mezuniyet sonrasında iş bulma süreleri, öğrencilerin hangi alanlarda istihdam edilebilecekleri ve eğitimleri süresince kazandıkları yetileri profesyonel iş hayatına nasıl aktarabilecekleri konusunda ortaya çıkar. Felsefe bölümleri genel olarak ulusal ve uluslararası alanda tanıtımlarında mesleki kazanım genel, ucu açık ve bölümün doğrudan etkisinden çok sorumluluğun öğrencinin kendisine yüklendiği bir belirsizlik içermektedir. Benzer bir çalışmada da belirtildiği gibi felsefe lisans programları öğrencileri doğrudan bir mesleğe yönlendiren bir eğitim sunmamaktadır (Kibar, 2019). Bu durumu 2017-2022 yılları arasında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunlarında da somut olarak gözlemledik. Mezunlarımızla anket ve yüz yüze mülakat teknikleri uygulanarak görüşmeler gerçekleştirildi. Görüşmelerde bölüm seçim süreçlerinden başlayıp ders müfredatlarına, derslerin işleniş yöntemlerine, beklentilerine, kaygılarına ve mezuniyet sonrası yaşadıklarına yönelik sorularla olguya yönelik bir panorama oluşturuldu. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilen veriler analiz edildi. Buradan hareketle bölümümüze elde edilen veriler dikkate alınarak öğrencilere yönelik bir kariyer planlama programları oluşturulması ve bölüm müfredatında “keşke şu ders olsaydı daha rahat iş bulabilirdim” sorusuna verilen cevaplar ve dünya genelinde felsefe programlarında uygulanan yeni dersler karşılaştırılarak müfredata ve programa eklenecek yeni derslerin açılması ve ayrıca diplomamızı destekleyecek sertifika programlarının oluşturulması teklif edildi.

FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ: FELSEFE-MANTIK-PSİKOLOJİ- SOSYOLOJİ-EĞİTİM BAĞINTISINDA ARTILAR VE ZORLUKLAR

PROF. DR. ADNAN GÜMÜŞ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

Felsefe Grubu Öğretmenliği Programı, mevcut hâliyle Çukurova Üniversitenin bir girişimi ile 1985 yılında Eğitim Bilimleri Bölümü altında öğretime başlamış, 1990'da Felsefe Grubu Eğitimi Bölümü olarak bağımsız bir bölüme dönüşmüş, 1997'de bölüm Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü ve 2016'da Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü adını almış, Felsefe Grubu Eğitimi bu çatı altında anabilim dalı olarak yer almıştır.

Bu bildiride Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalının ve Öğretmenlik Programının (i) Mesleki olarak öncelikle öğretmen yetiştirme amacıyla, (ii) Fakülte olarak Eğitim Fakültesi çatısında, (iii) Bölüm olarak Türkçe, Türk Dili Edebiyatı, Sosyal Bilgiler, Tarih ve Coğrafya ile birlikte ve (iv) Program olarak Felsefe, Mantık, Psikoloji, Sosyoloji ve Eğitim Bilimleri olmak üzere beşli dokuda olmasının artıları ve zorlukları tartışılacaktır. Analiz ve değerlendirmelerde referans noktası olarak Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe ve Sosyoloji programları dikkate alınacaktır.

EĞİTİM BİLİMLERİ SINIRINDA FELSEFE ÖĞRETMENİ YETİŞTİRMEK

PROF. DR. MEHMET ALİ DOMBAYCI
GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Hegel hukuk felsefesinin önsözünde felsefeyi alacakaranlıkta uçuşa çıkan bir baykuşa benzetmektedir. Literatürde bu ifade değerlendirirken genellikle alacakaranlık ifadesi üzerine durulmaktadır ama ihmal edilen önemli noktalardan biri uçuş kısmıdır. Baykuş alacakaranlıkta tekrar tekrar uçuşa bile her defasında uçuşu hem farklıdır hem de kendisine özgüdür. Felsefenin tarihi de insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olsa da hakikat ile kurduğu bağ sürekli değişirken her defasında özgünlüğünü de korumuştur. Fakat hakikat yöntemin sınırlarına hapsedildiğinden beri felsefe hiyerarşi karmaşası içine düşmüştür. Bu karmaşanın pratik bir görünümü, araçsal olarak başvurulması gereken eğitim bilimlerinin neredeyse felsefe eğitiminin sınırlarını belirlemesidir. Bu sorun sadece eğitim bilimleri ve felsefe arasında değil tüm bilim ve bilim alanı olmayan disiplinler arasında da görülmekte ve redüksiyonist (indirgemeci) sonuçlar doğurmaktadır. Düşünme, okuma, konuşma ve yazma gibi dil eylemlerinden geçen felsefenin, eğitiminin de bu yollarla yapılması gerekirken, eğitimin bilimin önerdiği genel öğretim yöntemlerine odaklanması, alanın doğasına özgü eğitim ve öğretimi zorlaştırmaktadır. Odak kayması verilen eğitimin sürecini ve prosedürünü pratik anlamda kolaylaştırırken, insanı anlama ve felsefi düşünme çabasında bölünmeye neden olmaktadır. Redüksiyon ve bölünmüşlük arasında kalan felsefe eğitimi ise felsefi tavırdan yoksun, felsefe tarihi öğretmeni yetiştirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu çalışmada yukarıda betimlenen sorun detaylandırılacak ve çözümü için öneriler tartışılacaktır.

FELSEFE GRUBU ÖĞRETMENİ Mİ FELSEFE ÖĞRETMENİ Mİ?

DOÇ. DR. MUSTAFA GÜNAY
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

Bilindiği gibi Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), felsefe ve sosyoloji bölümleriyle birlikte felsefe grubu eğitimi mezunlarını felsefe grubu öğretmeni olarak atamakta/görevlendirmektedir. Mevcut uygulamanın yol açtığı çeşitli sorunlar söz konusudur. Felsefe grubu öğretmeni olabilmenin bazı temel koşulları vardır: felsefe öğrencilerinin 16 kredi sosyoloji, 16 kredi psikoloji ve 8 kredi mantık dersi almaları zorunludur. Aynı şekilde sosyoloji öğrencilerinin de en az 16 kredi felsefe, 16 kredi psikoloji ve 8 kredi mantık dersi almaları gerekmektedir. Ayrıca fen-edebiyat fakültesi sosyoloji ve felsefe öğrencilerinin formasyon derslerini de almaları zorunludur. Felsefe grubu eğitimi öğrencileri ise söz konusu üç alandan belirlenen kredilerden daha fazla ders almakta, ayrıca alanın öğretimine ilişkin yöntem konularında da çeşitli dersler almaktadır. Lisans eğitimi programı içinde pedagoji dersleri de yer almaktadır. Bu bağlamda ülkemizde felsefe grubu öğretmenliği şeklinde bir atama-görevlendirme devam ederse buna en uygun yetişenler hiç şüphesiz felsefe grubu eğitimi mezunlarıdır. Açık öğretim fakültelerinde felsefe ve sosyoloji bölümlerinde okuyanların ise öğretmen olarak atanmaları uygun değildir.

İdeal olarak ise önerim, MEB'in felsefe ve sosyoloji branşlarına ayrı ayrı atamalar yapmasının daha uygun olacağıdır. Ayrıca özellikle felsefe ve felsefe grubu eğitimi bölümlerinde "düşünme eğitimi" ve "çocuklar için felsefe" konulu-içerikli derslere daha yoğun biçimde yer verilmesi uygun olacaktır. Mevcut uygulamada ilköğretimde seçmeli ders olarak yer alan "düşünme eğitimi" dersinin artık zorunlu bir ders olarak kabul edilmesi ve bu ders için de felsefe/felsefe grubu eğitimi mezunlarının atanması uygun olacaktır. Özellikle sosyoloji bölümlerinde felsefe içerikli derslerin yeterli olmadığı görülmektedir. 16 kredi ders almakla (4 ya da 5 ders) felsefenin gerektirdiği bilgi, anlayış, tutum vb. özelliklerin edinilmesi pek mümkün değildir.

Bu bildiride felsefe öğretmenlerinin gerek yetiştirilmesiyle gerekse atanmalarıyla ilgili çeşitli sorunlar ele alınacak ve bazı çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

FELSEFE GRUBU EĞİTİMİNE YÖNELİK İLGI EKSİKLİĞİ VE NEDENLERİ

DOÇ. DR. ZAFER YILMAZ
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Özellikle son yıllarda, felsefe grubu eğitimi veren programlara yönelik bir ilgi eksikliğinden söz edilebilir. Öğrencilerin tercih sıralaması, programa yerleşme puanları ve bazı üniversitelerde kontenjanların boş kalması bu durumun somut göstergesidir. Nicelik problemi doğal olarak niteliği de tartışılır hâle getirmiştir. Bu durumun nedenleri arasında; sınırlı iş olanakları veya kariyer fırsatlarının sınırlı oluşu, öğrencilerin tercih aşamasında alana ilişkin yeterli bilgiye sahip olmaması ve buna bağlı olarak özellikle felsefenin soyut veya ezoterik bir disiplin olarak anlaşılıp pratik bir yararı olmadığına dair geliştirilen inanç vs. sayılabilir. Bu bildiriye, felsefe grubu eğitime yönelik ilgi eksikliği gerekçelendirilerek nedenleri tartışılmaya çalışılacaktır.

TÜRKİYE'DE FELSEFE BÖLÜMLERİNİN YAPILANDIRILMASI

PROF. DR. BETÜL ÇOTUKSÖKEN MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Darülfünunu yıllarında kurulan, 1933 Üniversite Reformuyla yeniden şekillenen ilk Felsefe Bölümü olarak İstanbul Üniversitesinin taşıdığı özellikler zaman içinde büyük değişikliklere uğramıştır. Daha sonra kurulan felsefe bölümleri, özellikle başlangıç yıllarında buradan beslenmişlerdir. Yıllar boyu bu kurumda yapılanları anlamaya çalışmak bir ödev olarak kendini göstermektedir. Ancak bu ödevi yerine getirebilmek için daha geniş bir doğrultuya ihtiyacımız olduğu da açıktır. Öyleyse, her şeyden önce, bir var olan olarak herhangi bir felsefe bölümünü kendisi yapanın neler olduğu üzerinde özellikle durmak gerekmektedir.

Bu sunuşta, kişi-kurum ilişkisi dikkate alınarak, antropontolojik ya da insan-varlık-bilgisel bir yaklaşımla, felsefe bölümlerindeki “durum”-“duruş”-“karşılaşma”-“karşılama”-“karşılaştırma” ilişkileri, felsefe eğitiminin ana bileşenleri (insan kaynağı: öğrenciler-öğretim elemanları; öğretim programı-mekân kaynağı-hukuksal ya da yasal yapı-mali kaynak-iç ve dış ilişkiler vb.) ölçeğinde olmak üzere, günümüzdeki tüm yapılanmalar gözetilerek ve somut örnekleri de dikkate alınarak ortaya konulacaktır. Burada aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan gelişmeler, değişiklikler, farklılaşmalar, etkilemeler, etkilenmeler üzerinde de durulacaktır. Bu, aynı zamanda yükseköğretimde felsefenin, kişi-kurum ilişkisi olarak, düşünme-bilme-yaşama ekseninde nasıl yapılandığını, öteki düşünme-bilme alanlarıyla olan ilişkisini, “bütünlük” anlamına gelen “üniversite”yle olan bağları üzerinde özellikle durarak ele almak demektir; felsefe bölümlerinin yapılanışını, olan durumu, olması-yapılması gerekenleri de hesaba katarak ve özellikle işlev kavramını da dikkate alarak anlamaya çalışmak demektir. Kendi kendisini büyüteç altına alan tek bilgi bağlamı etkinlik felsefe olduğuna göre, felsefe bilgisinin eşliğinde felsefe bölümlerinin yapılanışına bakmak, felsefe bölümlerini işlevsel olarak değerlendirmek son derece önemlidir. Bu aynı zamanda felsefe bölümlerini yapı ve işlev kavramları açısından da ele almak demektir. Yapı ve işlev kavramları da felsefe bölümlerini bir ara alan olarak görmeyi, öncesiyle (ilk ve ortaöğretimle) ve sonrasıyla (lisansüstü, meslek dünyası, yaşama dünyası) olan ilişkilerini de gündeme almayı gerektirmektedir.

TÜRKİYE'DE FELSEFE EĞİTİMİ: KRİZ NİÇİN FIRSAT OLMUYOR?

PROF. DR. HAKAN POYRAZ
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de felsefe eğitimini daha çok üniversitelerin ilgili programları açısından ele alıp değerlendirmek alışkanlığı var. Ortaöğretimde felsefe eğitimin yeri, önemi ve sorunları gerçekte felsefenin üniversitedeki yeri, önemi ve sorunları ile bağlaşıktır. Çocuklar İçin Felsefe ve (P4C) Eleştirel Düşünme Eğitimi de aslında bu çerçevede ele alınabilir. "İlköğretimden Yükseköğretime Türkiye'de Felsefe Eğitimi"ni bir "Tuba Ağacı" modellemesine gerek duyulmadan nasıl bütüncül bir şekilde ele alabiliriz? Büyürek ve birikerek gelen sorunları, bu sorunların yol açtığı/açacağı krizlere nasıl çözümler üretebilir, bu krizleri nasıl felsefe eğitiminin lehine fırsata çevirebiliriz? Bu çerçevede, bildirimde felsefe bölümlerinin genel felsefe eğitimine ne kadar nüfuz edebileceklerini aşağıda sunduğum konu başlıkları açısından tartışmak istiyorum: Üniversitelerin felsefe lisans ve lisansüstü programları felsefe eğitiminden beklediklerimizi karşılıyor mu? Türkiye'de felsefe kültürünün oluşmasında üniversitelerin ilgili programlarının rolü nedir? Felsefe eğitiminde ne gibi başarılarımız var? Sorunları, eğitim bilimsel ve ölçülebilir (Ölçme ve Değerlendirme bilimi açısından) olarak ortaya koymanın gereği; Bizlerin de içine katıldığımız felsefe etkinliği, iki bin beş yüz yıldan beri güncellenerek gelen ve özü/tözü/biçimi temelde aynı olan etkinliktir. Bir çatısı var. İnsana ve onun varoluşuna ilişkin sorular, farklı çağların ruhu içinde farklı yanıtlansa da çatı olduğu yerde duruyor. Bu sorunu aydınlatmaya yönelik pedagojik yöntem ve ilkeleri geliştirmek; Felsefe eğitiminin hem de Türkiye'de aynı zamanda felsefe kültürü oluşturmak misyonunu da taşıyan üniversite ölçekli felsefe eğitimi açısından kazançlarımız kadar hata, eksik ve hasarlarımız da ortaya konulması. Yani bir hasar tespiti ve onarım faaliyeti ile ilgili somut adımlar teklif edilmesi. Bu anlamda programların güncellenmesi ele alınması; Akademisyenlerin felsefi yeterlilikleri kadar, lisans ve lisans üstü öğrencinin felsefi liyakatinin ele alınması, felsefe eğitiminin somut başarılarının öğrenci yeterliliği ile paralelliğin vurgulanması; felsefe eğitimi yolu ile öğrencilerine geleceğe dair somut başarılar ve hedefler sunabilmesine dair teklifler; felsefe eğitiminin felsefenin eğitiminin içinde kalarak 2.500 yıllık felsefe eğitimi formatı içinde yeni pedagojik yaklaşımlar, enstrümantal öğeler katılarak zenginleştirme olanakları olabilir mi, tartışılması.

FELSEFE BÖLÜMLERİNİN YAPILANDIRILMASI ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

PROF. DR. IŞIL BAYAR BRAVO
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Felsefe, asıl olarak, insanın kendi ürünü olan, başka insanlarla birlikte ve başka insanlarla yaşamaya başladıktan sonra ürettiği, yarattığı, gerçekleştirdiği etkinlikler ve bunların ürünleri üzerine düşünmedir. Felsefe eğitimi de hem bu ürünler üzerine düşünüp görüşlerini ortaya koymuş olan filozofları öğretmeyi hem de öğrencilerin düşünce üretmesini sağlamayı amaç edinmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi felsefe bölümleri öğrencilere meslek edindirme bölümleri değildir. Bununla birlikte öğrencilerin herhangi bir meslek icra ederken mesleklerine önemli bir katkı sağlayıp fark yaratacak bir kabiliyet kazanmalarını sağlar. Bu kabiliyeti kazanmaları için bir yandan birbiriyle sıkı bağlantılı düşünme biçimlerini felsefe tarihi dersleri aracılığıyla öğrenmeleri elzemdir. Bunun yanında kendilerinin de bağlantılı düşünme biçimleri (yani akıl yürütmeler) üretmeleri konusunda ehil hâle gelmeleri amaçlanmalıdır. Bu amaca uygun olarak lisans düzeyinde sınıfın tüm öğrencilerinin her yıl farklı bir öğretim üyesinin dersinin içeriğine uygun makale yazması istenmelidir. Bu makalelerin öğretim üyesi tarafından okunması ve ardından her bir öğrenciye geri bildirimde bulunması ve geri bildirimlere uygun şekilde yeniden kaleme alınmasını istemelidir. Bunun yapılabilmesi için öğrencilere felsefi bir metnin yapısı, içeriği ve biçimi hakkında zorunlu bir ders açılması gerekir. Lisansüstü düzeyde makale metni yazmayla ilgili bu süreç her bir ders için talep edilebilir. Bu yolla felsefe bölümlerini bitiren öğrencilerin en azından metin yazabilme, belirli bir konuda kalem oynatabilme yeterliliği kazanarak mezun olmaları sağlanabilir. Felsefenin meslek edindirme bölümü olarak düşünülemediği yukarıda dile getirilmiştir. Akıl yürütme zincirini yansıtan kuramsal bir metin yazma becerisi, öğrencinin herhangi bir mesleği icra ederken oldukça işine yarayacaktır; örneğin bir kuruma rapor yazarken, bir reklam metni oluştururken, belirli verileri anlamlı bir bütün hâline getirip öngörülebilir bulunurken.

Felsefe bölümlerindeki derslerin adlarının ve içeriklerinin dünyayla ve bilimsel verilerle bağıni ve ilişkisini kuracak biçimde yeniden ele alınması, benzer ve birbirini sıkı gerektiren derslerin modül kategorileri altında toplanmasının gerekli olduğu kanaatindeyim. Öğrenci bu modüllerden hangisine yakın olduğunu düşünüyorsa, orada derinlemesine ilerlemesinin de önü açılır. Hatta o modülün öne çıkan filozoflarının düşüncelerine katkı yapmak, eksigini görmek ve göstermek konusunda zihni keskinleşir. İlerleme de bu yolla sağlanır. Buradan hareketle modüllerin gerektirdiği filozofları nesnel biçimde ele almak yerinde olacaktır. Ancak ülkemizdeki kimi felsefe bölümlerinde karşılaştığımız belirli bir ideolojiye yakın durduğu için, o ideolojiye hizmet eden ya da o ideolojiyi anlamayı kolaylaştıran filozoflar öne çıkarılmakta ve eğitimde neredeyse sadece onlara yer verilmektedir. Bu durum felsefenin bir ideolojinin, dünya görüşünün hizmetine koşulması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Nesnel biçimde felsefe tarihini bütüncül biçimde okumanın da önünü tıkayıp öznel bir etkinlik hâline getirmektedir. Bu, felsefenin doğasına aykırıdır. Felsefe belirli ideolojilerin altında yer almaz. Aksine ideolojilerin de neliği üzerine düşünen şemsiye görünümünde bir alandır.

BİR GELECEK TASARIMI: DİSİPLİN VE YÖNTEM OLARAK FELSEFENİN EĞİTİM-ÖĞRETİMDEKİ YERİ

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Sempozyumun açılış konuşmasında dile getirilecek düşünceler çerçevesi içinde çağdaş dünyada bir *disiplin* ve *yöntem* olarak felsefenin üniversite kurumu içinde nasıl ifadelendirilebileceği üzerinde durulacak; özellikle felsefî düşüncenin tabiattaki ve tarihteki olgu ve olayların bir tasviri olan bilimlerle ilişkisinin nasıl kurulacağı müzakere edilecektir. Dikkat çekilen temel özellikler göz önünde bulundurularak felsefî düşüncenin küresel ile yerel unsurlar arasındaki irtibatının mantığına işaret edilecek; bahusus düşüncenin derinliğini devşirdiği tarihî birikimle bağı tartışılacaktır. Tüm bu nazarî mülahazalar yurt içi ile yurt dışında edindiğimiz kişisel deneyimler çerçevesinde örneklerle somutlaştırılacaktır ve bazı tekliflerde bulunulacaktır.

SAVAŞ SONRASI TÜRKİYE'SİNDE SAVAŞ KARŞITI BİR İTALYAN AYDINININ DİLLE VE LATİNCE ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNE YENİ BİR BAKIŞ

DR. EKİN ÖYKEN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Ezio Bartalini (1884-1962) İtalya'nın 20. yüzyıl siyasi tarihinde önemli yeri olan bir siyasetçi, hukukçu ve yazardır. Faşizmin İtalya ve tüm Avrupa'da yükselişi sırasında sosyalist ve savaş karşıtı görüşleri nedeniyle vatani İtalya'yı terk etmek zorunda kalmış, sığınma talebi çeşitli Avrupa ülkeleri tarafından reddedilince, emperyalist güçlere karşı kazanılan taze zaferin cumhuriyetle taçlandırıldığı Türkiye'ye gelmek istemiş ve 1927'de İstanbul vilayetine yaptığı başvuru, siyasetle aktif olarak uğraşmaması kaydıyla kabul edilince yaklaşık 20 yıl yaşayacağı Türkiye'ye yerleşerek, İstanbul Üniversite'sinde Latince ve İtalyanca dersleri vermiş ve bu kentte varlığını yüzyıllardır sürdüren İtalyan azınlık kültürünün 20. yüzyılın ikinci çeyreğindeki önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Bu sunumda Bartalini'nin, 1935'te İstanbul Üniversitesi tarafından yayımlanan giriş niteliğindeki Latince morfolojisi (*Latince Dersleri*) kitabına yazdığı önsöz ve aynı yıl *Revue des études latines* dergisinde yayımlanan, Türkiye'deki, daha doğrusu İstanbul Üniversite'sindeki Latince öğretimiyle ilgili gözlemlerini aktardığı kısa yazısı ve ayrıca Azra Erhat'ın 1940 tarihinde yayımlanan "Latince İlk Edebi Eser Bir Tercümedir" başlıklı kısa ama kanımca çağının çok ötesinde olan yazısı çerçevesinde Cumhuriyetimizin ilk döneminde Latinceye, Latin edebiyatına ve genel anlamda klasik kültüre ilişkin yaklaşımların bazı önemli noktalarına ve özellikle günümüze ışık tutan yönlerine değinilecektir.

ECQUID FORTE ROMA NOVI? – ESKİ YUNANCA VE LATİNCE FELSEFİ METİNLERİN ÇEVİRİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

**DOÇ. DR. EYÜP ÇORAKLI
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ**

Roma, İÖ 2. yüzyılda nihai anlamda tüm Yunanistan'ı egemenliği altına aldığı andan itibaren, onun ortaya koyduğu felsefi, edebi ve kültürel mirasla zihnini yoğurmaya ve o mirası kendi öz düşünce ve kültür dünyasında yeniden inşa etmeye çalışır. Bu inşa sürecinin en önemli aracı, İÖ 3. yüzyılda Livius Andronicus'un Homeros destanlarını Latinceye aktarmasıyla başlayan ve ardından felsefi metinlerin ve terminolojinin Latinceye aktarılmasıyla devam eden çeviri hareketidir. Yunan Felsefesinin kendisiyle doğrudan doğruya muhatap olma şansına sahip olan başka bir kültür dilinde yeniden inşa serüvenini olanca netliğiyle ortaya koyan bu süreç, sonraki devirler boyunca gerçekleşecek felsefi aktarım, terimleştirme ve çevirme çabalarının da mihenk taşı olur. Bu bildiride, söz konusu süreç göz önünde bulundurularak, Eski Yunanca ve Latince felsefi metinlerin çevirilerinde gözlemlenen metodolojik problemler üzerinde durulacak, Eski Yunanca ve Latince felsefi metinlerin ve terminolojinin aktarımına ilişkin bir değerlendirme ortaya konacaktır.

FELSEFE TERCÜMELERİNDE DİL-DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ

DOÇ. DR. CAHİD ŞENEL
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Bu tebliğde felsefe metnlerinin diğer bir dile aktarılırken yaşanan tecrübe farklılıkları üzerinden mütercim-filozof/felsefeci ilişkileri ele alınacaktır. Esas dil ile hedef dil arasındaki geçişlerin felsefe birikimi olmaksızın ya da olarak nasıl sağlandığı, felsefe tarihinde tercüme yoğunlaştığı dönemlerdeki örnekler üzerinden tartışılacaktır. Felsefe tarihinin çeşitli dönemlerinde Grekçeden Arapçaya, Arapçadan Latinceye ve Latineden Arapçaya yapılan tercüme sırasında tespit edilen örnekler ile başarılı, kalıcı kavram tercihlerinin yanı sıra tek düze ve derinlikten uzak karşılıkların da belirlendiği, anlam katmanlarının yeterince sağlanmadığı ya da çok başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği ortaya konacak, sonuç olarak başarılı mütercimin tercüme edilen konuyu iyi kavramış olması gerektiği, ihtiyaç hâlinde yeni kavram üretmek durumunda olduğu, kimi zaman esas dildeki imkânları başarıyla kullandığı, kimi zaman da abartılı/zorlamalı tercihler ile felsefe ıstılahına kalıcı bir kavram üretemediği görülmektedir. Bu tebliğin nihai amacı ise bütün bu tecrübeden istifadeyle bu konuda birtakım ilkeleri belirlemeye çalışarak felsefi meseleleri yazmanın ya da tercüme etmenin Türkçedeki imkân dairesinin sınırlarını genişletmeye küçük de olsa bir katkı sunmak olacaktır.

LATİNCE ÖĞRENİMİ VE FELSEFE ÜZERİNE BİR DENEME

DR. PELİN ERÇELİK
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de Latince bir ders olarak 2. Darülfünun döneminde (1870-73) okutulmaya başlanmışsa da bir kürsü olarak kurulması (Eski Yunan Dili ve Edebiyatıyla beraber) Üniversite Reformu'yla olur. Başlangıçta genelde yurt dışından getirilen hocalar tarafından verilen ve zamanla onların yetiştirdiği hocalara teslim edilen Latince eğitiminin gerekliliği alışkanlık ve ihtiyaçların hızla değiştiği günümüzde Batı'da bile tartışma konusudur. Ülkemizde bu dile duyulan ilgi, geçmiş dönemlere oranla artmaya devam ederken biz bu sunumumuzda bu eğitimin niteliğine, yani genel olarak hangi konuları kapsadığına ve hem öğrenci hem de öğretim üyeleri nezdinde yaşanan zorluklara değinmeyi, ardından filolojideki dersler ile Felsefe bölümlerinde verilen dersler arasında bir kıyaslama yapmayı amaçlamaktayız.

Başta Batı olmak üzere diğer ülkelerdeki öğrencilerin Latince öğrenirken sahip oldukları avantaj ve dezavantajların neler olduğu, eğitim sistemimizin bu avantaj veya dezavantajları yaratmadaki rolü, öğrenci veya öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve donanımın yeterliliği, teknolojinin bu dilin öğrenilmesine ne tür katkılar sunabileceği gibi, Latince öğrenimiyle ilgili olarak üzerine düşünülmesi gereken sorulara doğrudan, net cevaplar vermek elbette böyle bir sunumun sınırlarını aşar. Bizim amacımız tecrübelerimiz ışığında bir nebze de olsa katkı sağlamak ve başka sorular üzerine düşündürmek. Örneğin, Latinceye bir terminoloji için ihtiyaç duyan tıp, biyoloji, hukuk gibi alanlardan farklı olarak Felsefe disiplini içinde Latincenin yeri nedir, hangi amaçla öğrenilir, yapılacak çalışmalar ve metin okumaları için dışarıdan alınacak dersler yeterli midir değil midir, gibi. Böylece Latince öğretimindeki genel sorulara ışık tutmanın yanında özel olarak Felsefe öğretiminde Latincenin yerine dair düşünülmesini de amaçlamaktayız.

ÇOCUKLARLA FELSEFE OTURUMLARINDA SORUŞTURMA – DİYALOG DEĞERLENDİRME

PROF. DR. KURTUL GÜLENC
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

Felsefi sorgulamanın/soruşturmanın iki önemli bileşeni vardır: eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme. Sorgulama/soruşturma sırasında eleştirel ve yaratıcı düşünme araçlarının kullanım düzeyi, ilgili etkinliğin niteliği ve derinliğine ilişkin de önemli ipuçları sunmaktadır. Sorgulama/soruşturma bağlamında öne çıkan iki unsur daha vardır: dayanışma ve tekillik. Bu unsurlar katılımcıların birbirleriyle ve kendileriyle kurdukları ilişkiye dair belirlemelerdir. Katılımcılar birbirlerine düşmanca yaklaşmak yerine, birbirlerini anlamaya yönelik bir eğilim sergileyerek iş birliğine dayalı bir pratik inşa ederler. Söz konusu pratik kolektif olduğu kadar da tekildir. Bireyin kendi kişiliğine yönelik imaları içinde barındırarak yeni bir *ethos* kurmasına zemin hazırlar. Bu çerçevede sorgulamayı/soruşturmayı yürüten kolaylaştırıcının değerlendirilmesinde bu maddelere yönelik bir forma ve içeriğe sahip olmasında fayda vardır. Başka bir ifadeyle değerlendirme düşünme araçlarının kullanımı bağlamında soruşturmanın derinliğine ve katılımcıların kolektif ve tekil düzeyde açığa çıkan dönüşümüne yönelik olmalıdır. Peki değerlendirme sürecinin refleksiyona tabi olacak özneleri kimdir/kimlerdir? Bu çerçevede değerlendirmenin öznel ayağı iki kategoriye ayrılabilir: (i) kolaylaştırıcının kendisine yönelik değerlendirmesi, (ii) kolaylaştırıcının katılımcılara yönelik değerlendirmesi. Bu bağlamda çalışmada bu değerlendirmenin formel ve içerik ayakları olmak üzere iki temel dayanak noktasına yönelik sorular üzerine tartışılacak ve bu sorular eşliğinde gerçekleştirilen değerlendirmenin çocuklarla felsefe etkinliklerinde kullanılan farklı modellere göre nasıl şekillenebileceğine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

SOKRATES, ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE VE BİZ EĞİTİMCİLER

MERYEM AFACAN YETEV OKULLARI ÇİF VE FELSEFE KOORDİNATÖRÜ

Felsefe (philosophia) bilgiyi, bilgeliği sevmek demektir. Bu sözcüğü ilk kullananlar Pisagor ve öğrencileri oldular. Bilgi ve bilgeliği sevmek... Antikçağ filozofları kendilerini; 'Hayatın anlamı nedir?' tarzındaki 'derin sorulara' adanmışlardı. Sokrates'in 'Sorgulanmamış yaşam yaşamaya değmez' sözü yüzyıllardır muhataplarına ayna vazifesi görmektedir. Delphi Tapınağından günümüze ulaşan "Kendini Bil!" sözü de hâlâ insanoğlunun aforizmalarından biridir.

Tüm bunlarla birlikte, günümüz dünyası için hızlı bir değişim ve dönüşümden söz edebiliriz. Bu değişim içerisinde eğitim dünyası da kendi payına düşeni almaktadır. Felsefenin 'derin soruları' ve eğitimle geçen yıllar içerisinde, 'İnsanın özgür ve özgün düşünebilmesi mümkün müdür', 'felsefenin ve öğretmenin eğitimdeki rolü nedir?' gibi sorular beni 'Çocuklar İçin Felsefe' yöntemiyle karşılaştırdı. Yöntem hem öğretmene hem de öğrenciye alan açmaktaydı. Tıpkı yüzyıllar önce Sokrates'in yaptığı gibi...

Yöntemi araştırırken Türkiye'de bu işin temelini atanlardan biri olan Nuran Direk hocanın şu sözüyle karşılaştım: Eğitimcinin görevi, yetişme sürecindeki insanı eğip bükmek değil, bir insana kendini yetiştirmesi için gerekli koşulları ve ortamı sağlayarak onun kendini geliştirmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

Kolaylaştırıcı bir rol oynamak... 'Peki, biz eğitimciler buna hazır mıyız' ve 'felsefeciler olarak buna ne türden bir katkımız olur?' soruları da beraberinde geldi. Tüm okumalarım, araştırmalarım ve aldığım eğitimlerle birlikte çalışmış olduğum kurum için Çocuklar İçin Felsefe programı hazırlayıp modüller oluşturdum.

Yöntemin soru soran, doğru bağlantılar yapan, sorgulayan, eleştirel bir bakış sergileyen, yaratıcı, derin düşünebilen, dili doğru kullanan, estetik, etik ve varlık açısından bir bilinç kazanmış, mizah duygusu gelişmiş, düşünme üzerine düşünebilen öğrenciler yetiştirmek için alan açtığını gördüm. Öğrencilerle yapmış olduğum çalışmalarla da 'öğrencilerin buna dünden hazır olduğuna' şahit oldum.

Peki biz eğitimciler 'bu yönetime ne kadar hazırız' ve 'bunu ne kadar uygulayabiliriz?'

NASIL İYİ SORU SORARIZ? ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE YÖNTEMİNİN BİR KAZANIMI

DR. ÖZGE ÖZDEMİR

Platon'un Menon diyalogunda Sokrates şöyle bir paradokstan bahseder (80e): "İnsan ne bildiği bir şeyi arayabilir, çünkü bildiği bir şeyi bu şekilde aramasına gerek yoktur; ne de bilinmeyen arayabilir, çünkü arayacağı şeyi bilmez." (Platon, Menon, 43). Sokrates bu paradokstan hareketle öğrenme teorisini anlatır. Biz bu paradoksu "soru sorma paradoksu" olarak da okuyabiliriz: "Bir şeyi sorabiliyorsak onu biliyoruzdur, o zaman sormamıza gerek yoktur. Hiç bilmiyorsak soramayız, çünkü ne soracağımızı bilmeyiz." Bu paradoksu aşmanın yolu, soru sormaya hiçbir zaman sıfır noktadan başlamadığımızı kabul etmektir. Biz her zaman belli bir biliş noktasından soru soruyoruz. Bununla birlikte, kimi zaman sorularımızın altında ikincil gündemlerimiz olabiliyor. Mesela, istedik cevabı almak, konuşmayı belli bir yöne çekmek, bir soruyu herkes soruyor diye sormak, çok sayıda soru sormak gerektiğini düşünmek gibi motivlerle soru sorabiliyoruz. O yüzden öncelikle sorumuzun farkında olmamız ve mümkün olduğunca gizli gündemlerimizden azade ve soruşturmaya açık bir soru sorup sormadığımızı bilmemiz gerekir. Çocuklar İçin Felsefe yöntemi, düşünmek, tartışmak ve cevap aramak kadar iyi soru sormayı da hedefleyen ve öğreten bir yöntemdir. Bu konuşmada, Çocuklar İçin Felsefe yönteminin iyi soru sorma becerisi kazanımı örnekler eşliğinde anlatılacaktır.

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE PRATIĞI BAĞLAMINDA FELSEFİ SORUŞTURMANIN İMKÂNI

DR. ÖĞRENCİSİ SÜMEYYE SEL ODABAŞ
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

“Çocuklar için Felsefe (P4C)” pratiği dünya üzerinde okulların eğitim paradigmalarına alternatif olacak şekilde konumlanmaktadır. P4C pedagojisi çocukların, argümanlar geliştirme, geliştirilen argümanları eleştirme ve analiz etme suretiyle akıl yürütme becerilerini geliştirerek onları aynı dünyayı paylaştığı *başkalarına* dair duyarlı olmaya teşvik etmektedir. Felsefe pratiği bu anlamda düşünmeye, kavramsallaştırmalar yapmaya, neden sonuç zincirlerini takip etmeye, çocukların kendi sorularını bulmaya iyi yurttaşlar olmaları anlamında hizmet etmektedir.

Bu çalışma kapsamında Thierry Dedieu'nun *Yakouba* eserinin sesli kitap versiyonu (yaklaşık 3 dk) ve *Nobody is Normal* kısa filmi (yaklaşık 3 dk) sempozyum katılımcılarına izlettirilmesi akabinde, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Felsefe Tarihi ve Sistemik Felsefe Programında hazırlanan doktora tezinin Pratik Soruşturmasındaki veriler ışığında çocukların akıl yürütmeleri paralel olarak takip edilecektir. Bu kapsamda, İBB Şehit Savcı Selim Kiraz İlkokulu 4 B sınıfı öğrencileriyle *Yakouba* kitabı ve *Nobody is Normal* kısa filmi üzerinden gerçekleştirilen felsefe atölyelerine yoğunlaşarak öğrencilerin kendi soruları, bu sorulara cevapları, akıl yürütmeleri ve birbirlerinin cevaplarına dair analizleri sunulacaktır. Bu anlamda öğrencilerin argümanlarından itibaren başlatılan felsefi bir tartışma modeli ve düşünce haritası sunulacak olup felsefe eğitiminin çocuklara aktarılmasına yönelik felsefe yapmanın kavramsallaştırma, argümanlar üretme ve kendi sorularını bulmaya yönelik imkânına değinilecektir.

Söz konusu imkâna dair derinleşme neticesinde alternatif bir felsefe eğitimi ortaya konulacak olup P4C pedagojisindeki farklı yaklaşımlara değinilecek bu çalışmada üç yaklaşımın altı çizilecektir. Bunlardan birincisine göre kavramsal düşünmenin ön plana çıkması söz konusudur. Şöyle ki bir kavram temele alınarak çocukların akıl yürütmelerinden ortaya çıkan diğer kavramların analizine

yoğunlaşmaktadır. Örneğin *Yakouba* eserinden itibaren ön plana çıkan vicdan, acıma, merhamet gibi kavramlar üzerine yoğunlaşılabilirdiği gibi cesaret kavramı temele alınarak tek tek vicdanın, acımanın, merhamet etmenin cesaretle ilişkisi üzerinden kavramsal bir çalışma yapılabilir. İkinci yaklaşım olarak, katılımcıların üzerinde anlamadıkları noktalardan başlatılan bir felsefi soruşturma yapılmaktadır. Örneğin *Nobody is Normal* kısa filminden itibaren başlatılan soruşturmada farklılıkları gizleme ve farklılıkları gizlememe üzerine olan argümanlar karşı karşıya getirilmektedir. Bununla birlikte üçüncü bir yaklaşım olarak katılımcıları somut durum analizlerine davet eden bir yaklaşımın izi sürülebilir. Bu çerçevede katılımcılardan kitaptaki veya kısa filmdeki karakterin yerinde olma durumunu analiz etmeleri istenmektedir.

TÜRKİYE'DE FRANSIZ FELSEFESİ

**PROF. DR. ZEYNEP DİREK
KOÇ ÜNİVERSİTESİ**

Fransız felsefesi ülkemizde 19.yüzyıldan itibaren ilgi çekmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında, Fransa ile entelektüel ilişkinin belirleyici olduğunu, pek çok Türk aydınının Fransa'ya gittiğinin, Aydınlanma düşünürlerinin beğenilerek okunduğunu biliyoruz. Bu özellikle, Osmanlı İmparatorluğu'nda siyasi ve kültürel reformlar yaparak İmparatorluğu yıkılıştan kurtarmak isteyen Jön Türkler için geçerlidir. Cumhuriyet'ten sonra Bergson felsefesi etkili olmuştur. 1930'larda Bergson'un tüm eserleri çevrilmişti. 1950lerden itibaren Sartre felsefesinin etkisi hissedilir ve varoluşçuluk rüzgârı 1980lere dek eser. Türkiye'de sağ ve sol varoluşçuluk akımları bulunur. 2000li yıllarda Çağdaş Fransız felsefesi ülkemize akademik çalışmalar kanalıyla girer. Galatasaray Üniversitesi'nin Fransızca eğitiminin bunda çok etkisi olmuştur. Emmanuel Levinas, Maurice Merleau-Ponty, Jacques Lacan, Jacques Derrida, Jean-Paul Sartre'tan yapılan çeviriler ve şerh niteliğinde eserler anılabilecek önemli katkılardır.

THE ROLE OF GERMAN PHILOSOPHERS IN THE DEVELOPMENT OF THE STUDY OF PHILOSOPHY IN TÜRKİYE AND THEIR LEGACY

PROF. DR. MANUEL KNOLL
TÜRK- ALMAN ÜNİVERSİTESİ

During World War I, Türkiye and Germany had a close military alliance. From that time until the 1950s, philosophy at Turkish Universities developed in constant academic exchange with German scholars. During the modernization process of the Turkish Republic, French scholarship, associated with the Ottoman Empire, faded into the background. The development of a secular philosophy at Turkish Universities was boosted after 1933 through exiled German philosophers. German scholars also played an important role in the foundation of İstanbul University in 1933. This initiative was an important part of Atatürk's university reform, which was a central element of his cultural policy. The language gap was bridged by young Turkish scholars who had studied in Germany, funded by the Turkish government. The dominant current was philosophy of science and in particular logical positivism / empiricism represented by exiled professor Hans Reichenbach who was given a chair at İstanbul University. Later, philosophical anthropology also assumed an important role at Turkish Universities, which it maintained for several decades. In the 1930s, philosopher Ernst von Aster, anthropologist Helmuth Plessner, and cultural scientist and philologist Erich Auerbach emigrated to Türkiye for a period of time. In 1943, classical philologist and expert on ancient Greek philosophy Walther Kranz became a professor at İstanbul University where he remained until 1950. In the 1950s, several German philosophers and philosophical anthropologists stayed at Turkish Universities for a few semesters: Hans Freyer, Arnold Gehlen, Heinz Heimsoeth, Joachim Ritter, and Erich Rothacker. However, in the 1960s the German influence in Türkiye faded into the background, being overtaken by the Anglo-American tradition. After the EU-Bologna Reform in 1999, this tradition with its BA and MA programs also rose to dominance in Europe. Germany had to abandon its traditional "Magister" degree. The talk argues that this change was a considerable mistake, in particular for the study of philosophy, and proposes to introduce "Magister" programs in philosophy in Türkiye.

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDEKİ FELSEFE EĞİTİMİNDE AMERİKAN EKOLÜNÜN ETKİSİ

DOÇ. DR. BARIŞ PARKAN
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Felsefede Amerikan ekolünün Türk üniversitelerdeki felsefe eğitimine etkisinin ele alındığı bu sunum, yazarın öznel deneyimlerinin, eğitim felsefesi ve tarih alanında yapılan bir literatür taraması ışığında yorumlanmasına dayanmaktadır.

Bilindiği gibi, 1930'larda Atatürk birçok uzmanı Batı'daki eğitim sistemini incelemeleri için yurtdışına göndermiştir. Sadi İrmak'a yazdığı telgraftaki "*Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum; alevler olarak geri dönmelisiniz*" cümlesinden de anlaşıldığı gibi, Atatürk'ün bu projesinin ardındaki vizyon, çağımızın en önemli demografik süreçlerinden biri olan beyin göçünün tersi olarak anlaşılmalıdır. Öte yandan "otoetnografik" olarak nitelendirilebilecek olan bu çalışmada elde edilen ilk çarpıcı saptama, yazarın Türkiye'ye geri dönmesinde, idealizm ve vatanseverliği de içeren çok çeşitli öznel etmenlerin yanı sıra, yadsınamayacak olan nesnel ve belirleyici bir etmenin, Amerika'da 11 Eylül 2001'de İkiz Kuleler'e yapılan saldırılar olduğudur. Bu saptamanın altını çizmekteki amaç, Amerika ve Türkiye arasında gerçekleşen düşünsel ve kültürel alışverişin arkasında yatan küresel, ekonomik ve politik süreçlerin, sadece bireysel yaşamlarımız üzerinde değil, akademik dünya üzerinde de keskin bir belirleyiciliği olduğunu hatırlatmaktır.

Yine bilindiği gibi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Atatürk "Türkiye'deki eğitim sistemini inceleyip modernleşmesi için uygun tavsiyelerde bulunmak üzere yabancı eğitim uzmanı ve bilim insanları" nı da ülkemize davet etmiştir. "Amerikalı filozof, toplum bilimci ve eğitimci John Dewey, ilk davet edilen uzmanlardan biridir" (Bozkurt, 2023). Dewey'nin eğitim felsefesi, Köy Enstitüleri'nde olduğu gibi, Amerikan üniversitelerinde de önemli, yol gösterici bir işleve sahip olduğu için, bu sunumda Dewey'nin eğitim felsefesinin ana hatlarının altı çizilecektir. Dewey, geleneksel, muhafazakâr eğitim anlayışına karşı, yaparak öğrenmeyi ve demokrasiyi savunur. Felsefe özelinde, bu pragmatist eğitim anlayışı, felsefi konuların tartışılarak öğretilmesine ve öğrencinin kendini demokratik bir ortamda

ifade etme özgürlüğünü deneyimlemesinin sağlanmasına dayanır. Sunumumda bu eğitim anlayışının Türkiye'de uygulanışında, rol modelliği, kültürel çeşitlilik, öğrencilerin öğretim üyesinden ve mezun olduktan sonra karşılaşacakları hayattan beklentileri, otoriteyle ilişkilenişleri gibi açılardan ne gibi olumlu, olumsuz ve karışık sonuçları olabildiğini ele almaya çalışacağım.

Müfredatın sosyal ve ekonomik gerçeklerle uyumlu olmasını gerektirmesi Amerikan modelindeki demokratik, ilerici, pragmatik eğitim anlayışının sıklıkla eleştirilere de tabi olan bir yönüdür. Bizler Amerika'da eğitim gördüğümüz süre boyunca, ama özellikle de 11 Eylül sonrasında, bu pragmatik uyum sağlama gerekliliğini net bir şekilde hissettik. Amerika'da felsefe eğitimi görmenin, asla pratik gerçeklerden kopmamıza vesile olamayacağının, aldığımız eğitimi bu şekilde anlamlandırmamız ve işlevsel kılmamız gerektiğinin her zaman bilincinde tutulduk. Nitekim Amerikan modelde felsefe eğitiminin ilk yıllarında müfredatın temel taşlarından biri Uygulamalı Etik dersleridir. İlerleyen yıllarda bu alan, iş etiği, yapay zekâ etiği gibi daha uzmanlaşmış bir konuya evrilir ve Kıta Felsefesi'nden ziyade dil felsefesi ve mantık ile desteklenir.

TÜRKİYE'DE İSLAM FELSEFESİ ÇALIŞMALARI LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İSTATİSTİKİ VERİLER ÜZERİNDEN TAHLİLİ

ARŞ. GÖR. SALİH DOĞU
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
&
PROF. DR. MUSTAKİM ARICI
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışma, Türkiye'deki İlahiyat fakültelerinde, Türk-İslam Düşünce Tarihi ve Felsefe Tarihi Ana Bilim dallarında İslam Felsefesi alanında yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinin istatistiğini sunarak alandaki genel yönelimi konuları bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sınırlarını belirlemek için alanda yapılan çalışmalara dair bir başlangıç ve bitiş tarihi belirlemek gerekmiştir. İlahiyat Fakülteleri, 5424 sayılı kanunla 21 Kasım 1949'da Ankara Üniversitesi'ne bağlı şekilde açılmıştır. Bu sebeple çalışmamız İlahiyat Fakülteleri için, söz konusu tarihten, 31 Ağustos 2023'a kadar İslam felsefesi alanında yazılmış Yüksek Lisans ve Doktora tezlerini kapsamına almıştır. İslam Felsefesi alanındaki Yüksek Lisans ve Doktora tezlerini sadece İlahiyat fakülteleriyle sınırlandırmak çalışmanın kapsamını daraltacağından Türk-İslam Düşüncesi ve Felsefe Tarihi bölümlerinde yazılmış tezler de çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. Türk-İslam Düşüncesi Ana Bilim dalının tarihini, Dârülfünûn'da İzmirli İsmail Hakkı (1868-1946) tarafından verilen "İslam Felsefesi Tarihi" derslerine ve Babanzâde Ahmed Naim'in (1873-1934), İslam Düşünce Tarihi ile ilgili derslerine kadar geri götürmek mümkün olsa da kuruluş tarihi, Nihat Keklik'in gayretleriyle İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü bünyesinde 30 Eylül 1971'de kurulan Türk-İslam Düşüncesi Tarihi Kürsüsü ile başlamıştır. Ulusal Tez Merkezi veri tabanı, İSAM Tezler Kataloğu veri tabanı, üniversitelerin e-arşiv veri tabanları ve kütüphanelerde bulunan tez katalogları çalışmamızın kaynakları arasında yer almıştır. Çalışmada 1416 sayılı kanunla MEB bursiyerlerinin yurtdışında yazdığı tezler, yayınlanmış doktora tezlerinin ve doktoradan mezun olduktan sonra akademide çalışmaya başlamış kişilerin de istatistiği yer almıştır. Literatürdeki benzer gayretlerin de bir değerlendirmesi yapılmıştır. Buna dayanarak yöntemler arası mukayeseden elde edilen sonuçların çıktısında bir kesinlik oluşması amaçlanmıştır. Tezlerin istatistiği, konuları bakımından, danışmanları bakımından ve üniversiteler bakımından sunulmuştur. Bu sayede geçmiş ve gelecek arasındaki bağın daha sistematik bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir. Çalışma, Türkiye'deki İslam Felsefesi alanında verilen tez konularının gelecek perspektifinin programlanmasında bir kılavuz görevi görmeyi amaçlamıştır. Çalışmada tezlerin belirli üniversiteler ve belirli konular etrafında ağırlık kazandığı tespit edilmiştir.

TÜRKİYE'DE FELSEFE ANABİLİM DALINDA YAZILMIŞ ESTETİK/SANAT FELSEFESİ KONULU TEZLERİN (1923-2022) İSTATİSTİKİ ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. ÖMÜR KARSLI
VAN YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ

Bu bildiriye amacımız, Türkiye'de felsefe anabilim dalında, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana yazılmış estetik/sanat felsefesi konulu tezlerin istatistiksel analizini yapmak ve bu analizler üzerinden değerlendirmelerde bulunmaktır. Daha önce Batı felsefesi, İslam ahlak felsefesi, İslam düşüncesi, din felsefesi ve müzik felsefesi alanlarında yazılmış tezler üzerine incelemeler kaleme alınmış olmasına karşın, estetik/sanat felsefesi konulu tezleri ele alan bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmada felsefe ve din bilimleri, güzel sanatlar, felsefe ve toplumsal düşünce anabilim dalları dışarıda tutularak, yalnızca felsefe anabilim dalında yazılmış tezlere odaklanılarak, araştırmanın örneklemini belirlenmiştir. Araştırmanın sınırları ise araştırmacının sanat felsefesi kavrayışı ekseninde biçimlenmiştir. Yapılan incelemede yüksek lisans ve doktora olmak üzere toplam 268 teze denk gelmektedir. YÖK'ün tez kataloğundan ve düşünürlerimizin biyografilerinden yola çıkarak elde edilen bu sayı, güncelleme çalışmalarının devam etmesi ve eski tarihli tezlerin verilerinin eksikliği nedeniyle değişmeye açıktır. Araştırma ilk sanat felsefesi tezi olan 1969 tarihli Necla Arat'ın doktora tezi ile başlamaktadır. Tez verileri SPSS istatistiksel analiz programıyla işlenecektir. Tezler sıralanan sorulara cevaben kategorize edilerek istatistiksel sonuçlara ulaşılabilecektir: Tezlerin yıllara göre dağılımı ne göstermektedir? Estetik/sanat felsefesi alanında üretilen tezlerin kaçısı yüksek lisans, kaçısı doktora tezidir? Estetik/sanat felsefesi tezlerinin yapıldığı üniversitelerin oransal katkısı nedir? Söz konusu tezlerin filozof odaklı ve konu odaklı dağılımı nedir? Filozof odaklı tezlerde çalışılan düşünürlerin oranları nelerdir? Batı sanat felsefesi, İslam sanat felsefesi ve doğu toplumlarının sanat felsefeleri üzerine çalışmaların istatistiği nedir? Batı düşünürleri ile Türk düşünürleri temelinde hazırlanan çalışmaların birbirine göre oranı nedir? Sanat felsefesinin alt alanlarına dair (edebiyat felsefesi, müzik felsefesi, mimarlık felsefesi vb.) tez dağılımı nasıl şekillenmiştir? Yüksek lisans ile doktoranın aynı konu alanında devamlılığının oranı nedir? Tezlerin başlıklarından, konularından ve özetlerinden hareketle, sıraladığımız sorulara karşılık olarak hazırlanacak istatistik veriler üzerinden, sanat felsefesi alanında yeni tez yazacak araştırmacılara incelemek için ihtiyaç duydukları tez literatürü ortaya konmuş olacak ve ülkemizde estetik/sanat felsefesi konularında hangi konular-isimler üzerinde yoğunlaşma olduğu nedenleriyle değerlendirilerek, yeni araştırmacılara çalışacakları konularda rehberlik edecek boşluklara ve kör noktalara işaret edilecektir.

TÜRKİYE'DE FELSEFE BÖLÜMLERİNDE KADIN ÇALIŞMALARI KONUSUNDA ÜRETİLEN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

DR. ÖĞRENCİSİ İCLAL BAĞCI
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Felsefi bir metin, ele alınan meseleyi düşüncede kavrama çabasının somut bir göstergesidir. Bu fikirden hareketle, bu bildiriye söz konusu çabanın “kadın çalışmaları” noktasında ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye’deki felsefe bölümlerinde üretilen yüksek lisans ve doktora tezleri “toplumsal cinsiyet, feminist teori, kadının özneleşme süreci, cinsel farklılık” ve daha pek çok hususta bize neler söylemektedir? Peşine düştüğümüz bu soruyu iki aşamada tartışmak konunun mahiyetine hem genişlik kazandırmakta hem de onu daha belirgin hâle getirmektedir: (i) Metinleri “yazar, tez danışmanı, tezin türü, yazıldığı yıl ve üretildiği üniversite” noktasında saptamak ve akabinde ortaya çıkan malzemeyi (ii) “kavram, problem ve düşünür” kategorileri üzerinden detaylı bir biçimde incelemek. Bu aşamalar öncelikle Yükseköğretim Kurulu’nun Ulusal Tez Merkezi veri tabanında mevcut olan tezlerin, “kadın” terimi başta olmak üzere birçok anahtar kelime üzerinden taramasını yapmayı gerektirir. Oluşan literatürü tahlil etmek için sorulması gereken sorular şunlardır: Türkiye’de felsefe bölümlerinde kadın çalışmaları yapan araştırmacıları cinsiyet nazarından değerlendirdiğimizde kadın araştırmacıların nicel olarak fazla olduğu söylenebilir mi? Yahut erkek araştırmacıların da bu meselelere karşı ilgili ve duyarlı olduğu anlaşılabilir mi? Benzer şekilde tez danışmaları daha çok kadın hocalardan mı yoksa erkek hocalardan mı oluşmaktadır? Bu nokta felsefe bölümlerindeki kadın akademisyenlerin azlığı veya çokluğu konusunda bizlere ipucu verebilir mi? Toplumsal cinsiyet çalışmaları konusunda hangi üniversiteler ön plâna çıkmaktadır? Yüksek lisans düzeyinde yapılan çalışmalar doktora seviyesine taşınmakta mı? Bu alandaki çalışmaların son yıllarda belirgin bir şekilde artmasının sebepleri nelerdir? Yazılan tezler bir düşünürün fikirlerine odaklanarak mı ya da belirli bir kavram analizi

etrafında mı şekillenmektedir? Yoksa özel alan, kamusal alan, biyolojik cinsiyet farklılığı, toplumsal cinsiyet inşası gibi spesifik problemler ekseninde mi yazılmaktadır? Tezleri bu şekilde belli başlı kategoriler çerçevesinde sınıflandırmak mümkün mü? Sayısını çoğaltabileceğimiz bu soruları tartışmak şüphesiz ki hem felsefe bölümlerindeki kadın çalışmalarına yönelik sistemli bir bilgi birikiminin oluşmasına hem de ileriye dönük daha nice çalışmanın üretilmesine katkı sağlayacaktır.

Tespit edilen 14 doktora ve 90 yüksek lisans tezinde toplumsal cinsiyet çalışmalarına yönelik teorileri başlatan ya da fikirleriyle onlara zemin hazırlayan Simone de Beauvoir, Judith Butler, Julia Kristeva gibi mühim düşünürlerin öne çıktığı; kendilik, varoluşçuluk, özne, öteki, kimlik, başka vb. terimlerin merkezinde tartışmaların yürütüldüğü; eşitlik, kadın olmak, aile kurumu, annelik gibi konuların feminist teorilere atıfla tartışıldığı görülmektedir. Böylesine bir tablonun ortaya çıkması aynı zamanda hangi kavramların, düşünürlerin ve problemlerin şimdiye kadar çalışılmadığı ama muhakkak incelenmesi gerektiğine yönelik de fikir vermektedir. Dolayısıyla kadın çalışmaları alanında felsefe bölümlerinin yeni sorular ve terimler çerçevesinde katkısına ihtiyaç duyulduğu rahatlıkla söylenebilir.

FELSEFE BÖLÜMLERİNDE LİSANS DÜZEYİNDE YAPILAN TEZLERE DAİR BİR DEĞERLENDİRME (LİSANS TEZLERİ /BİTİRME ÇALIŞMALARI)

LİSANS ÖĞRENCİSİ TUFAN ÖZHAN
&
LİSANS ÖĞRENCİSİ ECE NUR KUŞ
&
LİSANS ÖĞRENCİSİ ESMANUR İMAMOĞLU,
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Yükseköğrenim düzeyi denildiğinde ilk basamak lisans evresidir. Her ne kadar yaşı ve sınav sisteminin ölçüm kriterleri gereği öğrencilerin lisans düzeyinde eğitim almaları ve eğitim alacakları bölümler birçok bilinç dışı parametreye bağlı olsa da meslek ya da akademik alanın tanışıklığı ve özümsemesi lisans evresinde başlar ve bu eğitimin çıktıları genel olarak ortalama dört yıllık bir eğitimin sonunda yazılan bitirme çalışmaları, lisans tezleri ile ortaya konur. Akademik kariyer yönelimlerini yüksek lisans ve özellikle doktora programlarının belirlediği ortamda lisans tezlerinin ne derece belirleyici olduğu, gerçekten ileri basamaklar için atılan temel bir ilk adım olup olmadığı bu makalenin / bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Ülkemiz genelinde devlet üniversitelerinde felsefe bölümlerinin müfredatları gözden geçirilerek, mezuniyet yılında olan lisans öğrencilerinin hazırladığı bitirme çalışması ya da lisans tezi adı altındaki dersler ve çalışmalar incelenmiş, istatistiksel ve anlamlı bir sonuç aranması hedeflenmiştir. Yükseköğretim Kurulunun felsefe bölümü olan üniversiteler güncel listesi kaynak olarak kullanılmıştır. Bu bildiri de, üniversitelerin lisans tezlerini arşivlemede ne derece başarılı olduğu, bu arşivlerin özellikle elektronik ortamda ve/veya yazılı olarak taleple ne derece ulaşılabilir olduğu gibi çok soruya cevap aranmakla birlikte, ulaşılabilen tezlerin yıllara göre dağılımı, hangi konular üzerinde yoğunlaştıkları gibi istatistik veriler de sunulacaktır. 100. yılında akademik düzeyde felsefe bölümlerinin sağlamlasının yapıldığı bu sempozyumda çiraklık dönemi kabilinden kabul edilen çalışmaların ne derece etkin ve önemli kabul edildiği tartışmaya açılacaktır.

TÜRKİYE'DEKİ DİN FELSEFESİ ÇALIŞMALARININ ULUSAL VE ULUSLARARASI YANSIMALARI

DR. FERHAT YÖNEY
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Anglosakson dünyada pozitivizmin etkisinin azalmasıyla birlikte, 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak analitik din felsefesi çalışmalarında büyük bir canlanma yaşanmıştır. Kimi Hıristiyan filozoflar, Tanrı'nın varlığına ilişkin geleneksel argümanların güncellenerek yeniden savunulmasını, Tanrı'nın bilgisi gibi çeşitli tanrısal özelliklerin nasıl anlaşılacağını, Tanrı'nın varlığına karşı getirilen itirazlara yanıtlar sunulmasını ve *üçleme* gibi temel Hıristiyan öğretilerinin çözümlenmesini içeren çalışmalar başta olmak üzere Hıristiyan felsefeyi güçlü biçimde savunan pek çok çalışma ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalara ateist din filozoflarının karşı görüşleriyle katkıda bulunmasıyla, din felsefesi analitik felsefe geleneği içinde en canlı alanlardan biri durumuna gelmiştir. Batı dünyasındaki bu din felsefesi çalışmaları; son kırk yılda Türkiye'de lisansüstü tezleri, makaleler, telif kitaplar, giriş niteliğinde kitaplar ve İngilizceden yapılan çevirilerin içinde olduğu din felsefesi alanında ortaya konan pek çok çalışmaya dayanak oluşturmuştur. Din felsefesi alanında Türkiye'deki en eski çalışmalardan biri de ilk kez 1987 yılında yayımlanan Mehmet Aydın'ın *Din Felsefesi* adlı giriş kitabıdır. Türkiye'deki din felsefesi çalışmaları bu büyük birikimle birlikte çeşitli sorgulamalarla da karşılaşmıştır. Bunlardan biri bu çalışmaların özgünlüğü, diğer ikisi ise bu çalışmaların İslam düşünce gelenekleriyle ilişkisi ve büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'ye katkısıdır. Bu sunumda öncelikle Türkiye'de yapılan din felsefesi çalışmalarının kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır. Daha sonra Batı dünyasında yapılan analitik din felsefesi çalışmalarında İslam geleneğindeki çeşitli düşünürler ve görüşleriyle çeşitli biçimlerde bağ kurulmasına ilişkin örnekler verilecektir. Son olarak, özellikle son on yılda Batı felsefe çevrelerinde sıkça karşılaşılan *İslami din felsefesi (Islamic philosophy of religion)* ya da *İslami analitik teoloji (Islamic analytic theology)* olarak adlandırılan çalışmalara odaklanılacaktır. Bu kapsamdaki çalışmalar göz önünde bulundurularak iki konu ele alınacaktır. Bunlardan birincisi, İslami din felsefesi ya da İslami analitik teoloji kapsamındaki çalışmalarda din felsefesi sorunlarına İslami açıdan bakılırken 20. yüzyılda Hıristiyanlık bağlamında ortaya konan din felsefesi ve analitik felsefenin diğer alanlarındaki birikimden önemli biçimde yararlandığı olacaktır. İkinci olaraksa İslami din felsefesi ya da İslami analitik teoloji kapsamındaki çalışmalara Türkiye'de yetişmiş araştırmacıların yaptıkları uluslararası katkılara değinilecek ve bu katkıların oluşmasında Türkiye'deki din felsefesi çalışmalarının etkisine ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır.

TÜRKİYE'DE FENOMENOLOJİ

PROF. DR. EMRE ŞAN
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Sunumumda Türkiye'deki fenomenoloji çalışmalarının başlangıcı, dönüşümleri ve özellikle yakın geçmişteki hareketini ele alacağım. Fenomenolojinin günümüzdeki durumunu değerlendiren ve geleceğe dair bir perspektif koymaya çalışan bir çalışma yapmaya karar verdim. Bunun için felsefe alanında fenomenoloji ile temas eden soruların ve araştırma alanlarının haritasını çıkaracağım.

Şu hâlde sorularla başlayalım. Günümüzde fenomenolojinin yayılımını gösteren bir dünya haritası hazırlayacak olsak Türkiye'yi nasıl betimleriz? Türkiye'de okunan ve akademik yayınların konusu olan kriz, başkalık, beden, yaşam dünyası, akıl eleştirisi ve tarihsellik tartışması gibi temalar başka yerlerdeki çalışmalardan farklı bir anlam ifade ediyor mu? Fenomenolojik hareketin dünyada geçirdiği dönüşümler ile yeni fenomenolojiler ve güncel kuşağın çalışmaları Türkiye'de fenomenolojinin serüvenini etkilemiş midir?

BAŞKALIK FİGÜRÜ OLARAK TÜRKİYE'DE HERMENEUTİĞİN TEMELLÜKÜ

DR. SELAMİ VARLIK
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Sunumumuz, hermeneutik ile temellük meselesi arasındaki ilişkiye, her biri diğeriyle bağlantılı olan üç farklı açıdan ele alacaktır. İlk olarak, hermeneutiği bir anlama felsefesi olarak ele aldığımızda, kendine alma (*com-prehendere*), yabancı olan bir anlamı kavrama fikrine işaret eder. Hermeneutik daima kendine başka olanı tanıdık kılmayı amaçlar. Bu anlamda, hermeneutik her zaman, farklı derecelerde de olsa, yabancı bir anlamı kendine mal etme sorusunu içerir.

İkinci olarak, bu hermeneutiği, özellikle Schleiermacher'den bu yana geliştiği şekliyle Batılı biçimiyle ele alırsak, bu disiplinin kendisinin de temellükünü sorgulamalıyız. Türkçe'de yaygın olarak kullanılan terimin de gösterdiği gibi, *hermeneutik* Avrupa'nın tarihsel, felsefi ve dini bağlamında gelişmiş olan yabancı sayılabilecek bir disiplindir. Dolayısıyla, temellük aracı olarak hermeneutiğin kendisinin de Türkiye'de nasıl temellük edildiği ve edilmesi gerektiği sorusunu da sormalıyız. Bu açıdan, hermeneutiğin son yüzyılda Türkiye'de, özellikle de felsefi söylemin üretildiği ve öğretildiği kurumlarda, alımlanışının tarihi aydınlatıcı olacaktır. Kaldı ki, temellük meselesiyle bu irtibattan dolayı, hermeneutik sorgulama, yabancı bir felsefi disiplinin temellükü meselesine daha genel bir katkıda bulunabilir. Zira alan ne olursa olsun, burada ki temel mesele başka olanı özümseyebilmektir.

Ancak üçüncü olarak, bir başkasını anlayabilmek için önce kendiliğin tam olarak anlaşılması gerekir. Ve kendiliğin anlaşılması, zorunlu olarak, yüzyıllar boyunca bu kendiliğin inşa edilmesini sağlayan eserlerin doğru bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Dolayısıyla yabancı bir disiplinin temellük edilmesi her zaman, felsefi ve kurgusal söylemleri kapsayacak şekilde, kendilik tarihinin de temellük edilmesini gerektirir. Böylelikle, hermeneutiğin temellük edilmesi sorunu, Türkiye akademisinde kendini anlama ile kendinin tarihinin anlama arasındaki ilişki sorusunu gündeme getirmesi açısından da önemlidir.

TÜRKİYE'DE FELSEFİ ANTROPOLOJİ BİR İH(-Tİ-)MAL!

DOÇ. DR. YAYLAGÜL CERAN KARATAŞ
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de felsefi antropoloji çalışmaları Mengüsoğlu tarafından Batı felsefe geleneğinden hareketle temellendirilmiştir. Mengüsoğlu, felsefi antropoloji çalışmalarıyla, her ne kadar batı felsefe geleneğinden hareketle temellendirmeye çalışmış olsa da hem ontolojik temelli insan görüşünü işlemek hem de şimdi Türk toplumunda yaşayan ve tarihini bildiğimiz, “geçmişte” yaşamış olan insanın varlık yapısını ve niteliklerini ortaya çıkarmak ister. Bunu şöyle ifade eder; “Ben felsefi antropoloji çalışmalarıyla, insanın hiçbir toplumda eksik olmayan –düzeyi ne olursa olsun- bazı başarılarını buldum ve bu başarıların aynı zamanda onun ‘varlık koşulu’ olduğunu göstermeye çalıştım” (Kaynardağ, 1986).

Ülken, Türkiye'de çağdaş düşünceye katılan yeni akımları sınıflandırırken Ziya Gökalp'in özellikle eğitim konusunda ve etik çerçevede çalışmalarını farklı insan görüşleri üzerinde durarak felsefi antropolojiye dair çıkarımlar yaptığını (1923) söyler. Fakat bu dönemde batı literatüründe Scheler ve Gehlen'in metinlerinin henüz yazılmadığı ya da yayınlanmadığı dikkate alınırsa alanın tam anlamıyla bir felsefe disiplini olarak görülmediğini belirtir (Ülken, 1998). Ta ki Mengüsoğlu'nun N. Hartmann'ın öğrencisi olarak yeni ontoloji görüşünü fenomenolojik çerçevede birleştiren felsefi antropolojinin temelleri kurulana kadar bir disiplin olarak felsefi antropolojiden bahsedilememektedir. M. Scheler'in *İnsanın Kainattaki Yeri* adlı metnini 1948'de tercüme eden, Kant ve Scheler'in insan görüşüne dair telif eserler veren ve bu konuda dersler yapan Mengüsoğluluyla birlikte Türkiye'de felsefi antropoloji gündeme gelmiştir. Sonrasında öğrencileri tarafından bazen bir ihmal ve bazen de bir ihtimal olarak felsefi antropoloji Türk düşüncesinde aporatik bir seyir izlemiştir. Mengüsoğlu'ndan sonra 2010'lardan itibaren Çotuksöken, İyi ve onların öğrencileriyle hareketlenen felsefi antropoloji çalışmaları akademide lisansüstü çalışmalarla ve ders programlarında büyük oranda tarihsel sürecin analizi ve tenkiti olarak eğitim felsefesi, hukuk felsefesi alanlarında devam

etmektedir. Kavramsallaştırma çalışmaları (doğası gereği oldukça emek isteyen bir süreç) Uygur ve Çotuksöken çizgisinde biraz daha yavaş ilerlemektedir. Hanoğlu'nun bir ihtimal olarak açtığı kanal ise henüz çok yeni ve Mengüşoğlu'nun temellendirmeye çalıştığı felsefi antropoloji çizgisini yeni bir bağlama taşımaktadır. Köklerini kısmen Cumhuriyet Dönemi felsefecilerinin yetişmesinde ve Fransız idealist-spiritualist felsefesinin yaygınlaşmasında tercümeleriyle önemli katkı sağlayan Babanzade Naim Efendi'nin çizgisinde bulmaktadır. Fakat bu kanalda da çalışmalar devam ederse felsefi antropoloji yeni bir ufuk daha kazanacaktır.

Burada tartışmaya açılacak nedenler ve sonuçlar, ihmaller ve ihtimaller ışığında 1980'ler-2000'lere kadar birkaç ismin çalışmaları dışında, henüz güçlü bir felsefi antropoloji geleneğinin oluş(a)madığı fakat özellikle 2010'lardan sonra lisansüstü tez çalışmaları, makaleler ve sınırlı sayıda da olsa telif eserler verildiği görülmektedir. Yakın gelecekte Türkiye'de felsefeye katkı sağlayan, yani yakın dönem felsefe eğitimi ve öğretiminde önemli rol üstlenen kişilerin metinleri incelenerek ve kavram örgüleri üzerine yazılan makaleler, hazırlanan lisansüstü tezler ve yapılan derlemeler aracılığıyla felsefi antropoloji çalışmalarında ihtimallerin ve bir gelenek oluşturabilmenin imkânlarının inşa edile-bile-ceği söylenebilir. Türkiye'deki felsefebilim ufku için farklı kanallardan beslenen ve bir iklim oluşturan felsefi antropoloji önemli bir imkândır.

FELSEFE ARKİVİ'NİN SERÜVENİ

ARŞ. GÖR. ÇAĞLA ÖZCAN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
&
DOÇ. DR. MURAD OMAV
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmamızda, Türkiye'nin ilk akademik felsefe dergisi olması açısından çok önemli bir yere sahip olan *Felsefe Arkivî*'nin doğuşu, gelişimi, uzun süreyle âtil duruma gelmesi, yeniden aktifleşmesi ve periyodik bir yayın hâlini alarak günümüze kadar gelme sürecini kısaca ele almayı amaçlayacağız.

Sunumumuz bu süreci beş kısımda incelemeye çalışacak. Onun ilk kısmında Cumhuriyet Dönemi'nde *Felsefe Arkivî*'nden önce yayımlanan düşünce ve felsefe dergilerine kısaca bir göz atarak, dönemin düşünce ve felsefe dergiciliği açısından durumunu genel hatlarıyla ortaya koymayı deneyeceğiz.

Çalışmamızın sonraki kısmında ilk akademik felsefe dergisi olarak *Felsefe Arkivî*'nin Ernst von Aster, Walther Kranz, Mazhar Şevket İpşir(oğlu), Macit Gökberk ve Takiyettin Mengüşoğlu editörlüğünde 2. Dünya savaşı sonrası bir dönem olan 1945'te hangi amaçlarla kurulduğunu incelemeye çalışacağız.

Bildirimizin üçüncü kısmında *Arkivî*'in kuruluşundan günümüze kadar gelen süreci ele almaya başlayacak ve ilk olarak onun 1945'ten 1997'ye kadarki 52 yılda düzensiz de olsa süregiden kısmi periyodik yayımlanma sürecini, bu süreçte yayımlanan makalelerin içeriklerine de kısaca değinerek genel olarak inceleyeceğiz.

Arkivî'in yeniden yayımlanma süreci çalışmamızın bir sonraki kısmının konusu olacak. Önce, 1997 yılındaki son yayınından 2005 yılına kadar onun yayımlanmasıyla ilgili istek ve girişimleri;

sonrasında 2005 yılında yeniden ama periyodik olmayan bir şekilde yayımlanmasına başlanmasını ve son olarak 2013 yılı ve sonrasında periyodik bir yayın hâlini alma sürecini, bölüm tutanaklarına, yazışmalarına ve kişisel tanıklıklara dayanarak incelemeyi deneyeceğiz.

Çalışmamızın son kısmında ise *Arkiv*'in günümüzdeki genel amacını, yayın ilkelerini, yayın türünü, periyodunu, girdiği dizinleri ve dizinler konusundaki hedeflerini anlatacağız. Burada *Arkiv*'in, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca felsefe metinleri yayımlayarak; felsefenin tüm alanlarındaki güncel tartışmaların izlenmesine katkı sunarak; yayın süreçlerinde nesnelliğini koruyup eşit ve emeği gözetilen bir süreci benimsemeyi ilke edinerek ve Türkçe felsefe birikimine katkı yapmayı sürdürerek, kurucularının amaçladıkları doğrultuda yayın hayatını sürdürdüğünü göstermeye çalışacağız.

ÖZNE DERGİSİ

DOÇ. DR. MUSTAFA GÜNAY
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

2004 Ocak-Şubat ayından itibaren yayımlanan ÖZNE felsefe dergisi, felsefe konusunda üreten, yaratan kişileri, özneleri buluşturan bir ortamdır. Akademisyenler, üniversite dışından kişiler de katkılarda bulunmaktadır. Yılda iki sayı çıkan Özne Dergisinin içeriği ise ya bir filozof ya da felsefi bir konu ve problem hakkında olmaktadır. Yalnızca felsefe tarihindeki bazı önemli filozofları değil kendi düşünürlerimizi de ele almaya çalışıyoruz. (Nermi Uygur, Hilmi Ziya Ülken gibi...) Türkiye'de felsefenin durumu, sorunları ve olanakları gibi konulara da yer veriyoruz. Dosya konusu dışındaki yazılara da yer verilmektedir.

2011 yılındaki Aristoteles özel sayısından itibaren her sayının editörlüğünü, ülkemizde konuyla ilgili çalışmaları olan ve alanında uzman hocalarımız ve arkadaşlarımız yapmaktadır. Akademik nitelikli olmakla birlikte, felsefeye ilgi duyanların da ilgiyle okuyabileceği bir düzeyi yakalamaya çalışıyoruz. Çünkü felsefenin yalnızca akademinin duvarları ve sınırları içinde kalmayıp insana ve hayata yönelmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Felsefe alanında önemli ve pek fazla işlenmemiş temaları ve sorunları ele almaya çalışıyoruz. Kimi zaman da toplumsal-kültürel gündemin ve güncelliğin arka planına felsefe gözüyle bakmaya çalışıyoruz. Felsefe, insanın yüzyıllar boyu tartıştığı ve yanıtını aradığı bazı temel/sürekli sorularla uğraştığı kadar, bugün yaşayan insanın karşılaştığı sorunlarla da ilgilenmek ve dünyanın sorunlarıyla yüzleşmek durumundadır. Bu bağlamda dergilere önemli görevler düştüğü de söylenebilir. Çünkü yaşadığımız olayların ve sosyal gerçekliğin, kavramsal, düşünsel ve eleştirel bir çözümlemesini, yorumunu ve değerlendirmesini yapmak, düşünce, sanat ve bilim insanlarına düşen bir sorumluluktur. Dünyada da ülkemizde de hemen her ortamda ve koşulda yeni fikirlerin, yeni arayışların ve anlayışların tohumlarının yeşerdiği, filizlendiği yerler her zaman dergiler olmuştur. Düşüncede ve kültürde çoraklığın önüne geçilebilmesi ve özellikle eleştirel ve özgür aklın sesini duyurabilmek için dergiler oldukça önemlidir. Dergilerin, düşünme ufku muza farklı pencereler açtıklarını söyleyebiliriz. Özne dergisi de olanaklar ve koşullar çerçevesinde düşünce dünyamızda farklı pencereler açmaya ve ülkemizde felsefe kültürünün gelişimine katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

TÜRKİYE'DE AKADEMİK DERGİ YAYINCILIĞI: *POSSEİBLE* DENEYİMİ ÜZERİNDEN BİR DERTLEŞME

DR. MURAT ÇELİK
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de gerek felsefe gerek insani bilimlerin ve sanatların diğer alanlarında dergi yayıncılığına baktığımızda kurumsallaşmış bir yapıya çok nadir rastlarız. Dergiler genellikle belli çevrelerin heyecanla giriştikleri fakat bir süre sonra sönümlenen kısa erimli yapılardır. Son on yıldır Türkiye'de akademik yayıncılık farklı bir mecraya evrilmektedir. Batı üniversite sistemlerinden bire bir aktarılan atama ve yükselme kriterleri dergi yayıncılığını da etkilemiş ve akademik dergiler Batı'da yayınlanan dergilerin işleyiş ve formatlarını taklit ederek çalışmaya başlamışlardır. Ne var ki batı üniversite ve yayıncılık sektöründeki kurumsallaşma ve profesyonelleşme buraya sirayet etmediği için Türkiye'deki yayıncılık çabası teknik destekten yoksun akademisyenlerin tamamen gönüllü emeğine ve iyi niyetine dayanmaktadır. Yazma ediminin kendisi de tüm bu yükseltme ve nicel ölçme kriterlerinin etkisiyle pragmatik bir edime dönüşmüş, yazı fikirlerin ve düşüncelerin iletilme aracı olmaktan çok akademiye ilerlemek için gerekli puanların toplanması için bir araç hâline gelmiştir. Artık önemli olan dergiler aracılığıyla bir diyalog ortamı yaratmak değildir. İndeksler, etki faktörleri, alıntılama sayıları dergiciliğin ve akademik yazma ediminin anahtar kelimeleri olmuştur. Bu konuşmada *Posseible* dergisinin editoryal süreçlerinde yaşadığımız deneyimlerden yola çıkarak mevcut dergi yayıncılığı pratiklerine eleştirel bir bakış getirmek istiyorum. Yazarların, hakemlerin ve editörlerin bir arada olacağı bir ortamda mevcut durum üzerine dertleşmek ve çözüm yolları üzerine konuşmak niyetindeyim.

VİRAVERİTA'NIN 10 YILI: FELSEFE VE SOSYAL BİLİMLERİN BİR ARADALIĞI

**DOÇ. DR. TOROS GÜNEŞ ESGÜN
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ**

&

**DR. ÖZGÜR UÇAR
MARTIN LUTHER UNİVERSTAET-HALLE-WITTENBERG**

2013 yılında Türkiye'deki felsefe ve sosyal bilimler alanlarındaki ilk disiplinler arası internet sitesi olarak yola çıkan, 2015 yılında ise hakemli e-dergi olarak akademik yayın hayatına başlayan *ViraVerita Disiplinlerarası Karşılaşmalar* kuruluşundan beri felsefe ve sosyal bilimler alanlarındaki düşünsel üretimleri güncel ve yaşama dokunan temalar etrafında bir araya getirmeyi hedeflemiştir. Aradan geçen on yılda çok sayıda yazı ve çeviriyi okurlarla buluşturan internet sitesinin yanında, ulusal ve uluslararası dizinlerde taranan *ViraVerita E-Dergi*, farklı ve özgün dosya konularında 17 dergi sayısı çıkarmıştır. *ViraVerita*, yayıncılık faaliyetine ek olarak söyleşi, tartışma, sempozyum gibi etkinlikler ile podcast ve video kayıtları aracılığıyla, ele aldığı temaları sözel olarak da değerlendirmeye ve okurlarıyla interaktif bir ilişki kurmaya özen göstermiştir. Gerçekleştirilen sempozyumlardan ikisi kayda değer yayınevleri tarafından kitaplaştırılmıştır. Bu sunumda felsefecilerle sosyal bilimcileri bir araya getiren *ViraVerita'nın* hangi amaçlarla ve ne şekilde kurulduğunu ve on yıllık yayın hayatı boyunca geçirdiği dönüşümleri, işleyişindeki özgün yönlerini, etkinliklerini, ele aldığı temaları serimledikten sonra derginin felsefe ve sosyal bilimleri olduğu kadar, teori ve yaşamın bir aradalığını da mümkün kılan bir örnek olma iddiasını paylaşmayı hedefliyoruz. Bunun yanı sıra geçtiğimiz on yıl boyunca derginin karşılaştığı problemleri, felsefe alanındaki yayıncılığa dair tespit ve önerilerini dile getirmeyi arzuluyoruz.

ALİCE HARİKALAR DİYARINDA'KI FELSEFEDEN KİME NE?

PROF. DR. MUSTAFA ÇEVİK
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

“*Alice Harikalar Diyarı*”ndaki Felsefe” ile gerçek sorunları, reel dünyanın ve günlük yaşamın sorunları ile bağı kopmuş felsefe kast edilmektedir. Felsefe günlük hayatın gerçek sorunları ile ilişkilendirildiğinde gerçek işlevini görecektir. Felsefenin asli işlevi hikmeti ve erdemli yaşamı öne çıkarmak ve bunu bir yaşam şekline dönüştürmektir. Felsefe salt bilgi ve bilmek değil eylemdir aynı zamanda.

Türkiye’de felsefenin ne akademide ne eğitim sisteminde ne de yayıncılıkta söz konusu işlevine uygun bir şekilde rol aldığı söylenemez. Felsefenin olumsuz ve verimsiz kullanılması nedeniyle bir takım olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmaktadır. Felsefenin akademide, ilk ve orta öğretimde bir yaşam ve bakış açısı olarak görülme yerine birer ders ve bilgilenme aracı olarak görülmesi “elitist” bir alan olduğu kanaatini güçlendirmiştir. Veya yaşam pratiği için pek de gerekli olmayan bir zihinsel etkinlik gibi görülmesine yol açmıştır.

Yazılı kültüre ve resmî bir yapıya bağımlı olduğu için felsefe mümkün olan toplumsal yarara da dönüşmemektedir. Felsefe işlevine uygun kullanıldığında yaratıcı düşünme ve inovasyona da yol açacağı için kalkınmaya dolaylı ve net bir etkisi de vardır.

Felsefenin işlevsiz kullanımının bir başka sonucu da demokrasi kültürünün gelişimine etki edememesi. Bir toplumda demokrasi ve birlikte yaşama kültürüne en çok zemin hazırlayacak olan şey felsefi tutumdur.

Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye’de felsefenin eğitimde ve eğitim dışında nasıl daha verimli duruma dönüştürüleceğine dair önerilerde bulunmaktadır.

FELSEFE EĞİTİMİNDE YENİ KONULAR

**PROF. DR. ASLI YAZICI
BARTIN ÜNİVERSİTESİ**

&

**PROF. DR. SEDAT YAZICI
BARTIN ÜNİVERSİTESİ**

Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında felsefe eğitiminin yaygınlığı birçok gelişmiş ülkeden daha fazladır. Bunun temel nedenlerinden biri kanımca cumhuriyet rejiminin felsefeyi etkin bir aydınlanma aracı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Bugün ülkemizde bazı insanların felsefe eğitimine bakışı hâlâ bu doğrultudadır. Felsefeyi araçsallaştırması sorunu bir yana, felsefe eğitimimizin bu amacı başardığı konusunda çoğumuz kuşkuluyuz. Felsefe eğitimimizin öğrencilerin üst bilişsel becerilerine ne ölçüde katkı sağladığı konusunda da elimizde pek fazla bilimsel kanıt bulunmamaktadır. Bu bildiride lisans programlarının güncellenmesi veya zenginleştirilmesi ile ilgili bazı önerilerde bulunacağım. Bu önerimi iki gelişmeye dayandıracağım. Birincisi, bilimsel ve akademik araştırmaların gittikçe disiplinler arası ve iş birlikli çalışmalara kayma eğilimi; ikincisi günlük ve yaşanan birçok soruna yönelik felsefi değerlendirmeye ve temellendirmeye olan ihtiyacın artması.

Türkiye’de yükseköğretim lisans programlarında ortak müfredat uygulaması olmasa da özellikle felsefe tarihi, bilim felsefesi, etik, siyaset felsefesi, epistemoloji, bilim tarihi, zihin felsefesi, mantık ve Türk İslam düşüncesi alanlarının müfredatta içerik ve kapsam açısından yer almasında ortak bir eğilim gözlemlenmektedir. Merkezi ortak bir müfredatın olmamasının avantajı felsefe programlarının uygulayıcısı olan bölümlere kendi yapıları çerçevesinde bir özgürlük ve gelenek oluşturma imkânı tanınmasıdır. Ancak, bölümlerin kendi bünyeleri çerçevesinde oluşturdukları programların içerikleri daha çok konu merkezli salt bilgi aktarımına dayalı bir felsefe eğitimi göstermesi ve disiplinler arası çalışmalara yer vermemesi de felsefe programlarının zayıf yanlarından biridir.

Çağdaş bilimsel ve akademik çalışmalara baktığımızda disiplinler arası çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Disiplinler arası çalışmaların en önemli özelliği problem temelli olmaları ve sorunun farklı yönleriyle incelenmesini ve değerlendirilmesini sağlamalarıdır. Günümüzde felsefe alanında disiplinler arası çalışmalar daha çok uygulamalı felsefe ve deneysel felsefe alanlarında ortaya çıkmaktadır. Antikçağda pratik felsefenin temel alanlarından biri olan etik, sonraki asırlarda salt teorik inceleme alanına dönüşmüş, insan yaşamına, bağlamına ve pratiğine uzak kalmıştır. Günümüzde hemen hemen her profesyonel meslek alanının etik sorunları ayrı bir disiplin hâline gelmiştir. Bugün bir etikçinin dünyaya söyleyecekleri artmıştır. Öte yandan, son 15-20 yıldır etik tartışmalar, nöropsikolojik incelemeler temelinde yeni bir alana doğru meyletmektedir. Bu bildirinin amacı lisans ve lisansüstü felsefe programlarında uygulamalı felsefe ve deneysel felsefe alanlarına yönelik derslerin konulmasının önemini vurgulayarak bazı örnekler sunmaktır.

FELSEFE BÖLÜMLERİNDE FELSEFE NASIL YAPILABİLİR?

PROF. DR. HALİL RAHMAN AÇAR
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının ülke genelinde yaygınlaşmasıyla birlikte Fakültelere bağlı olarak birçok yeni felsefe bölümleri kuruldu ve kuruluşlarında büyük ölçüde daha önce açılmış olan felsefe bölümleri dikkate alınarak anabilim dalları oluşturuldu. YÖK’ün bu standart uygulamadan vazgeçmesi isabetli olacaktır.

Bu bildirimde felsefe bölümlerinde felsefe yapabilmenin lisans ve lisans üstü öğrenci alımından, programa konulan, verilen dersler konusu dahil olmak üzere felsefede yeniden teşekkül ettirilmesi gereken anabilim dallarının felsefenin üç alt disiplinine göre oluşturulması gerekliliğini dile getireceğim. Bunlar sırasıyla (i) bilgi, (ii) değer ve (iii) metafizik ve din branş (lar)ıdır.

Bilgi disiplini altında (i) mantık, (ii) dil ve (iii) bilim ve teknoloji yer alırken, değer disiplini altında (i) etik, (ii) estetik ve (iii) siyaset ve hukuk bulunur. Üçüncüsü *metafizik* ve *din* disiplini (i) insan, (ii) doğa ve (iii) Tanrı konuları farklı görüş açılarından sunulur. Felsefenin bu üç alt disiplini, birbirleriyle ilişkilidir. *Bilgi*, değerden ve metafizikten arındırılarak anlaşılabilir. Aynı şekilde *değer* de bilgi ve metafizikten soyutlanmış olarak ele alınamaz. Yine *metafizik* ve *din* de bilgi ve değerden kopuk değerlendirilemez. Ayrıca yukarıdakilere ilave olarak kültür ve medeniyetimiz bağlamında İslam felsefesi veya İslam düşünce tarihi yerine Müslüman *Felsefeciler* ve *Düşünürler* Anabilim Dalı tesis edilebilir.

YÖK’ün *felsefeyi* sosyal, beşerî ve idari bilimler temel alanı içine yerleştirmesi bir garabettir. Felsefe bölümlerinin hem lisans hem lisansüstü programlarında disiplinler arası çalışmayı amaçlayarak yeniden düzenlenmesi çağın bir gerekliliğidir. Malumat aktarmak ve yaymak bilgi üretmeyi hedefleyen çağcıl üniversite ve bölümlerin görevi olamaz. Etkin ve yetkin felsefe yapabilmek için yerleştirilmeye çalışılan ve biçilen anabilim dalları çerçevesini değiştirmek ve oluşturmak kaçınılmaz gözükmektedir. Bu hususlar gerekçeleriyle birlikte sunum tam metninde detaylı işlenecektir.

TÜRK FELSEFİ ÇEVRELERİNDE ORTAK ZİHİNSEL AĞLARIN KURULAMAMASININ NEDEN VE SONUÇLARI: ZİHİNSEL AĞ İNŞASI İÇİ EPİSTEMİK-AKSİYOLOJİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**PROF. DR. MURAT ARICI
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**

Toplumların zihniyet dönüşüm ve gelişmelerinin elbette pek çok türden parametreleri bulunmaktadır. Bu parametreler arasında sosyopolitik, sosyoekonomik ve sosyokültürel dinamikler sıklıkla öne çıkarılsa da göz ardı edilen daha kritik bir parametre sosyo-epistemik zihin ilişkileridir. Bir toplum; varlık, bilgi ve değer alanlarında ortak referanslara sahip paylaşımlı düşünme biçimleri geliştiremediğinde, bu toplum; Tanrı-Mutlak Güç, insan-toplum ve evren-kozmos tasavvurlarında da paylaşımlı kavrayışlara ulaşamayacaktır (bu noktada “aynı” veya “benzer” ifadesi yerine “paylaşımlı” ifadesini bilinçli bir şekilde kullandığımızı dikkat çekmek istiyoruz). Hâlbuki sözü edilen tasavvur alanlarında paylaşımlı kavrayışlara sahip olmaksızın bir toplumun ortak iç dünya alanına ve ortak iletişim-dil alanına sahip olması da mümkün görünmemektedir. Bu da doğal olarak hem enformel toplum pratiklerinin hem de siyaset, iktisat, hukuk, bilim, eğitim ve estetik kuramlarının dayanaklık ettiği formel toplum pratiklerinin iç-çatışma içeren kaotik bir yapıya sahip olmasına sebep olmaktadır. Açıktır ki böylesi bir yapıya sahip bir toplumun stabil ve sürdürülebilir bir fiziki, siyasi, iktisadi ve sosyal düzen oluşturması ve oluşturulan düzenlerin zorunlu ve somut göstergesi olan kökleşmiş kurumlar inşa etmesi imkânsıza yakındır. Bugün Türk toplumu tam olarak yukarıda betimlenen bir manzaradan mustarıptır. Bu makale, bu manzarada en büyük paya sahip aktörler arasından Türk felsefi çevrelerinin rolü ve işlevine odaklanmaktadır. Toplumların “kalıcı” zihniyet dönüşüm ve gelişmelerinin birincil ve etkili aktörleri; sanıldığı aksine görünürdeki politik, dinî ve sanatsal aktörler değildir. Toplumların varlık ve hayat tasavvurlarının tutarlı ve bütünlüklü dönüşüm ve gelişimleri ancak derinlikli ve kuşatıcı felsefi fikirlerle gerçekleştirilebilir. Bu fikirler de ancak iç-çelişkilerden arınmış epistemik-aksiyolojik zeminlerde yeşerebilir. Burada toplumların kolektif bilinç alanını şekillendirme gücüne sahip etkili felsefi fikirlerin üreticisi konumundaki felsefecilerin hayati rolü inkâr edilemez statüdedir (elbette teori-pratik farklılığı bulunmaktadır ve bu ayrı bir tartışma konusudur). Ancak itiraf etmeliyiz ki Türk felsefi çevreleri söz konusu misyonu icra etmekten oldukça uzak durumdadır.

Bu makale, Türk felsefe çevrelerinin yukarıda betimlenen misyonu icra edememesinin birincil ve başat nedeninin ortak zihinsel ağlar kuramamaları olduğunu ileri sürmektedir. Burada “ortak zihinsel ağ” ifadesi ile kabaca “ortak problemler üzerinde nitelikli düşünce üretimini mümkün kılan etkileşimli düşünme alanı” kastedilmektedir. Tabir yerindeyse, Türk felsefi çevreleri âdeta birbirlerinden tümüyle kopuk etkileşimsiz gettoları temsil etmektedir. Birbirlerine temas etmeyen, kopuk düşünme alanları ve zihinsel etkinlikler; diyalektik ve etkileşimli zihinsel ağ ortamlarını oluşturamadığı için Türk felsefi çevreleri içinde buldukları toplumun kronikleşmiş problemleri, açmazları ve ikilemleri üzerinde de uzlaşmış ilke ve gayelere yaslanan sahici ve etkin çözümler üretememektedir.

Elbette Türk felsefi çevrelerinin sözü edilen ortak zihinsel ağları kuramamalarının hiç de hafife alınamayacak, yüzeysel olmayan ve oldukça zorlayıcı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar arasında; katı ideolojik ayrışmalardan başka dünya görüşlerinin inkarına, elitizmden sınıfsal küçümsemeye, “ben” tasavvuru farklılaşmasından varoluşsal kimlik sorunlarına, finansal kaynak yoksunluğundan yanlış kurumsallaşma stratejilerine, alan-odaklı felsefe dergilerinin eksikliğinden yanlış teşvik politikalarına, Batı düşüncesi tandanslı müfredat anlayışlarından yerelin evrenselleştirilememesine kadar pek çok neden sayılabilir. Elinizdeki bu makale, neden-sonuç analizlerinden sonra söz konusu ortak zihinsel ağların kurulabilmesi için birtakım epistemik-aksiyolojik çözüm önerileri sunmakta ve bu minvalde alan-odaklı tematik felsefe dergilerinin kurulmasının zorunluluğuna özel bir vurgu yapmaktadır.

TÜRKİYE'YE ÖZGÜ BİR İBN SİNA TASAVVURUNDAN EDİLEBİLİR Mİ? BİR ASIRLIK HASILATIN BAKİYESİ ÜZERİNE BİR TAHLİL

DOÇ. DR. MEHMET ULUKÜTÜK
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

İslam felsefe-bilim geleneği üzerine, hassaten İbn Sina üzerine, Doğu'da ve Batı'da, ağırlıklı olarak akademik camiada son bir asırdır yoğunluğu gittikçe artan çalışmalar yapılmaktadır. İbn Sina üzerine yapılan akademik ve entelektüel çalışmaların, söz konusu çalışmayı yapan kişilerin veya çalışmaların yapıldığı ülkelerin, ayrıntılarda farklılaşsa da genel olarak kendilerine özgü bir tasavvur içinde hareket ettikleri görülmektedir. Bu anlamda İran, Fas, İtalya, Fransa, Amerika ve Almanya'da gibi ülkelerde, Henry Corbin, Seyyid Hüseyin Nasr, Carlo Alfooso Nallino, Muhammed Âbid Câbirî, Dimitri Gutas, Şams İnatî gibi araştırmacıların İbn Sina üzerine yaptığı çalışmalarında bütünüyle homojen bir karakterden söz edilemese de önemli ölçüde belli bir tasavvurdan hareket ettiği görülmektedir. Bu bağlamda İbn Sina üzerine Türkiye'de yapılan çalışmaların kendine özgü bir tasavvurdan söz edilebilir mi? Bu tebliğde söz konusu soruya bir cevap aranacaktır. Ancak sorumuz tek olsa da cevap arayışımız iki yönlü olacaktır. Öncelikle Cumhuriyet Dönemi'nde İbn Sina üzerine yapılan çalışmaların bütününe bakıldığında Türkiye'nin kendine özgü bir tasavvur ortaya koyup koymadığı araştırılacaktır. İkinci olarak da Türkiye'deki İbn Sina çalışmalarının hangi tasavvurdan hareketle yapıldığını anlamaya çalışmaktır. Ana sorumuza ve cevap arayışımıza yön veren temel varsayımımız ise herhangi bir konu, problem veya filozof üzerine okuma, anlama ve yazma eyleminin öznellikten ve ön-yargı/ön-anlamalardan tamamen arınmış, tarihsellikten ve toplumsal koşullardan tamamen sıyrılmış, saf bir zeminde gerçekleşemeyecek olmasıdır. Bu varsayımdan hareketle Türkiye'de İbn Sina üzerine yapılan çalışmaları (i) İbn Sina'yı Türkçeye tercüme etmenin anlamını İbn Sina tercümeleri üzerinden (ii) İbn Sina'yı akademik düzlemde çalışmanın imkân ve zorluklarını bir asırlık literatür bağlamında (iii) Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine İbn Sina üzerine düşünmenin tarihselliğini, süreklilikler ve değişim düzleminde (iv) İbn Sina üzerine kendine özgü bir tasavvur geliştirmiş entelektüel araştırmacılar özelinde tasvir ve tahlil edilmeye çalışılacaktır.

TÜRKİYE'DE İBN RÜŞD OKUMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

**DR. ADALET ASLAN
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ**

Yaşadığı tarih ve dönem itibarıyla Meşşâî düşüncenin öne çıkan isimlerinden olan İbn Rüşd (1126-1198), gerek yazdığı eserler gerekse de felsefedeki farklı yaklaşım tarzıyla Klasik İslâm düşüncesinin son temsilcisi ve Aristoteles Şarihi olarak, Orta Çağ felsefesinin büyük isimlerinden biri olmuştur. Filozofun Latin ve İslâm Orta çağındaki bu özel konumunda problemleri ele aldığı yöntem, kullandığı kavramlar ve kendisine yöneltilen eleştiriler etkili olmuştur. O, yaptığı çalışmalarla 13. yüzyılda İslâm felsefesinin yeniden önem kazanmasına yol açmış yeni tartışmaları da gündeme getirmiştir. Böylelikle hem Batı'da hem Doğu'da entelektüellerin dikkatini çekerek, Latin İbn Rüşdçülük ve Çağdaş İbn Rüşdçülük çerçevesinde çok yönlü bir araştırma alanı sunmuştur. Burada ise biz filozof üzerine yapılan çalışmaların Türkiye'deki durumunu değerlendireceğiz. Çalışmanın ana gayesi, Türkiye'de felsefeciler, araştırmacılar tarafından onun eserlerinin nasıl anlaşılıp yorumlandığını ortaya koymak, araştırmacıların onunla ilgili fikir ayrılıklarını veya görüş birliklerini belirlemektir. Böylece filozof ve görüşleriyle ilgili farklı yaklaşımlara dikkat çekerek gerek konuyla ilgili tercüme gerek filozof hakkındaki lisansüstü tezler değerlendirilerek İbn Rüşd ile ilgili Türkçe çalışmalar üzerine bir deneme sunulacaktır. Çalışma sonucunda Türkiye'deki araştırmacıların, İbn Rüşd'ün felsefesinde öne çıkan kavram ve sorunları nasıl işledikleri incelenerek hem onun felsefesi daha iyi anlaşılacak hem de bu bağlamda bir filozofun iyi bir okuması nasıl olmalı sorusunun da çerçevesi çizilmiş olacaktır.

TÜRKİYE'DE KELAM KİTAPLARININ YÜZ YILLIK SERÜVENİ (1923-2023)

DR. AHMET SÜRÜRİ
YALOVA ÜNİVERSİTESİ

Son zamanlarda özellikle hızlı bir şekilde yeni İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinin açılmasına paralel olarak kelâm ilmine dair hazırlanan kitapların sayısında da niceliksel bir artış olmasına rağmen gerek Cumhuriyet öncesi döneme gerekse Cumhuriyet Dönemi'ne dair kelâm kitaplarının bir çerçevesi ve değerlendirmesi henüz ortaya koyulmuş değildir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze, 1923-2023 yılları arasını kapsayan bir asırlık dönemde, akademik alanda kelâm ilmine ve kelam tarihine dair yazılan kitapların ele alındığı bu tebliğ, bu kitapların tespitini yapmak ve genel bir çerçeve sunmak suretiyle söz konusu eserleri; içerikleri, konuları ve başlıkları açısından muhtasar bir değerlendirmeyi hedef almaktadır.

Bu tebliğde ayrıca kendi içinde beş döneme ayırdığımız Cumhuriyet tarihi boyunca tespit edebildiğimiz yaklaşık yetmiş çalışmayı, i. sistematik kelam, ii. kelam tarihi ve iii. memzuc (her ikisini içeren) şeklinde üç türe ayırarak bunlar hakkındaki tespitlerimiz paylaşılacaktır. Kelam kitaplarının yüz yıllık serüveni esnasında bu kitapların telif tarzında belli bir sistemin olup olmadığı, niçin kaleme alındıkları, süreç içerisinde kitapların isimlendirmelerinin nasıl ilerlediği/değiştiği, hangi eserlerin öne çıktığı, kelam tarihi kitaplarının nasıl bir dönemlendirmeye tabi tutulduğu, ilk kelamcı ve son kelamcının kim olduğu, kelam tarihçileri arasında bu meselelerde ortak bir kabulün olup olmadığı gibi sorunlara yer verilecektir.

TÜRKİYE'DE İSLAM MANTIK TARİHİNE DAİR YAKLAŞIMLAR

DOÇ. DR. HARUN KUŞLU
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Türkiye'de İslam mantık tarihi üzerine yapılan çalışmalar öteki felsefi disiplinlerin tarihiyle ilgili çalışmalara nispetle daha nadir yazılmıştır. Ülkemizde bu alanda yapılmış ilk çalışma olarak Mehmed Ali Aynî'nin (ö. 1945) "Türk Mantıkçıları" yazısını alabiliriz. 1928 yılında Osmanlı Türkçesiyle yayımlanmış olan eser Fârâbî'den (ö. 950) Ali Sedad'a (ö. 1900) kadar bir tür İslam mantık tarihi çizgisi sunar. Sonrasında Hilmi Ziya Ülken'in 1942'de yayımlanan Mantık Tarihi kitabı gelir. Bu çalışma, her ne kadar genel mantık tarihi kitabı olsa da "İslam mantığı" başlığındaki müstakil bir bölüm içinde bu sahadaki gelişmeleri konu odaklı ve tarihsel gelişim olarak bir arada sunar. Türkçe'de doğrudan sahanın adını başlığına yansıtan ilk çalışma ise 1969 yılında İslam Mantık Tarihi ve Fârâbî Mantığı adıyla Nihat Keklik tarafından kaleme alınmıştır. Bu eser, bu başlık altında Türkçe'de yayımlanmış ilk ve ne yazık ki tek telif kitaptır. Necati Öner yazılarında Tanzimat sonrası dönemi odak noktası yapmakla birlikte önceki asırlar hakkında belli bir yaklaşımı yansıtır. Son yıllarda İskender Taşdelen ve Nazlı İnönü'nün yazdıkları mantık tarihi kitaplarında da müstakil bölümler olarak "İslam Mantığı" yerini almıştır. Ayrıca İbrahim Emiroğlu ve başka araştırmacıların kaleme aldıkları klasik mantığa giriş kitaplarında bu geleneğin tarihsel gelişimine yer verilir. Yukarıda adı geçen literatürün İslam mantık tarihi anlatısını dikkate aldığımızda belli hususlarda yeni içeriklere yer vermekle birlikte kimi konularda birbirini tekrar ettikleri görülür. Bu sunumda İslam mantık tarihi ve problematiği hakkındaki yaklaşımlar ele alınacaktır.

FELSEFE BÖLÜMLERİNDEKİ SÜRELİ YAYINLAR, DİZİNLER VE İNDEKS İLİŞKİSİ ÜZERİNE

ARŞ. GÖR. SÜMEYRA TAŞDEMİR
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Dünya genelinde ve özelde de Türkiye’de Web of Science’de taranan atıf dizinleri ve yayın indeksleri akademisyenler ve üniversiteler arasında ikircikli bir ilişki oluşturmaktadır. Başlangıçta bilgi erişim amaçlı olarak tasarlanan atıf dizin platformları Web of Science WoS’un kurucusu niteliğindeki *Institute for Scientific Information* adlı yapı bilimsel iletişim açısından akademik görünürlüğü ve “niteliği” ölçeklendiren ve kalite oluşturduğu düşünülen platformlar olarak kabul edilmesiyle ikircikli ilişki başlar. Bunu akademik teşvik ve atama yükseltme kriterlerinde yüksek puan verilen akademik üretimlerin “SCI, SCI-Expanded, SSCI ve AHCI kapsamındaki dergilerde yayımlanmış araştırma makalesi” olma şartının getirilmesi takip eder. Sorun bu platformdaki dizinlerin ve atıfların büyük bir oranda Avrupa dışı ve gelişmekte olan ülkelerde akademik eşitsizliği besleyen bir kaynak olması dikkate alınmaksızın ve hatta bunun eleştiri dışı tutulmasıyla akademinin ilerlemesinin-gelişmesinin açık ve “nesnel” ölçeği olarak sunulmasında ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı akademik üretimde eşitsizliğin kurumsallaşması sorununu felsefe bölümleri özelinde bibliyometrik incelemeyle tartışmaya açmak ve bazı çözüm önerileri sunmaktır. Sunumumuz Türkiye’deki 64 felsefe bölümünün 679 öğretim üyesinin indeksli dergilerde yayımlanan ve atıf alan 6411 araştırma makalesinin analizini ve ulaşılan verilerin yorumunu içermektedir. Araştırma sorularımız çerçevesinde elde edilen veriler ışığında akademik eşitsizlik sorunlarına dair bazı çözüm önerilerimizi tartışmaya açacağız.

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE ÜNİVERSİTELERİN FELSEFE DERGİLERİ

DR. EYLEM YOLSAL-MURTEZA
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze Türkiye'de çeşitli kurumlar, çevreler ve tüzel kişiler tarafından çıkarılmış felsefe dergilerinin beş tarihî döneminden bahsedebiliriz: (i) 1923-1932 Cumhuriyet'in ilanı ve Dil Devrimi arasındaki dönemde çıkan dergiler, (ii) 1932-1950 Dil Devrimi Sonrası ve Çeviri Seferberliğindeki dergiler, (iii) 1950-1980 Kurumsal Dergiciliğe Giriş kıstaslarının belirlendiği dergiler, (iv) 1980-2000 Darbe sonrası sıkıyönetim yasaları eşliğinde sanat ve kültür konularının baskın olduğu dergiler, (v) 2000-Günümüz, Dergiciliğin altın devri: Felsefe Dergileri. Bu tarihî dönemlerle beraber felsefe dergilerinin içerikleri incelendiğinde ise Cumhuriyet'in ilk otuz yılında sosyoloji ve bilim konularının, 1960lara kadar çeviri metinlerin, 1970lerin sonundan 1990ların ortalarına kadar edebiyat ve sanat konularının baskın olduğu gözlemlenebilir. Örneklendirmemiz gerekirse 1950lerde Türkçeye çevrilmiş felsefi metinlerin az olması nedeniyle Hasan Ali Yücel'in çeviri seferberliğini desteklemek için genelde kavramı ya da filozofu tanıtan yazılar ve kısmi çeviriler dergilerde basılmıştır. Dergiciliğin kurumsallaşması yani felsefenin alan olarak ayrışması ve belli standartlara uygun akademik makalelerin yayınlanması (dipnot ve kaynakça eklemenin yaygınlaşması gibi) 1990ların ortalarında başlamıştır. Genelde bu tarihlerden önce telif makalelerden daha çok çeşitli filozofların Türkçe felsefeye tanıtılması amacıyla kitaplarının belli kısımlara çevrilmiş ve Türkçeye kazandırılmıştı. 2000'li yıllara geldiğimizde telif kitap ve çeviri faaliyetlerinin artmış olması, başta TÜBİTAK olmak üzere diğer veri tabanı ve indeks kriterlerinde özellikle bir dergide yayımlanacak çevirilerin toplam makalelerin %30'unu geçemeyecek sayfa sayısı ile sınırlandırması felsefe dergilerinde özgün yazılara öncelik verilmesini sağlamıştır. Aynı zamanda YÖK yasası, atama-yükseltme kriterlerinin değişmesi ve genel olarak akademinin standardize edilmesi vs. gibi dışsal unsurların en azından yazarların eğilimlerini daha belirleyici kıldığı gözlemlenebilir. Sonuç olarak bu sunumun iki amacı olduğunu ifade edebiliriz. İlki öncelikli olarak felsefe dergilerinin tarihi beş aşamada incelenecektir. Bu tarihi evrelerde incelenen dergilerde felsefi düşüncüyü geliştirme amacının olması, alanının felsefe olduğu bilgisine vurgu yapması, felsefeciler veya felsefe bölümlerince çıkarılması, Türk felsefe düşüncesine yön vermesi gibi kıstaslar gözetilecektir. Sunumumuzun ikinci amacı ise aynı zamanda sonucumuzu da belirleyecektir. Genel felsefe dergileri arasında üniversite ve enstitüler aracılığıyla ya da bu kurumlara bağlı akademisyenler tarafından çıkarılan Felsefe dergileri kısaca üniversite dergiciliğinin yönelimleri genel olarak gözetilirken hangi alanlarda daha yoğun eser verildiği, hangi akımlardan veya fikri hareketlerden beslenildiğine dair sorulara da cevap aranacaktır. Çalışmamızda belirli tarihi momentleri belirtmemiz kapsamlı bir çalışmayı sınırlandırmak için zorunlu bir yöntem olmuştur.

İSLAM FELSEFE-BİLİM TARİHİNİ DÜŞÜNCE TARİHİ İÇİNDE KONUMLANDIRMAK: FELSEFE-BİLİM TARİHİ YAZIMINDA SÜREKLİLİK SORUNU

DOÇ. DR. İBRAHİM HALİL ÜÇER
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

İnsan düşüncesinin evrensel tarihi, düşüncenin kendisi içerisinde aktığı kalıp tasavvurların farklı gelenekler içerisinde kazandığı anlamları taşıyan fikirlerin süreklilik ve dönüşümü temelinde varlık kazanır. Fikirlerdeki süreklilik ve değişim, düşüncenin zamanını ortaya çıkarır. Düşünce tarihi diye bir disiplinden bahsedebilmemiz bu özel türde zamanın varlığı sayesinde mümkündür. Bu zaman, onu ortaya çıkaran süreklilik ve dönüşümlerle ilişkili bir şekilde, düşünce tarihinde belli dönemleri keşfetmemizi sağlar. İslam felsefe-bilim tarihi, ona eşlik eden farklı geleneklere nispetle eş-zamanlı olarak ele alındığında bin yılı aşkın bir süre boyunca dil, problem, kavramsal ve teorik çerçeve ve coğrafya gibi faktörler açısından genel felsefe-bilim tarihinin merkezine yerleşmiştir. Bu tebliğ bir yandan genel felsefe-bilim tarihi yazımının son birkaç yüzyıldır İslam felsefe-bilim tarihini taşralaştırıran tutumunu tartışmaya açarak böylesi bir yaklaşımın insan düşüncesinin evrensel tarihini kavrama hususunda ne tür zaaf lar ortaya çıkardığını göstermeye, diğer yandan yakın zamanda Türkiye'de yükselen İslam felsefe-bilim tarihi çalışmalarının sağladığı imkânlar üzerinden söz konusu geleneği genel düşünce tarihi içerisinde konumlandırmaya çalışacaktır.

TÜRKİYE FELSEFE BÖLÜMLERİNDE, “AHCI VE SSCI VERİTABANLARINDA İNDEKSLenen DERGİLERDE TEK KİŞİLİK ÖZGÜN ARAŞTIRMA MAKALESİ” YAYINLAMİŞ OLMAK ÖĞRETİM ÜYELİĞİNE ATANMAK İÇİN ZORUNLU OLMALI MIDIR?

**DR. SERDAL TÜMKAYA
İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ**

Türkiye'deki felsefe bölümleri uluslararası prestijli felsefe dergilerinde makale basmak açısından tarihinin her döneminde son derece başarısız kalmıştır. Son beş seneye kadar Boğaziçi, Bilkent, ODTÜ, Koç ve Sabancı üniversiteleri dışında bu tür makaleler nadiren basılmıştır. Aşağıda ilgili istatistikler sunulacak ve tartışılacaktır. Bu konuşmada istatistiklerin tartışılması yoluyla Türkiyeli felsefecilerin kuramsal araştırmaya bakış açıları yakından incelenecek ve mevcut baskın görüşün yıkılması gerektiği savunulacaktır. Baskın görüş şudur: “AHCI/SSCI veri tabanlarında indekslenen dergilerde yayın yapma konusunda bir zorlama olmamalıdır.” Baskın görüşü desteklemek için kullanılan fikirler setinden bazıları şunlar olmalı:

1. Bu dergilerin kıymeti abartılmıştır.
2. Oralarda yayın yapmak aşırı zor, bu kural gelirse öğretim üyesi kalmaz.
3. Bu tür dergilerde hile çok, insanlar para ile oralarda makale bastırıyor.
4. Bu tür dergilerde Türklere karşı çok derin ve yaygın bir ön yargı var.
5. İngilizce yayın zorunluluğu emperyalizmin ve kültürel yozlaşmanın ürünüdür.
6. Türkçe felsefe bir zorunluluktur.
7. Türkiye'de hiç yayın yapmayan felsefe devleri vardır.
8. Zorla güzellik olmaz.
9. Araştırmanın tek biçimi yayın değildir.
10. Kendi bilimsel ürünümüzün değerini Batılıların takdirine bırakamayız.

Tüm bunları teker teker ele almadan önce istatistiklere bakalım. Türkiye’de kaç akademik felsefeci vardır? “YÖK ARAMA” adlı sitenin arama kutusuna “felsefe” yazarsanız 2.424 isim gelir. Bu listede araştırma görevlileri dâhil tüm öğretim elemanları listelenir. Öğretim elemanı olmayan hiçbir doktora öğrencisiyse listeye dâhil değildir. Sayılar kafa karıştırmasın. Burada bahsi edilen liste ülkemizdeki felsefe bölümlerinde çalışan akademisyenlerin listesi değildir. İlahiyat ve eğitim bilimleri gibi birçok bölümden çalışma alanları arasında felsefe olan herkesin tam listesidir. Eğer listeyi daraltmak isterseniz, her araştırmacının altındaki renkli kutulardan “Felsefe” yazılı olana tıklayabilirsiniz ve karşınıza 829 isim gelir. Araştırmacı sayısı ile yayın çıktısı arasında bir oran kurup bu oranın seneler boyunca nasıl değiştiğini ve dünyadaki denklerimiz karşısında nasıl bir konumda olacağımızı araştıracağımız için araştırmacı sayısı, felsefe kategorisinde yayın yapan akademisyenlerin dağılımı göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Yani AHCI/SSCI dergilerinde felsefe kategorisinde ilahiyatçılar sıklıkla yayın yapıyorsa ve “YÖK ARAMA” sitesinde felsefe adı altında bolca ilahiyatçı varsa ortada bir sorun yoktur. Ama, örnek olsun, eğitim bilimcilerin bazı makaleleri felsefe etiketini taşıyorsa ama bu yazarların geçmişinde hiçbir felsefe eğitimi yoksa, paradigmatik olarak felsefe dergisi olarak bildiğimiz dergilerde yayın yapmıyorlarsa, doktora felsefe olup felsefe bölümlerinde çalışan akademisyenlerle ortak iş de yapmıyorlarsa bu türden makalelerin yer aldığı dergileri ve bu tür araştırmacıları dışarıda tutmamız gerekir. Peki, bu şekilde bakınca kaç akademisyen ve kaç makaleden söz ediyor olabiliriz? Bir kere araştırmacı sayısı “YÖK ARAMA” sitesinde gördüğümüz ikinci listedeki sayıdan az olamaz. Bu sayı 829. İlk listedeki sayıdan fazlası ise olamaz (yani: 2.424). Tek tek isimlerin tüm yayınlarına bakmamız mümkün olmadığı için basit ortalama almak istiyorum (yani: 1.627). Kolaylık olsun diye yayın sayısına dair de böyle bir üçlü sistem kuracağım. Sonra yayın sayısına dair üç tahminimizi araştırmacı sayısına dair üçlü tahminimize teker teker böleceğim. Yani sonuçta araştırmacı başına düşen makale sayısına dair dokuz tane tahminimiz olacak. Normal şartlar altında dokuzlu tahmin çok tuhaftır ama görecekseniz en iyimser tahmin, yani en çok yayın tahmini ve en az araştırmacı tahmini üzerinden elde edilecek oran bile sıfıra yakın çıkacağı için aslında derdimi gösterebilmiş olacağımı tahmin ediyorum.

İletişim:

Hacettepe Mah. Kızılay Cad. No. 1
06230 Altındağ/Ankara

LCV: 0312 310 23 68 /Dâhili 102